د موضوعاتو فهرست

لومړی لوست – آسماني کتابونه ۱
دویم لوست – وحي ۵
دریم لوست – پر انبیاوو او رسولانو ایمان ۸
څلورم لوست – د انبیاوو او رسولانو علیهم السلام صفتونه ۱۳
پنځم لوست – اولو العزمه پیغمبران ۱۷
شپږم لوست – معجزه او سحر ۲۰
اووم لوست – کرامت او استدراج ۲۴
اتم لوست – قضاء او قدر ۲۶
نهم لوست – د برزخ حالات ۳۰
لسم لوست – بعث او حشر ۳۵
یوولسم لوست – د پیغمبرﷺ شفاعت ۳۸

د حدیثو برخه ۴۱

دولسم لوست – غیبت لویه ګناه ده ۴۲
دیارلسم لوست – مسلمان د مسلمان هنداره ده ۴۶
څوارلسم لوست – د مشورې اهمیت ۴۹
پنځلسم لوست – د بېوزلو سره مرسته ۵۲
شپاړسم لوست – د لونو پالنه او روزنه ۵۵
اوولسم لوست – د حلالې روزې ګټې ۵۹
اته لسم لوست – په دین کې آسانتیا ۶۲
نو لسم لوست – لعنت(ښېرا) وېل ۶۶
شلم لوست – په چاروکې منځنی حالت غوره کول ۶۹
یوویشتم لوست – په ځوانۍ کې د اللهﷻ بنده ګي ۷۲
دوه ویشتم لوست – په لار کې د کښیناستلو آداب ۷۶

د فقهې برخه ۸۰

در ویشتم لوست – کورنۍ ۸۱
څلور ویشتم لوست – نکاح ۸۵
پنځه ویشتم لوست – د نکاح مقدمات ۸۷

شپږ ویشتم لوست – د نکاح ارکان او شرطونه ۹۲
اوه ویشتم لوست – ولایت ۹۵
اته ویشتم لوست – کفائت ۹۸
نهه ویشتم لوست – د نکاح محرمات ۱۰۰
دېرشم لوست – رضاعي محرمات (حرامولی) ۱۰۳
یو دېرشم لوست – موقتي محرمات ۱۰۵
دوه دېرشم لوست – مُتعه ۱۰۹
درې دېرشم لوست – مهر ۱۱۱
څلور دېرشم لوست – ولیمه ۱۱۵
پنځه دېرشم لوست – د ښځې او خاوند حقوق ۱۱۸
شپږ دېرشم لوست – د خاوند حقوق په ښځه باندې ۱۲۲
اوه دېرشم لوست – حجاب ۱۲۶
اته دېرشم لوست – د ښځې او میړه د ستونزو د حل لارې ۱۳۲
نهه دېرشم لوست – طلاق ۱۳۶
څلوېښتم لوست – د طلاق ډولونه ۱۳۹
یو څلوېښتم لوست – د تفریق ډولونه (۱) ۱۴۱
دوه څلوېښتم لوست – د تفریق پاتې ډولونه (۲) ۱۴۵

لومړی لوست

آسماني کتابونه

الله تعالی د خپلو بندګانو د لارښوونې لپاره وخت پر وخت کتابونه را لیږلي دي، تر څو دوی د هغو کتابونو له لارښوونو سره سم خپل ژوند عیار او د دنیا او آخرت نېکمرغي خپلې کړي.

د کتاب تعریف

کتاب په لغت کې له کتابت څخه اخیستل شوی او لیکنې ته ویل کیږي او آسماني کتاب د الله تعالی د لارښوونو هغه کلام دی چې د خپلو رسولانو څخه یې یو رسول ته ورکوي چې خلکو ته یې ورسوي.

د تعریف شرح

له کتاب څخه دلته د الله تعالی کلام مراد دی چې له نور او لارښوونو څخه برخمن دی، الله تعالی په هره زمانه کې د خپلو بندګانو د لارښوونې لپاره آسماني کتاب را نازل کړی چې هغوی دغه آسماني کتاب د خپل سپېڅلي قانون په توګه ومني او پیروي یې وکړي چې د دنیا په ستونزمنو او کړکېچنو لارو کې خپله لار ورکه نه کړي.

د آسماني کتابونو د اثبات دلایل

په آسماني کتابونو باندې د ایمان د اثبات لپاره په قرآن کریم او د نبي کریم ﷺ په مبارکو احادیثو کې ډېر زیات دلایل شته چې موږ یې دلته په لنډ ډول بیانوو:

قرآن کریم

الله تعالی په قرآن کریم کې فرمایي: ﴿قُولُوا آمَنَّا بِاللَّهِ وَمَا أُنْزِلَ إِلَيْنَا وَمَا أُنْزِلَ إِلَى إِبْرَاهِيمَ وَإِسْمَاعِيلَ وَإِسْحَاقَ وَيَعْقُوبَ وَالْأَسْبَاطِ وَمَا أُوتِيَ مُوسَى وَعِيسَى وَمَا أُوتِيَ النَّبِيُّونَ مِنْ رَبِّهِمْ لَا نُفَرِّقُ بَيْنَ أَحَدٍ مِنْهُمْ وَنَحْنُ لَهُ مُسْلِمُونَ﴾ [البقرة: ١٣٦] **ژباړه:** ووایئ چې! مونږ ایمان راوړی دی په الله او پر هغه هدایت چې مونږ ته راغلی دی او هغه چې ابراهیم علیه السلام، اسماعیل علیه السلام، اسحاق علیه السلام، یعقوب علیه السلام او د یعقوب علیه السلام ځوځات ته راغلی و او هغه چې موسی علیه السلام، عیسی علیه السلام او نورو ټولو پیغمبرانو ته د هغو د رب له لوري ورکړی شوی و، مونږ د هغو په منځ کې هېڅ توپیر نه کوو، او مونږ الله ته سر تیټوونکي یو.

پدې مبارک آیت کې الله تعالی مؤمنان مامور کړي چې په قرآن کریم او په هغو کتابونو چې له قرآن کریم څخه مخکې نازل شوي ایمان راوړي.

الله تعالی په بل آیت کې فرمایي: ﴿آمَنَ الرَّسُولُ بِمَا أُنْزِلَ إِلَيْهِ مِنْ رَبِّهِ وَالْمُؤْمِنُونَ كُلٌّ آمَنَ بِاللَّهِ وَمَلَائِكَتِهِ وَكُتُبِهِ وَرُسُلِهِ لَا نُفَرِّقُ بَيْنَ أَحَدٍ مِنْ رُسُلِهِ وَقَالُوا سَمِعْنَا وَأَطَعْنَا غُفْرَانَكَ رَبَّنَا وَإِلَيْكَ الْمَصِيرُ﴾ [البقرة: ٢٨٥]

ژباړه: پیغمبر پر هغه هدایت ایمان راوړی دی چې د هغه د رب له خوا پر هغه نازل شویدی او څوک چې د دې پیغمبر منونکي دي، هغوی هم دا هدایت د زړه په مینه منلی دی. دوی ټولو الله، د هغه پرښتې، د هغه کتابونه او د هغه پیغمبرانو علیهم السلام منلي دي او د هغو وینا دا ده چې: "مونږ د الله په پیغمبرانو کې یو له بله توپیر نه کوو، مونږ حکم واورېده او اطاعت مو ومانه زمونږ څښتنه! مونږ ستا څخه د ګناه د بښنې غوښتونکي یو او همدا ستا لوري ته زمونږ درتګ دی.

الله تعالی پدې مبارک آیت کې د نبي کریم ﷺ او مؤمنانو د ایمان صفت بیان کړی او هغه څه یې پکې څرګند کړي چې دوی په ایمان راوړلو پرې مامور شوي دي چې هغه ایمان په الله تعالی، ملایکو، کتابونو، رسولانو او نورو دی.

همدارنګه الله تعالی په یو بل مبارک آیت کې داسې فرمایي:﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا آمِنُوا بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ وَالْكِتَابِ الَّذِي نَزَّلَ عَلَى رَسُولِهِ وَالْكِتَابِ الَّذِي أَنْزَلَ مِنْ قَبْلُ وَمَنْ يَكْفُرْ بِاللَّهِ وَمَلَائِكَتِهِ وَكُتُبِهِ وَرُسُلِهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ فَقَدْ ضَلَّ ضَلَالًا بَعِيدًا﴾ [النساء: ١٣٦] **ژباړه:** اې مؤمنانو! په الله، په رسول یې او په هغه کتاب ایمان راوړئ چې الله تعالی پر خپل رسول را نازل کړی او په هغه کتاب چې لومړی یې نازل کړی او څوک چې له الله او د هغه له ملایکو، کتابونو، رسولانو او وروستۍ ورځې څخه منکر شي، نو رښتیا چې هغه په بې لاریتوب کې ډېر لرې ولاړ.

حدیث شریف

کله چې جبرائیل علیه السلام له نبي کریم ﷺ څخه د ایمان په هکله پوښتنه وکړه، رسول الله ﷺ ورته وفرمایل: «أَنْ تُؤْمِنَ بِاللَّهِ وَمَلَائِكَتِهِ وَكُتُبِهِ وَرُسُلِهِ وَالْيَوْمِ الآخِرِ وَتُؤْمِنَ بِالْقَدَرِ خَيْرِهِ وَشَرِّهِ».[1]

ژباړه: ایمان دې ته ویل کیږي چې ته ایمان او یقین وکړې په الله تعالی او د هغه په

---

١ - صحيح مسلم - (١ / ٢٨)

ملایکو، کتابونو، رسولانو، د قیامت په ورځ او پدې ایمان او باور ولرې چې د خیر او شر ټولو اندازه د الله تعالی له لورې ده.

په آسماني کتابونو د ایمان لرلو حکم

په ټولو آسماني کتابونو چې د الله تعالی له لورې را نازل شوي ایمان راوړل، یقین او باور کول پرې فرض دي.

آسماني کتابونو ته د خلکو اړتیا

د بشر د تاریخ له پلټلو څخه څرګندیږي چې انسان له یو لوري ځان غوښتنه لري، ځان خوښوي او د نورو آزادي او حقوق د برلاسي توب په وخت کې اکثراً په نظر کې نه نیسي.

فعالیت: له پخواني او معاصر تاریخ څخه د ظالمو چارواکو او زورورو خپلسرو قومونو د بشري ځان غوښتنې ځینې بېلګې د مثال په توګه په وار سره بیان کړئ.

او له بل پلوه د بشر پوهه نیمګړې ده، د کایناتو او د هغو د خالق په اړه له لارښوونې پرته حقیقت ته نه شي رسېدای او په همدې توګه د ټولنیزو اصولو او قوانینو په هکله ېې علم نیمګړی دی، غوره او ګټوړي لارې چارې په خپل سرې سره نه شي پېژندلی، الله تعالی د انسان دې نیمګړتیا ته زمونږ پام را اړوي فرمایي: ﴿أَيَحْسَبُ الْإِنْسَانُ أَنْ يُتْرَكَ سُدًى ۞ أَلَمْ يَكُ نُطْفَةً مِنْ مَنِيٍّ يُمْنَى﴾ [القيامة: ٣٦، ٣٧] آیا انسان ګومان کوي چې خپل سرې دې پرېښودل شي، آیا دی د منیو نطفه نه و چې په رحم کې غورځول کېده.

فعالیت

زده کوونکي دې په وار سره د لاندې پوښتنو او ځوابونو په هکله خبرې اترې وکړي:

۱. هغه فیلسوفان چې په خپل عقل باندې په تکیه کولو ېې د بشر د ژوند لپاره قوانین رامنځته کړي، آیا د ژوند د اصولو په هکله سره یوه خوله دي؟
۲. آیا بشر د دې وړتیا لري چې خپل سرې پرېښودل شي؟
۳. د الله تعالی له لورې د شریعت رالېږلو ته څه اړتیا لیدل کېږي؟

نو بشر سخته اړتيا درلوده چې الله تعالى د دوى د لارښوونې او له هک پک کېدو څخه د ويستلو لپاره په بېلابېلو وختو کې پيغمبران را واستوي او د هغوى په لاس شريعتونه او کتابونه رانازل کړي.

الله تعالى فرمايي: ﴿رُسُلًا مُبَشِّرِينَ وَمُنْذِرِينَ لِئَلَّا يَكُونَ لِلنَّاسِ عَلَى اللَّهِ حُجَّةٌ بَعْدَ الرُّسُلِ وَكَانَ اللَّهُ عَزِيزًا حَكِيمًا﴾ [نساء:١٦٥]،

ژباړه: (الله تعالى) زېرى ورکوونکي او وېروونکي پيغمبران راواستول چې له هغوى وروسته د خلکو لپاره په الله تعالى کوم حجت نه وي او الله تعالى غالب او د حکمت خاوند دى.

دا خبره ضروري ده بايد پرې پوه شو چې د ټولو آسماني کتابونو پېغام په قرآن کريم کې شتون لري او دغه کتاب د ټول بشريت د لارښوونې وروستنى کتاب دى. په دې سربېره د الله ﷻ په دې کتاب کې برکتونه دي، د هغه تلاوت ذکر دى او په دنيا کې د رحمتونو او په آخرت کې د ژغورنې سبب ګرځي.

پوښتنې

١. کتاب تعريف کړئ!
٢. په آسماني کتابونو باندې د ايمان د اثبات دلايل ووايئ!
٣. رسول الله ﷺ جبرائيل عليه السلام ته د ايمان په هکله څه وويل؟
٤. په آسماني کتابونو باندې د ايمان حکم بيان کړئ!
٥. آسماني کتابونو ته خلک څه اړتيا لري؟

کورنۍ دنده

زده کوونکي دې آسماني کتابونو ته د خلکو د اړتيا تر سرليک لاندې يوه مقاله وليکي چې له لسو کرښو څخه کمه نه وي.

وحي

پدې لوست کې موږ په وحي باندې له ايمان راوړلو څخه بحث کوو.
وحي څه ته ويل کيږي؟ وحي د چا له خوا په چا باندې نازليږي؟

د وحي تعريف

وحي په لغت کې په ډېرو معناګانو سره استعمال شوې ده لکه: اشاره، پيغام، الهام، خفي کلام، امر او کتابت.[1] او د عقايدو د علم په اصطلاح کې د الله تعالى له لوري په پټه او خارق العاده طريقې سره د نبي خبرولو ته وحي ويل کيږي.[2]

د تعريف شرح

وحي د الله تعالى له لوري له هغه چا سره چې د پيغمبرۍ لپاره يې غوره کړی وي په هر هغه څه چې اراده يې لري، په خفي او داسې طريقو سره خبرولو ته ويل کېږي چې د بندګانو په وس او توان پوره نه وي.

د وحي د ثبوت دليل

نقلي دليل: حضرت محمدﷺ لومړنی پيغمبر نه و او نه لومړنی انسان و چې خلکو ته يې له وحي څخه خبرې کولې او دوی يې په آسماني خبرو باندې خبرول، بلکې له آدم عليه السلام څخه پيل تر حضرت محمدﷺ پورې ډېر پيغمبران تېر شوي چې خلک يې له وحي څخه خبرول. دوی له خپلو ځانونو څخه خبرې نه جوړولې، بلکې د الله تعالى له لوري په رالېږلې وحي به يې دوی خبرول لکه څرنګه چې الله تعالى فرمايي: ﴿إِنَّا أَوْحَيْنَا إِلَيْكَ كَمَا أَوْحَيْنَا إِلَى نُوحٍ وَالنَّبِيِّينَ مِنْ بَعْدِهِ وَأَوْحَيْنَا إِلَى إِبْرَاهِيمَ وَإِسْمَاعِيلَ وَإِسْحَاقَ وَيَعْقُوبَ وَالْأَسْبَاطِ وَعِيسَى وَأَيُّوبَ وَيُونُسَ وَهَارُونَ وَسُلَيْمَانَ وَآتَيْنَا دَاوُودَ زَبُورًا ۞ وَرُسُلًا قَدْ قَصَصْنَاهُمْ عَلَيْكَ مِنْ قَبْلُ وَرُسُلًا لَمْ نَقْصُصْهُمْ عَلَيْكَ وَكَلَّمَ اللَّهُ مُوسَى تَكْلِيمًا﴾ [النساء: ١٦٣، ١٦٤] **ژباړه:** اې محمدهﷺ موږ تا ته په هم هغه شان وحي ليږلې ده، لکه چې نوح عليه السلام او له هغه وروسته پېغمبرانو ته مو ليږلی وه. موږ ابراهيم عليه السلام، اسماعيل عليه السلام، اسحٰق عليه السلام، يعقوب عليه السلام او د يعقوب عليه السلام اولادې، عيسىٰ عليه السلام، ايوب عليه السلام، يونس عليه السلام، هارون عليه السلام او سليمان عليه السلام ته وحي وليږله او موږ داؤد عليه السلام ته زبور ورکړ او موږ پر هغو پيغمبرانو هم وحي نازله کړې چې د هغو يادونه مو

---

١ – لسان العرب، القاموس المحيط،، تفسير الرازي او تفسير البيضاوي.

٢ – مناهل العرفان – (١ / ٤٦)

له دې نه مخکې تا ته کړېده او پر هغو پيغمبرانو هم چې د هغو يادونه مو تاته نه ده کړې. الله له موسی عليه السلام سره داسې خبرې کړې دي لکه څنګه چې خبرې کيږي.

په يو بل آيت کې الله تعالی د محمد ﷺ په هکله فرمايي: ﴿وَمَا يَنْطِقُ عَنِ الْهَوَى۝ إِنْ هُوَ إِلَّا وَحْيٌ يُوحَى﴾ [النجم: ٣، ٤] **ژباړه:** هغه له خپل نفسي خواهش څخه نه غږېږي، دا خو يوه وحي ده چې پر هغه نازليږي. همدارنګه الله تعالی په يو بل آيت کې فرمايي: ﴿أَكَانَ لِلنَّاسِ عَجَبًا أَنْ أَوْحَيْنَا إِلَى رَجُلٍ مِنْهُمْ أَنْ أَنْذِرِ النَّاسَ وَبَشِّرِ الَّذِينَ آمَنُوا أَنَّ لَهُمْ قَدَمَ صِدْقٍ عِنْدَ رَبِّهِمْ قَالَ الْكَافِرُونَ إِنَّ هَذَا لَسَاحِرٌ مُبِينٌ﴾ [يونس: ٢] **ژباړه:** آيا د خلکو لپاره دا د حيرانتيا وړ خبره شوه چې موږ له همغو څخه يوه سړي ته وحي وکړه چې (په غفلت کې لوېدلي) خلک را ويښ کړه او څوک چې يې ومني هغو ته زېرى ورکړه چې د دوى لپاره د هغو له رب سره ريښتونى عزت او سرلوړي ده؟ منکرانو وويل چې دا سړى ښکاره کوډګر دى؟.

عقلي دليل

وحي يو ريښتونى واقعيت دى، څوک چې د الله تعالى پر وجود او د هغه د قدرت په کمال ايمان لري د وحي له وجود څخه نه منکريږي.

فعاليت: زده کوونکي دې د وحي د دليلونو په اړه يو له بل سره خبرې وکړي.

پر وحي د ايمان حکم

په ټولو نازل شويو کتابونو او په ټولو وحيو باندې په اجمالي توګه ايمان او باور لرل فرض دي.

د وحي ډولونه

الله تعالى خپلو پيغمبرانو ته په درې ډوله وحي کړې ده:

١. د الهام او خوب په توګه وحي.

أ. الهام: لکه څرنګه چې نبي کريم ﷺ فرمايي: «إن روح القدس نفث في روعي أن نفسا لن تموت حتى تستكمل أجلها وتستوعب رزقها فأجملوا في الطلب ولا يحملن أحدكم استبطاء الرزق أن يطلبه بمعصية فإن الله لا ينال ما عنده إلا بطاعته»[1] **ژباړه:** يقيناً چې جبرائيل عليه السلام زما په زړه کې دا خبره الهام کړه چې هېڅ نفس تر هغه وخته نه مړ کېږي، تر څو خپله ټاکلې نېټه پوره کړي او خپل رزق پوره تمام کړي، نو رزق له روا لارو وغواړئ او د رزق ورو کېدل او کموالى دې په تاسو کې هېڅ يو دې ته اړ نکړي چې په ناروا

١ - حلية الأولياء - (١٠ / ٢٧)

لارو پې ولټوي، ځکه هغه څه چې د الله تعالى په وړاندې شته هغه د طاعت څخه پرته په نورو ناروا لارو نه شي تر لاسه کېدای.

ب. **په خوب کې لیدل:** لکه څرنګه چې الله تعالى ابراهیم عليه السلام ته په خوب کې وحې وکړه چې خپل زوی اسماعیل عليه السلام ذبحه کړي او له همدې رښتینو خوبونو څخه پر حضرت محمد ﷺ باندې وحې پیل شوې ده.

۲. **د پردې تر شا خبرې کول:** یعنې پدې صورت کې به د پیغمبر او الله تعالى تر منځ واسطه موجوده نه وه، بلکې پرته له واسطې به الله تعالى خپل پیغمبر ته وحې کولې لکه څرنګه چې موسى عليه السلام د الله تعالى خبرې پرته له واسطې څخه اورېدلې دي.

۳. **د ملایکې په واسطه:** یا به الله تعالى خپل پیغمبر ته ملایکه لیږله، نو دې ملائکې به هغه وحې پیغمبر ته رسوله چې دا د جبرائیل عليه السلام دنده وه.[۱]

د وحې پورتنۍ درې ډولونه الله تعالى پدې مبارک آیت کې داسې بیانوي: ﴿وَمَا كَانَ لِبَشَرٍ أَنْ يُكَلِّمَهُ اللَّهُ إِلَّا وَحْيًا أَوْ مِنْ وَرَاءِ حِجَابٍ أَوْ يُرْسِلَ رَسُولًا فَيُوحِيَ بِإِذْنِهِ مَا يَشَاءُ إِنَّهُ عَلِيٌّ حَكِيمٌ﴾ [الشورى: ۵۱] **ژباړه:** هېڅ بشر دا مقام نه لري چې الله له هغه سره مخامخ خبرې وکړي یا خو د هغه خبرې په وحې (اشاره) سره وي یا د پردې تر شا، یا کوم پیغام راوړنکې (پرښته) لیږي او پرښته د الله په حکم سره هر څه چې هغه غواړي وحې کوي، هغه لوړ او د حکمت خاوند دی.

فعالیت: زده کوونکي دې د وحې د ډولونو په اړه یو له بل سره خبرې وکړي.

پوښتنې

۱. وحې لغتاً او اصطلاحاً تعریف کړئ.
۲. د وحې د شتون دلیلونه بیان کړئ.
۳. په وحې باندې د ایمان حکم څه دی؟
٤. د وحې ډولونه بیان کړئ.
٥. هغه مبارک آیت ذکر کړئ چې الله تعالى د وحې ډولونه په کې ذکر کړي دي.

کورنۍ دنده

زده کوونکي دې د وحې په اړه په خپلو کتابچو کې یوه مقاله ولیکي چې له لسو کرښو کمه نه وي.

---

۱ – نفسير الرازي، ج: ۲۷، ص: ۱۸٦.

دريم لوست

پر انبياوو او رسولانو ايمان

١. نبي او رسول چا ته ويل کيږي؟
٢. آيا نبوت او پيغمبري په کار او زيار سره ترلاسه کېدای شي؟

١- د نبي او رسول تعريف

أ. نبي: چې د الله تعالى له لوري وحې ورته راغلې وي.

ب. رسول: هغه چا ته ويل کيږي چې الله تعالى خپلو بندګانو ته د خپلو احکامو د رسولو لپاره له نوي شريعت سره استولى وي.

٢. د نبي او رسول تر منځ توپير

رسول هغه چا ته ويل کيږي چې الله تعالى خپلو بندګانو ته له نوي شريعت سره را استولى وي چې هغه خلکو ته ورسوي او نبي هغه دی چې الله تعالى د خپلو بندګانو د لارښوونې لپاره رالیږلى وي، برابره خبره ده کـه د پخوانيـو انبيـاوو شـريعت خلکـو تـه رسـوي، نـوی شريعت ورسره نه وي او يا هم نوی شريعت ورکړل شوی وي، نو هر رسول تـه نبـي ويـل کيږي، خو هر نبي ته رسول نه ويل کيږي.

٣. د انبياوو شمېر

په قرآن کريم کې د پنځه ويشتو انبياوو يادونه راغلې، اتلـس تنـه ېې د الله تعـالى پـه دې قول کې ذکـر شـوي: ﴿وَتِلْكَ حُجَّتُنَا آتَيْنَاهَا إِبْرَاهِيمَ عَلَى قَوْمِهِ نَرْفَعُ دَرَجَاتٍ مَنْ نَشَاءُ إِنَّ رَبَّكَ حَكِيمٌ عَلِيمٌ ۞ وَوَهَبْنَا لَهُ إِسْحَاقَ وَيَعْقُوبَ كُلًّا هَدَيْنَا وَنُوحًا هَدَيْنَا مِنْ قَبْلُ وَمِنْ ذُرِّيَّتِهِ دَاوُودَ وَسُلَيْمَانَ وَأَيُّوبَ وَيُوسُفَ وَمُوسَى وَهَارُونَ وَكَذَلِكَ نَجْزِي الْمُحْسِنِينَ ۞ وَزَكَرِيَّا وَيَحْيَى وَعِيسَى وَإِلْيَاسَ كُلٌّ مِنَ الصَّالِحِينَ ۞ وَإِسْمَاعِيلَ وَالْيَسَعَ وَيُونُسَ وَلُوطًا وَكُلًّا فَضَّلْنَا عَلَى الْعَالَمِينَ﴾ (الأنعام: ٨٣ - ٨٦)

ژباړه: او دا زمونږ دليل دی چې ابراهيم ته مو د قوم په مقابل کې ورکړی و، چا تـه چـې مو خوښه شي درجې ېې لوړوو، بې شکه ستا څښتن ډېر د حکمت او علـم خاونـد دی او ده ته مو اسحاق او يعقوب وربښلي وو، ټولو ته مـو لاره ښـودلې وه او نـوح تـه مـو پخـوا لاره ښودلې وه او د ده له اولادې څخه داوود، سليمان، ايوب، يوسـف، موسـى او هـارون

عليه السلام وو او مونږ نېک عمله خلکو ته همداسې غوره بدل ورکوو او زکريا، يحيى، عيسى او الياس عليهم السلام ټول له صالحانو څخه وو او اسماعيل، اليسع، يونس، لوط او نور ټول مو په نورو خلکو غوره ګرځولي وو.

او اوه تنه ېې په نورو ځايونو کې ذکر شوي چې هغوی عبارت دي لـه: **آدَم،إِدْرِيس، هُود، صَالِح، شُعَيْب، ذُو الْكِفْل او مُحَمَّدٌ خَاتَمُ النَّبِيِّين (عَلَيْهِمْ جَمِيعًا صَلَوَاتُ اللَّهِ وَسَلاَمُهُ)**.

په قرآن کې راغلي چې نور پيغمبران هم شته، الله تعالى فرمايي: ﴿وَرُسُلاً قَدْ قَصَصْنَاهُمْ عَلَيْكَ مِنْ قَبْل وَرُسُلاً لَمْ نَقْصُصْهُمْ عَلَيْكَ﴾ [النساء: ١٦٤]

او په حديثونو کې د انبياوو شمېر يو لک او څلوروېشت زره او د رسولانو شمېر درې سوه او ديارلس تنه ښودل شوی، خو علماء وايي چې په دې حديثونو کې ضعف دی[1] نو د مجموعي تعداد په هکله ېې توقف غوره دی.

٤. په رسولانو باندې د ايمان د اثبات دليل

الله تعالى په خپل کتاب قرآن کريم کې فرمايي: ﴿آمَنَ الرَّسُولُ بِمَا أُنْزِلَ إِلَيْهِ مِنْ رَبِّهِ وَالْمُؤْمِنُونَ كُلٌّ آمَنَ بِاللَّهِ وَمَلَائِكَتِهِ وَكُتُبِهِ وَرُسُلِهِ لَا نُفَرِّقُ بَيْنَ أَحَدٍ مِنْ رُسُلِهِ وَقَالُوا سَمِعْنَا وَأَطَعْنَا غُفْرَانَكَ رَبَّنَا وَإِلَيْكَ الْمَصِيرُ﴾ [البقره: ١٨٥] ژباړه: پيغمبر پر هغه هدايت ايمان راوړېدی، چې د هغه د رب له خوا پر هغه نازل شويدي او څوک چې د دې پيغمبر منونکي دي، هغوی هم دا هدايت د زړه په مينه منلی دی. دوی ټولو الله، د هغه پرښتې، د هغه کتابونه او د هغه پيغمبران عليهم السلام منلي دي او د هغو وينا دا ده چې: «مونږ د الله په پيغمبرانو کې يو له بله توپير نه کوو، مونږ حکم واورېده او اطاعت مو ومانه زمونږ څښتنه! مونږ ستا څخه د ګناه د بښنې غوښتونکي يو او همدا ستا لوري ته زمونږ درتګ دی.»

فعاليت: زده کوونکي دې په خپلو منځونو کې د نبي او رسول تر منځ پر توپير خبرې وکړي.

٥. په انبياوو او رسولانو باندې د ايمان حکم

په ټولو انبياوو او رسولانو عليهم السلام باندې ايمان لرل فرض او د اسلامي عقيدې له ارکانو څخه شمېرل کيږي، نو له يوه نبي او رسول څخه انکار د ټولو انبياوو او رسولانو

١. د ابن کثير تفسير د دې آيت لاندې (وَرُسُلاً لَمْ نَقْصُصْهُمْ عَلَيْكَ).

څخه انکار بلل کېږي، له همدې امله مسلمان د تل لپاره له خپلې عقيدې سره سم دا ګواهي ورکوي چې د هېڅ نبي تر منځ په ايمان کې توپير نه کوي، په ټولو رسولانو او نبيانو باندې پرته له کوم توپيره يو ډول ايمان لري، ځکه دوی ټول د الله تعالى له لوري را استول شوي دي.

٦. نبوت الهي ورکړه ده

نبوت يوه الهي ورکړه ده. هر هغه چا ته چې الله تعالى وغواړي نبوت او رسالت ورکوي، په ذوق، کوښښ او خپله خوښه هېڅا ته نه ورکول کېږي، يعنې دا چې په عبادت، رياضت او زيار نه تر لاسه کېږي، الله تعالى د انبياوو ستاينه او توصيف په قرآن کريم کې داسې کړی دی: ﴿وَإِنَّهُمْ عِندَنَا لَمِنَ الْمُصْطَفَيْنَ الْأَخْيَارِ﴾ [ص: ۴۷]

ژباړه: په يقيني توګه زموږ په نزد هغوی په غوره شويو نېکو کسانو کې شمار دي له دې. آيت څخه دا څرګنده شوه چې انبياء د الله ﷻ د لوري غوره شوي کسان دي.

فعاليت: زده کوونکي دې پر انبياوو او رسولانو باندې د ايمان د حکم په اړه يو له بل سره خبرې وکړي.

٧. په نبيانو او رسولانو باندې د ايمان تفصيل

په انبياوو او رسولانو باندې ايمان درلودل د قرآن او سنتو په رڼا کې تفصيل لري چې په لاندې کرښو کې ورته اشاره کوو:

١. پر هغو انبياوو او رسولانو باندې ايمان لرل چې الله تعالى په قرآن کريم کې ذکر کړي دي او ټول شمېر يې پنځه ويشت تنه دي، همدارنګه پدې باندې هم ايمان لرل چې الله تعالى له دې ذکر شويو پيغمبرانو څخه پرته نور پيغمران هم را استولي دي.

٢. پدې ټينګ باور او ايمان لرل چې د ټولو انبياوو د بلنې محور د الله تعالى د يووالي منل او د هغه عبادت و.

٣. پرته له توپيره په ټولو انبياوو باندې ايمان لرل، د دوی د نبوت او رسالت تصديق کول، سره له دې پدې باور لرل چې ځينې يې له ځينو نورو څخه غوره او محمد ﷺ تر ټولو پيغمبرانو غوره دی.

٤. پدې باندې ایمان او باور لرل چې دوی ټول انسانان دي او د الوهیت هېڅ ډول خصوصیات نه لري.

٥. پدې باندې ایمان لرل چې انبیاء او رسولان له ټولو خلکو څخه د علم، عمل او اخلاقو له پلوه کامل دي، دوی خپل امانت پوره کړی او رسالت یې په پوره امانت داری سر ته رسولی دی.

٦. پدې باندې ایمان لرل چې الله تعالی د خپلو انبیاوو د تصدیق لپاره دوی ته معجزې ورکړې دي.

٧. پدې باندې ایمان لرل چې د نبوت لړی په محمدﷺ پای ته رسېدلې او محمدﷺ ټولو خلکو ته استول شوی دی او د ده له رحلت څخه وروسته بل نبي یا رسول د قیامت تر ورځې پورې نه راځي او د وحي لړی پای ته رسېدلې ده.

فعالیت: په قرآن کریم کې د څو پیغمبرانو نومونه ذکر شوي دي؟

٨. په انبیاوو او رسولانو باندې د ایمان معنا

الله تعالی په خپل کتاب قرآن کریم کې فرمایلي دي: ﴿قُولُوا آمَنَّا بِاللَّهِ وَمَا أُنْزِلَ إِلَيْنَا وَمَا أُنْزِلَ إِلَى إِبْرَاهِيمَ وَإِسْمَاعِيلَ وَإِسْحَاقَ وَيَعْقُوبَ وَالْأَسْبَاطِ وَمَا أُوتِيَ مُوسَى وَعِيسَى وَمَا أُوتِيَ النَّبِيُّونَ مِنْ رَبِّهِمْ لَا نُفَرِّقُ بَيْنَ أَحَدٍ مِنْهُمْ وَنَحْنُ لَهُ مُسْلِمُونَ﴾ [البقرة: ١٣٦] ژباړه: ووایئ چې! مونږ ایمان راوړیدی په الله او پر هغه هدایت چې مونږ ته راغلی دی او هغه چې ابراهیمعليه السلام، اسماعیلعليه السلام، اسحاقعليه السلام، یعقوب او د یعقوبعليه السلام څوځات ته راغلی و او هغه چې موسیٰعليه السلام، عیسیعليه السلام او نورو ټولو پیغمبرانو ته د هغو د رب له لوري ورکړی شوی و، مونږ د هغو په منځ کې هېڅ توپیر نه کوو، او مونږ الله ته سر ټیټوونکي یو.

په انبیاوو او رسولانو باندې ایمان او ټینګ باور لرل دې ته وایي چې الله تعالی خپلو ځینو بنده ګانو ته وحي کوي، تر څو خلکو ته د الله تعالی د نعمتونو زېرى ورکړي او د هغه له عذاب څخه یې ووېروي، خو دا هر څه یوې موخې ته د رسېدو لپاره تر سره کوي چې هغه د الله تعالی عبادت، د دین اقامت او الله تعالی په ربوبیت، الوهیت، نومونو او صفاتو کې یو ګڼل دي.

پوښتنې

لاندې پوښتنې ځواب کړئ:

۱. نبي او رسول تعريف کړئ.

۲. نبي او رسول څه توپير لري.؟ په لنډو ټکو کې يې بيان کړئ.

۳. آيا نبوت په زيار او عبادت سره تر لاسه کيږي؟

٤. په انبياوو او رسولانو باندې د ايمان د وجوب دلايل ذکر کړئ.

٥. په قرآن کريم کې د څو پيغمبرانو نومونه راغلي دي؟ کوم چې درته ياد دي ويې ليکئ.

٦. په انبياوو او رسولانو باندې ايمان څه حکم لري؟

کورنۍ دنده

زده کوونکي دې د نبي او رسول په اړه په خپلو کتابچو کې يوه مقاله وليکي چې له لسو کرښو څخه کمه نه وي.

د انبياوو او رسولانو عليهم السلام صفتونه

الله تعالى پيغمبران د ښو، غوره او نېکو صفتونو خاوندان ګرځولي دي، تر څو په ښه توګه خلک سمې او نېکې لارې ته دعوت کړي. همدارنګه الله تعالى دوى له ټولو هغو خويونو او کړنو څخه چې د نبوت له منصب سره مناسب نه دي، پاک او سپېڅلي کړي دي.

د انبياوو صفتونه

د انبياوو عليهم السلام ځينې صفتونه په قرآن کريم کې ذکر شوي دي چې په لاندې ډول بيانېږي:

۱. عصمت

د عصمت تعريف: عصمت په لغت کې حفظ او ساتلو ته وايي او د عقايدو د علم په اصطلاح کې عصمت (پاکوالي) د الله تعالى هغه لطف دى چې پيغمبرﷺ د نېکو کارونو کولو ته هڅوي او د بدو کارونو له کولو څخه يې ساتي، له انسان څخه اختيار نه ساقطوي، تر څو د ازمايښت او امتحان حقيقت باقي وي.[۱]

د تعريف شرح

الله تعالى خپل ټول انبياء په خپل فضل او کرم سره له نبوت څخه مخکې او وروسته له ټولو ګناهونو څخه پاک ساتلي دي، داسې ځواک يې ورکړى دى چې د نېکو کارونو کولو ته يې هڅوي او د ناوړه کارونو له کولو څخه يې منع کوي، خو له دوى څخه اختيار نه ساقطوي.

له ګناهونو څخه د انبياوو عليهم السلام عصمت

د ښه وضاحت لپاره د انبياوو عصمت په لاندې ډول شرح کوو:

أ. کبائر ګناهونه: کبيره ګناه هغې ګناه ته ويل کيږي چې يا په دنيا کې حد ورته ټاکل شوى وي او يا د جهنم په اور باندې وعده ورکړل شوې وي او يا لعنت او يا غضب وربانديې ويل شوى وي.

ب. صغائر ګناهونه: صغيره ګناه هغې ګناه ته ويل کيږي چې په دنيا کې حد ونه لري او په آخرت کې ورته عذاب نه وي ټاکل شوى.

---

۱ – المسامرة. ص: ۲۲۹.

لومړی: له لویو ګناهونو څخه د انبیاوو علیهم السلام عصمت (پاکي)

ټول انبیاء کرام له بعثت څخه مخکې او وروسته له ټولو لویو ګناهونو لکه: کفر، دروغ ویل او داسې نورو څخه پاک او سپېځلي دي، له دوی څخه قصداً او یا سهواً هېڅ وخت لویه ګناه نه پېښېږي، بلکې له دې ټولو ګناهونو څخه معصوم دي.

د دې عصمت دلایل

څرنګه چې د انبیاوو له ټولو ستره او مهمه دنده خلکو ته د الله ﷻ پیغام رسول دي، نو قرآن کریم په څرګندو ټکو کې په دې هکله د هغوی په صدق ګواهي ورکړې، الله تعالی فرمایلي دي: ﴿وَمَا يَنْطِقُ عَنِ الْهَوَى ۞ إِنْ هُوَ إِلَّا وَحْيٌ يُوحَى﴾ [النجم:٣، ٤] ژباړه: هغه له خپل نفسي خواهش څخه نه غږېږي، دا خو یوه وحي ده چې پر هغه نازلېږي.

همدارنګه نبي کریم ﷺ په خپل یوه مبارک حدیث شریف کې فرمایي: عن أبي هريرة ﷺ قال: قالوا: يا رسول الله إِنَّك تُدَاعِبُنا. قال: (إِنِّي لا أَقُولُ إِلا حَقًّا) [1]

ژباړه: له حضرت ابو هریره رضي الله تعالی عنه څخه روایت دی چې اصحابو کرامو وویل: اې د الله تعالی رسوله! ته له موږ سره ټوکې کوې. رسول الله ﷺ وفرمایل: زه له حق څخه پرته بل څه نه وایم.

همدارنګه د دوی په هکله الله تعالی فرمایي: ﴿وَاجْتَبَيْنَاهُمْ وَهَدَيْنَاهُمْ إِلَى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ﴾ (الانعام: ٨٧) **ژباړه:** او دوی مو خوښ کړي او نېغه لاره مو ورته ښودلې ده.

دویم: له صغائرو (کوچنیو) ګناهونو څخه د انبیاوو علیهم السلام عصمت

د امام ابو حنیفه رحمه الله په نزد پیغمبران علیهم الصلاة والسلام لکه څرنګه چې له لویو ګناهونو څخه پاک او معصوم دي همدارنګه له صغائرو (کوچنیو) ګناهونو څخه هم پاک او معصوم دي.

الله تعالی په قرآن کریم کې فرمایي: ﴿وَإِنَّهُمْ عِنْدَنَا لَمِنَ الْمُصْطَفَيْنَ الْأَخْيَارِ﴾ [ص: ٤٧].

ژباړه: په یقیني توګه زموږ په نزد هغوی په غوره شویو نېکو کسانو کې شمار دي.

٢. **بشریت:** انبیاء او رسولان ټول بشر دي، خوراک، څښاک کوي، ویده کېږي، ناروغه کېږي، وږي کېږي، تږي کېږي، نکاح کوي په غیبو باندې نه پوهېږي او د داسې نورو ټولو بشري صفتونو خاوندان دي، تر څو له خلکو سره صله رحمي وکړي، د

---

١ - سنن الترمذي - (٤ / ٣٥٧)

دوی له احساس څخه خبر وي او د مستقیمې لارې په ښودلو کې الله تعالی په دوی باندې قوي حجت قائم کړی، الله تعالی په دې اړه فرمایلي دي: ﴿لَقَدْ جَاءَكُمْ رَسُولٌ مِنْ أَنْفُسِكُمْ عَزِيزٌ عَلَيْهِ مَا عَنِتُّمْ حَرِيصٌ عَلَيْكُمْ بِالْمُؤْمِنِينَ رَءُوفٌ رَحِيمٌ﴾ [التوبة: ١٢٨]. ژباړه: وګورئ تاسې ته یو پیغمبر راغلی دی چې په خپله له همدا تاسې څخه دی، په زیان کې ستاسې لوېدل پر هغه ګران تمامیږي، هغه ستاسې د رغېدنې حرصناک دی. د مؤمنانو لپاره هغه خواخوږی او زړه سوانده دی.

٣. **تبلیغ:** خلکو ته د هغو احکامو رسول چې په رسولو یې مامور شوی وي تبلیغ بلل کېږي، تر څو هغوی ته د دنیا او آخرت د نېکمرغیو لارښوونه وکړي چې دا کار ټولو پیغمبرانو تر سره کړی او هېڅ شی یې نه دی ورځخه پټ کړی، الله تعالی پدې اړه فرمایلي دي: ﴿يَاأَيُّهَا الرَّسُولُ بَلِّغْ مَا أُنْزِلَ إِلَيْكَ مِنْ رَبِّكَ وَإِنْ لَمْ تَفْعَلْ فَمَا بَلَّغْتَ رِسَالَتَهُ﴾ [المائدة: ٦٧] ژباړه: اې پیغمبره! څه چې ستا د رب له لوري پر تا نازل کړی شویدي هغه خلکو ته ورسوه. که داسې دې ونه کړل، نو د هغه د پیغمبرۍ حق دې ادا نه کړ.

٤. **زیرکتیا:** هر نبي د زیرکتیا او لوړ فهم څخه برخمن وي، الله تعالی پدې اړه فرمایي: ﴿فَفَهَّمْنَاهَا سُلَيْمَانَ وَكُلًّا آتَيْنَا حُكْمًا وَعِلْمًا وَسَخَّرْنَا مَعَ دَاوُودَ الْجِبَالَ يُسَبِّحْنَ وَالطَّيْرَ وَكُنَّا فَاعِلِينَ﴾ [الأنبياء: ٧٩] ژباړه: نو په هغه وخت کې موږ د فیصلې صحیح صورت سلیمان ته وښوده پداسې حال کې چې موږ حکم او علم دواړو ته ورکړی و، له داؤد سره موږ غرونه او الوتونکي ایل کړي وو چې پاکي یې بیانوله، د دغه کار کوونکي همدا موږ وو.

٥. **نارینتوب:** ټول علماء پدې اتفاق دي چې الله تعالی ټول انبیاء نارینه رالیږلي دي هېڅ ښځې ته د نبوت منصب نه دی ورکړای شوی، آن تر دې چې ځینو علماوو په دې خبره اجماع هم نقل کړې ده، ځکه الله تعالی فرمایلي دي: ﴿وَمَا أَرْسَلْنَا مِنْ قَبْلِكَ إِلَّا رِجَالًا نُوحِي إِلَيْهِمْ﴾ [یوسف: ١٠٩] ژباړه: اې محمده(ﷺ) له تا نه مخکې چې موږ کوم پیغمبران لیږلي وو هغوی هم ټول سړي وو، همغو لوري ته موږ وحي لیږو. په پورتني آیت کې د رجل لفظ ذکر شوی دی او په عربي ژبه کې«رجل» نارینه ته ویل کېږي.

٦. **له عیبونو څخه پاکوالی:** پیغمبران علیهم السلام له لاندې عیبونو څخه پاک او سپېڅلي دي:

أ. هر پيغمبر د بعثت په وخت کې د خپلې زمانې له ټولو خلکو څخه د خلقت له مخې غوره وي.

ب. هر نبي له داسې عيبونو څخه چې طبيعت ورڅخه کرکه او نفرت کوي، پاک او سپېڅلی دی، لکه: پيس، جذام او داسې نور.

ج. نبي د داسې کسب خاوند نه وي چې عرف يې بد وګڼي، لکه: ښکر لګول او داسې نور.

د. نبي د زړه له سختوالي څخه پاک وي، ځکه که چېرې نبي بې رحمه او د سخت زړه خاوند وي. نو بيا خلک ورڅخه نفرت کوي، الله تعالى پدې اړه داسې فرمايلي دي: ﴿فَبِمَا رَحْمَةٍ مِنَ اللَّهِ لِنْتَ لَهُمْ وَلَوْ كُنْتَ فَظًّا غَلِيظَ الْقَلْبِ لَانْفَضُّوا مِنْ حَوْلِكَ﴾ [آل عمران: ١٥٩] ژباړه: اې پيغمبره (ﷺ) دا د الله لوی رحمت دی چې ته د دې خلکو لپاره ډېر نرم خويه جوړ شوی يې، که داسې نه وای او ته توند خويه او سخت زړی وای، نو دا ټول به ستا له شاوخوا نه خواره شوي وو.

فعاليت: زده کوونکي دې د انبياوو عليهم السلام د صفتونو په اړه يو له بل سره خبرې وکړي.

پوښتنې

١. عصمت تعريف کړئ.

٢. د انبياوو د عصمت دلايل بيان کړئ.

٣. د بشريت د صفت دلايل ووايئ.

٤. د تبليغ د صفت دلايل ووايئ.

٥. د زيرکتيا د صفت دلايل ووايئ.

٦. د نارينتوب د صفت دلايل بيان کړئ.

٧. له کومو عيبونو څخه د انبياوو پاکوالی لازمي دی؟

کورنۍ دنده

زده کوونکي دې د انبياوو د صفتونو په اړه يوه مقاله وليکي چې له لسو کرښو څخه کمه نه وي.

اولو العزمه پیغمبران

ټول پیغمبران د الله تعالی په وړاندې معزز او د عـزت خاونـدان دي، ټـول پیغمبـران د ډېـر زیات عزم، صبر اوحوصلې خاوندان وو، خو ځینې پیغمبران الله تعالی په عزم سره سـتایلي دي دا په دې دلالت کوي چې دوی د نورو انبیاوو علیهم السلام په پرتله د ډېر قوي عزم او د الله تعالی په وړاندې د ډېر لوړ مقام او لوړې درجې خاوندان دي.

د عزم تعریف

عزم صبر، ثبات او د یو کار د کولو لپاره قوي هوډ ته ویل کېږي.

ولې ځینو پیغمبرانو ته اولو العزم ویل کېږي؟

ځینو پیغمبرانو ته ځکه اولو العزم ویل کېږي چې دوی د دعوت او رسالت په کار کې لـه صبر، ډېر زغم او حوصلې څخه کار اخیستی دی، نو الله تعـالی پـه اولـوالعزم صـفت سـره ستایلي دي او فرمایي: ﴿فَاصْبِرْ كَمَا صَبَرَ أُولُو الْعَزْمِ مِنَ الرُّسُلِ﴾ [الاحقاف، ۳۵] **ژباړه:** نو صبر کوه لکه چې همتناکو رسولانو صبر کولو.

د اولو العزمه پیغمبرانو شمېر

د اولو العزمه پیغمبرانو د شمېر په اړه له علماوو څخـه ډېـر قولونـه نقـل شـوي دي، خـو د جمهورو علماوو په نزد اولو العزم پیغمبران پنځه کـسان دي، حـضرت نـوح علیه السلام، حـضرت ابراهیم علیه السلام، حضرت موسی علیه السلام، حضرت عیسی علیه السلام او حضرت محمد ﷺ.

چې الله تعالی پدې قول کې راټول کړي دي:﴿وَإِذْ أَخَذْنَا مِنَ النَّبِيِّينَ مِيثَاقَهُمْ وَمِنْكَ وَمِنْ نُوحٍ وَإِبْرَاهِيمَ وَمُوسَى وَعِيسَى ابْنِ مَرْيَمَ وَأَخَذْنَا مِنْهُمْ مِيثَاقًا غَلِيظًا﴾ [الأحزاب: ۷] ژباړه: او هغـه مهال چې موږ له (ټولو) انبیاوو او (خصوصاً) له تا، نوح، ابراهیم، موسی او د مریمې زوی عیسی نه ژمنه واخیسته او ښه پخه ژمنه مو تري واخیـسته او همدارنګـه الله تعـالی پـه دې مبـارک آیت کې هم ذکر کړي دي: ﴿شَرَعَ لَكُمْ مِنَ الدِّينِ مَا وَصَّى بِهِ نُوحًا وَالَّذِي أَوْحَيْنَا إِلَيْكَ وَمَا وَصَّيْنَا بِهِ إِبْرَاهِيمَ وَمُوسَى وَعِيسَى أَنْ أَقِيمُوا الدِّينَ وَلَا تَتَفَرَّقُوا فِيهِ كَبُرَ عَلَى الْمُشْرِكِينَ مَا تَدْعُوهُمْ إِلَيْهِ﴾ [الشوری: ۱۳] ژباړه: تاسو ته یې هماغه دین ټاکلی (بیان کړی) چې په هغه سـره یـې نوح ته سپارښتنه کړې وه او هغه چې تا ته مو وحې کـړې او پـه هغـه سـره مـوږ ابـراهیم،

موسی او عیسی ته سپارښتنه کړې وه چې (همدغه) دین تر سره کړئ او اختلاف مه پکې اچوئ. مشرکانو باندې هغه خبره ډېره درنه ده چې ته يې وربلې.

د اولوالعزمه پیغمبرانو نومونه

١. حضرت نوح عليه السلام
٢. حضرت ابراهيم عليه السلام
٣. حضرت موسی عليه السلام
٤. حضرت عيسی عليه السلام
٥. حضرت محمد ﷺ

فعالیت: زده کوونکي دې د اولوالعزمه پیغمبرانو د شمېر په اړه په خپلو کې سره خبرې اترې وکړي.

د اولو العزمه پیغمبرانو فضیلت

دغه اولو العزمه پیغمبران له نورو ټولو پیغمبرانو څخه د زیات فضیلت خاوندان دي او په دوی کې د ډېر زیات فضیلت خاوند حضرت محمد ﷺ دی.

له ابي هریره رضي الله تعالی عنه څخه روایت دی چې رسول الله ﷺ وفرمایل: «خِيَارُ وُلْدِ آدَمَ نُوحٌ وَإِبْرَاهِيمُ وَعِيسَى وَمُوسَى وَ مُحَمَّدٌ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَلَيْهِمْ أَجْمَعِيْنَ»، **ژباړه:** د آدم عليه السلام د اولادې تر ټولو غوره حضرت نوح عليه السلام، حضرت ابراهیم عليه السلام، حضرت عیسی عليه السلام، حضرت موسی عليه السلام او حضرت محمد ﷺ دی.

همدارنګه امام بخاري له ابي هریره رضي الله تعالی عنه څخه روایت کوي چې رسول الله صلی الله علیه وسلم وفرمایل: «أَنَا سَيِّدُ وُلْدِ آدَمَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَأَوَّلُ مَنْ يَنْشَقُّ عَنْهُ الْقَبْرُ وَأَوَّلُ شَافِعٍ وَأَوَّلُ مُشَفَّعٍ».[1]

ژباړه: زه د قیامت په ورځ د آدم عليه السلام د اولادې سید او مشر یم، لومړی به له ما څخه قبر شق او څېرې کېږي، زه لومړی شفاعت کوونکی یم او لومړی به زما شفاعت قبلېږي.

١ – أصول الإيمان في ضوء الكتاب والسنة – (١ / ٢٢١)

فعالیت: زده کوونکي دې د اولو العزمه پیغمبرانو نور فضیلتونه هم بیان کړي.

پوښتنې

۱. آسماني کتابونه څو او په چا نازل شوي دي؟
۲. عزم تعریف کړئ.
۳. اولو العزمه پیغمبرانو ته ولې اولو العزمه ویل کیږي؟
٤. اولو العزمه پیغمبران څو دي؟
٥. د اولو العزمه پیغمبرانو د فضیلت په اړه یو حدیث شریف ووایئ.

معجزه او سحر

۱. معجزه

د معجزې تعریف

معجزه په لغت کې له عجز څخه اخیستل شوې چې بېوسې کوونکي او عاجز کوونکي ته وېل کېږي او په اصطلاح کې د هغه ننګوونکي، خارق العادة کار او وینا څخه عبارت ده چې الله تعالی یې د نبوت او رسالت د دعوا لرونکو د ریښتینولې په قصد له دوی څخه صادروي چې نور انسانان ورڅخه عاجز وي.

د معجزې تعریف شرحه

معجزه داسې کار او وینا ته ویل کېږي چې د نبوت او رسالت له دعوا لرونکو څخه صادرېږي چې لاندې شرطونه لري:

۱. معجزه به ننګوونکې وي، که چېرې ننګونه ونه لري معجزه نه بلل کېږي.
۲. د رسالت او یا نبوت د دعوا د ریښتینولې په خاطر یې ښکاره کوي که څوک خارق العادة کار تر سره کوي مګر د نبوت یا رسالت دعوا ونه لري معجزه نه بلل کېږي.
۳. خارق العاده کار به له دعوا سره برابر وي.
٤. مقابل لوری به د دغه خارق العاده کار له سر ته رسولو څخه عاجز وي. که چېرې مقابل لوری هم د داسې خارق العاده کار په تر سره کولو قادر وي، معجزه نه بلل کېږي.

د معجزې ډولونه

د انبیاوو او رسولانو علیهم السلام معجزې په دوه ډوله دي:

۱. محسوسې معجزې.
۲. غیر محسوسې معجزې.

لومړی محسوسې معجزې: له هغو معجزو څخه عبارت دي چې انسانان یې په پنځه ګونو حواسو درک کوي، لکه د صالح علیه السلام په دعاء سره له غره څخه د بلاربې اوښې را ایستل، د عیسی علیه السلام په دعاء سره د مور زادي ړوند او د برص (برګي) ناروغ روغېدل، د موسی علیه السلام امسا په مار باندې بدلېدل، او د نیل بحر دوه ځایه کېدل، د پیغمبر ﷺ اسراء او

معراج، د سپوږمۍ دوه ټوټې کېدل، د پیغمبرﷺ لـه مبـارکو ګوتـو څخـه د اوبـو بهېـدل او داسې نور.

دویم غیر محسوسې معجزې: دا هغه معجزې دي چې د عقل په وسیله درک کېږي، لکـه د راتلونکو غائبو پېښو او حوادثو په اړه معلومات ورکول او پر محمدﷺ نازل شوی کتـاب (قرآن کریم) چې د محمدﷺ تر ټولو ستره معجزه ده.

د معجزې حکم

د پیغمبرانو علیهم السلام پر معجزاتو ایمـان درلـودل فـرض دي، ځکـه چـې د هـر پیغمبـر معجزه په حقیقت کې د الله تعالی وحې ده چې د پیغمبـر ریـښتینولي ثـابتوي لکـه څرنګـه چې پر پیغمبر ایمان درلودل فرض دي، همدا راز د هغوی پـر معجـزو هـم ایمـان درلـودل فرض دي.

فعالیت: زده کوونکي دې د معجزې په اړه یو له بل سره بحث وکړي.

۲. سحر

د سحر تعریف

سحر په لغت کې دوکې، باریکی، د یوه شي شکل بدلولو او هغه کارته وایي چې ظاهري سبب ونه لري او په اصـطلاح کـې لـه هغـه خـارق العـاده کـار څخـه عبـارت دی چـې د شیطانانو په مرسته له ناوړه او خبیثو نفسونو له خوا ترسره کېږي.

د تعریف شرحه

سحر په عربي کې دوکې او هغه نازکه کړنې ته وایي چې ظاهري سبب یې په سـترګو نـه ښکاري او په اصطلاح کې هغه نا آشنا کار ته ویل کېږي چې د دین څخه لېـرې او د بـد عمله اشخاصو له خوا ترسره کیږي، د کفري الفاظو پـه ویلـو او د شـیطانانو پـه ملتیـا تـرې صادریږي چې د ښوونې او زده کړې له لارې ورته لاس رسی پیدا کوي.

که چیرې څوک داسې نا آشنا او خارق العاده کار ترسره کړي چې په هغه کې د لاسونو او حرکاتو چالاکي او یا د خاصو دواګانو استعمال رول ولري حقیقي سحر نه بلل کیږي.

د سحر حقيقت

د سحر حقيقت په قرآن کريم او نبوي احاديثو او د امت په اجماع سره ثابت دی چې واقعيت لري.

الله ﷻ د موسی عليه السلام د ساحرانو په اړه فرمايي: ﴿قَالَ أَلْقُوا فَلَمَّا أَلْقَوْا سَحَرُوا أَعْيُنَ النَّاسِ وَاسْتَرْهَبُوهُمْ وَجَاءُوا بِسِحْرٍ عَظِيمٍ﴾[الأعراف: ١١٦] **ژباړه:** موسی عليه السلام ورته وويل: تاسې يې وغورځوئ‌کله چې هغوی (پرې او همساګانې) واچولې او (په خپلو مترونو ويلو سره يې) د خلکو سترګې مسحورې کړې او په وېره کې يې واچول او ډېر غټ سحر يې وکړ.

په حديث شريف کې راځي يوکس چې لبيد بن اعصم نومیده پر پيغمبر ﷺ يې سحر کړی و.

د ټول اسلامي امت په دې اجماع ده چې سحر حقيقت لري.

د سحر زده کړه

د سحر ښوونه او زده کړه حرام کار دی او که سحر په کفري عقيده بناوي، نوبيا يې زده کړه کفر دی او زده کوونکی يې واجب القتل دی.

د سحر او معجزې تر منځ توپير

د سحر او معجزې تر منځ ډير توپيرونه شته چې ځينې يې په لاندې ډول دي:

١. سحر له شريرو او پليتو نفسونو څخه صادريږي، خو معجزه د پاکو، عزتمندو او الله ﷻ ته له ډېرو نژدې نفسونو څخه صادريږي.

٢. معجزه په ننګونې بناء وي، خو په سحر کې ننګونه نه وي.

٣. د سحر په سر ته رسولو کې د ناروا اعمالو انجامول او له شيطانانو څخه په کې مرسته غوښتل کيږي او معجزه د الله ﷻ په مرسته او ارادې صورت مومي.

٤. سحر د ښوونې او زده کړې له لارې ممکن وي، خو په معجزه کې پيغمبر يوازې له الله ﷻ څخه د هغې د ايجادولو غوښتنه کوي.

٥. معجزه د شي حقيقت بدلوي، خو سحر يوازې د شي ظاهري شکل بدلوي.

٦. په معجزې سره د پيغمبر ريښتينولي ثابتيږي، خو سحر لويه ګناه او د خلکو د ګمراه کولو او په ځمکه کې له فساد خپرولو څخه پرته بله هيڅ ګټه نلري.

۷. سحرپه خاصو شرطونو، ځایونو او وختونو پورې تړلی وي، خو معجزه هېڅ شرط او کوم تاکلی ځای او وخت پورې مربوطه نه وي.

۸. د سحرمعارضه او مقابله کېدای شي، خو د معجزې مقابله محاله ده.[۱]

فعالیت: د لوست په رڼاکې د ساحر او نجومي تر منځ څه توپیر معلومېږي؟

پوښتنې:

۱. معجزه او سحر تعریف کړئ.

۲. د معجزې او سحر تر منځ توپیر واضح کړئ.

۳. د معجزې ډولونه بیان کړئ.

٤. د معجزې حکم بیان کړئ.

٥. د سحر د اثبات دلایل بیان کړئ.

٦. د سحر زده کړه څه حکم لري؟

کورنۍ دنده

زده کوونکي دې د معجزې او سحر په اړه یوه مقاله وليکي چې له اتو کرښو کمه نه وي.

۱ــ جامع العلوم في اصطلاحات الفنون – (۲ / ۱۲۰)، مذكرة التوحيد – (۱ / ٦۱)

کرامت او استدراج

آیا پوهیږئ چې کرامت څه ته وایي؟
کرامت او استدراج څه توپیر لري؟

۱. کرامت

د کرامت تعریف

کرامت په لغت کې عزت او درناوي ته وایي، الله تعالی فرمایي: ﴿وَلَقَدْ كَرَّمْنَا بَنِي آدَمَ﴾ [الإسراء: ۷۰] **ژباړه:** بې شکه د آدم اولاد ته مې عزت ورکړی او په اصطلاح کې له هغه خارق العاده کار څخه عبارت دی چې له ولي څخه صادریږي.[۱]

د تعریف شرح

عادتاً د ناشوني کار صادربدل که له داسې شخص څخه سرته ورسیږي چې عقیده او عمل یې د اسلام په تله برابر وي کرامت بلل کیږي او که د شخص عقیده یا عمل له اسلام سره برابر نه وي، نو د ده خارق العاده کار کرامت نه دی، بلکې استدراج ګڼل کیږي.

دکرامت د اثبات دلیل

د اولیاووکرامت په زیاتو دلایلو ثابت دی، لکه چې الله تعالی د مریم علیها السلام په هکله فرمایلي دي: ﴿كُلَّمَا دَخَلَ عَلَيْهَا زَكَرِيَّا الْمِحْرَابَ وَجَدَ عِنْدَهَا رِزْقًا قَالَ يَا مَرْيَمُ أَنَّى لَكِ هَذَا قَالَتْ هُوَ مِنْ عِنْدِ اللَّهِ﴾ [آل عمران: ۳۷] **ژباړه:** هرکله به چې زکریا علیه السلام د هغې عبادت خانې ته ورننوتلو له هغې سره به یې څه ناڅه د خوراک او څښاک څه میندل، پوښتنه به یې ترینه کوله اې مریمې! دا تا ته له کومه راځي؟ هغې به ځواب ورکاوه د الله تعالی له لوري راغلي دي.

او لکه د اصحاب کهف قصه چې په قرآن کریم کې ذکر شوې ده.

همدا رنګه د صحابه وو په دورکې له بې شمېره صحابه وو څخه ډول ډول کرامات صادر شوي دي چې تفصیل یې د حدیثو او تاریخ په کتابونو کې بیان شوی دی.

فعالیت: زده کوونکي دې د اصحاب کهف قصه په وار سره بیان کړي.

۱ــ التعریفات – (۱ / ۲۳۵)، إتحاف السائل بما في الطحاوية من مسائل – (۳۰ / ۲۱)

د کرامت حکم

د اولیاوو کرامت د هغوی د تایید، مرستې او د دین د اوچتوالي په خاطر حق او ثابت دی، خو کرامت د ولي په اختیار کې نه وي، نو دا ضروري نه ده چې له هر ولي څخه دې کرامت صادر شي، ځکه چې کرامت د الله تعالی په ارادې او خوښۍ پورې تړاو لري. په کرامت باندې کوم نوی حکم نه ثابتیږي.

۲. استدراج

د استدراج تعریف

استدراج په لغت کې قدم په قدم پورته ختلو ته وایي په اصطلاح کې هر هغه خارق العاده کار چې له کافر یا فاسق شخص څخه صادرپږي استدراج بلل کیږي.

د تعریف شرح

که چیرې کوم خارق العاده کار د کافر، فاسق،کاهن، نجومي، ساحر او یا کوډګر شخص څخه صادر شي، استدراج ورته ویل کیږي.

هر څومره چې د دوی سرکشي زیاتیږي په هماغه اندازه ورته الله تعالی خپل نعمتونه پراخوي تر څو قدم په قدم د هلاکت لوري ته نژدې او د الله تعالی تر حجت لاندې راشي، لکه چې الله تعالی فرمایلي دي: ﴿وَالَّذِينَ كَذَّبُوا بِآيَاتِنَا سَنَسْتَدْرِجُهُمْ مِنْ حَيْثُ لَا يَعْلَمُونَ﴾ [الأعراف: ۱۸۲]. **ژباړه:** او هغه کسان چې زمونږ آیتونه یې دروغ ګڼلي دي، نو هغوی به موږ په داسې تدریجي ډول هلاک کړو چې هغوی به خبر هم نه وي.

فعالیت: زده کوونکي دې د کرامت او استدراج تر منځ پر توپیر یو له بل سره بحث وکړي.

پوښتنې:

۱. ولي چاته ویل کیږي؟
۲. دکرامت د اثبات دلیل ووایاست.
۳. الله تعالی کرامت د څه لپاره له ولي څخه صادروي؟
٤. استدراج څه ته وایي؟ تعریف یې کړئ.

کورنۍ دنده

د قرآن کریم د نصوصو په رڼا کې د استدراج څو مثالونه ولیکئ.

قضاء او قدر

د ايمان له ارکانو څخه يو رکن په قضاء او قدر باندې عقيده درلودل دي.

په قضاء او قدر ايمان درلودل هغه موضوع ده چې د مسلمان په عقيده، کړنو، افعالو او د ژوندانه په ښو او بدو حالاتو ژوره اغيزه لري.

د قضاء او قدر تعريف

أ. قضاء: په عربي ژبه کې فيصلې، پوره کولو او حتمي والي ته ويل کيږي.

ب. قدر: په عربي ژبه کې حکم، فيصلې او اندازې ته ويل کيږي.

او په اصطلاح کې قضاء او قدر له هغه تقدير او اندازې څخه عبارت دی چې الله ﷻ د خپل علم په بناء د کايناتو لپاره ټاکلی دی په هغه شان چې د هغه د حکمت غوښتنه وه.

د تعريف شرح

په عربي ژبه کې قضاء او قدر لفظونه د مختلفو معناګانو لپاره کارول شوي دي، خو د عقايدو په علم کې دواړه هغه مترادف لفظونه دي چې له يو مقصد څخه پرې تعبير شوی دی.

د قضاء او قدر پر موضوع د ښه پوهېدلو په خاطر د څلورو خبرو پېژندل ډېر اړين دي چې په لاندې توګه بيانيږي:

۱ـ د الله ﷻ ازلي علم: په دې خبره ايمان درلودل چې الله ﷻ د هرشي په اجمالي او تفصيلي، ماضي او مستقبل پر ټولو حالاتو عالم او پوه دی، لکه څرنګه چې په خپلو کړنو پوره عالم دی، د خپلو بندګانو په کړنو او افعالو هم پوره علم لري. په تېرو او را تلونکو ټولو واقع کېدونکو پېښو او بدلونونو داسې علم لري چې هېڅ شی يې له علم څخه پټ ندی.

الله ﷻ فرمايلي دي: ﴿عَالِمِ الْغَيْبِ لا يَعْزُبُ عَنْهُ مِثْقَالُ ذَرَّةٍ فِي السَّمَاوَاتِ وَلا فِي الأَرْضِ وَلا أَصْغَرُ مِنْ ذَلِكَ وَلا أَكْبَرُ إِلا فِي كِتَابٍ مُبِينٍ﴾ [السبأ: ۳]

ژباړه: هغه (الله ﷻ) په ټولو پټو پوه دی، له هغه نه د يو بڼري په اندازه کوم شی نه په آسمانونو کې پټ دی اونه په ځمکه کې نه له بڼري څخه غټ او نه له بڼري کوچنی، خو هرڅه په يو څرګند دفتر کې درج دي.

الله ﷻ د مخلوقاتو له پیدایښت څخه لا ډېر مخکې په دې پوره عالم و چې مخلوقات څرنګه اوکله یې پیداکړي او هم د مخلوقاتو د ارزاقو، عملونو لویو، او وړو حرکتونو، خوځښتونو او د هغوی پر اجلونو پوره عالم دی.

۲ـ په لوح محفوظ کې هر څه لیکل شوي دي: په دې هم ایمان لرل فرض دي چې الله ﷻ ټول هغه څه چې د مخلوقاتو په اړه ورته معلوم وو په لوح محفوظ کې یې لیکلي دي، او د مخلوقاتو ټول هغه تقدیرونه یې کښلي چې دوی ته پیښیدونکي دي، او یا یې دوی انجامونکي وي. الله تعالی فرمایلي دي: ﴿وَكُلُّ شَيْءٍ فَعَلُوهُ فِي الزُّبُرِ وَكُلُّ صَغِيرٍ وَكَبِيرٍ مُسْتَطَرٌ﴾.[القمر: ۵۲، ۵۳]

ژباړه: او هر څه چې دوی یې کوي په لوح محفوظ کې لیکل شوي دي او هره کوچنۍ او لویه خبره لیکل شوې ده.[۱]

پیغمبر ﷺ فرمایلي دي: «كَتَبَ اللَّهُ مَقَادِيرَ الْخَلَائِقِ قَبْلَ أَنْ يَخْلُقَ السَّمَوَاتِ وَالأَرْضَ بِخَمْسِينَ أَلْفَ سَنَةٍ...»[۲]

ژباړه: الله تعالی دمخلوقاتو تقدیرونه د آسمانونو او ځمکو له پیدایښت څخه پنځوس زره کاله مخکې لیکلي دي.

۳ـد الله ﷻ خوښه او مشیئت: په دې ایمان لرل فرض دي چې هیڅ څیز د الله ﷻ د خوښې،ارادې، او مشیئت څخه پرته له عدم څخه وجود ته نشي را تلای، نو څه چې الله ﷻ وغواړي هغه کیږي، او څه چې ونه غواړي، نه کیږي.

الله ﷻ فرمایي: ﴿وَرَبُّكَ يَخْلُقُ مَا يَشَاءُ وَيَخْتَارُ﴾ [القصص: ٦٨]

ژباړه: ستا رب پیدا کوي هر څه چې وغواړي او(هغه په خپله د خپل کار لپاره چاته یې چې خوښه شي) غوره کوي یې.

همدا راز فرمایي: ﴿وَمَا تَشَاءُونَ إِلا أَنْ يَشَاءَ اللَّهُ رَبُّ الْعَالَمِينَ﴾ [التكوير: ٢٩]

ژباړه: اوستاسې په غوښتنه هیڅ نه کیږي ترڅو پورې چې د الله (رب العالمین) خوښه نه وي.

۱ـ تفسير القرطبي - (۱۷ / ۱٤۹)

۲ - صحيح مسلم

٤ـ د الله ﷻ تخليق: د الله ﷻ له ذات او صفاتو څخه پرته نور هر څه مخلوق او الله ﷻ يې خالق دی. الله تعالی فرمايلي دي: ﴿اللَّهُ خَالِقُ كُلِّ شَيْءٍ﴾ [الرعد: ١٦]

ژباړه: الله ﷻ د هرشي خالق او پيداکوونکی دی.

د ټولو افعالو خالق الله ﷻ دی او بنده يې کاسب دی. د خير او شر دواړو خالق الله تعالی دی. الله تعالی د خير په کولو خوښيږي، د خير کسب کوونکو سره مرسته کوي او ورسره مينه لري، بالعکس شر بد ګڼي انسانان يې ورڅخه منع کړي دي او د شرکسب کوونکو سره نه مرسته کوي او نه ورسره مينه لري.

په قضاء او قدر د اثبات دليل

د قضاء او قدر موضوع په بې شمېره آيتونو او احاديثو سره ثابته ده:

الله ﷻ فرمايي: ﴿إِنَّا كُلَّ شَيْءٍ خَلَقْنَاهُ بِقَدَرٍ﴾ [القمر: ٤٩] **ژباړه:** موږ هر څه په اندازه او تقدير سره پيدا کړي دي.

په بل آيت کې الله ﷻ فرمايي: ﴿وَخَلَقَ كُلَّ شَيْءٍ فَقَدَّرَهُ تَقْدِيرًا﴾ [الفرقان: ٢] **ژباړه:** او (الله) هغه ذات دی چې ټول شيان يې پيدا کړي دي او ورته يې اندازه ټاکلې ده.

همدارنګه الله تعالی فرمايي: ﴿لِيَقْضِيَ اللَّهُ أَمْرًا كَانَ مَفْعُولًا﴾ [الأنفال: ٤٢] **ژباړه:** د دې لپاره چې فيصله کړي الله تعالی هغه کار چې کېدونکی و.

په حديث شريف کې راځي: «وَتُؤْمِنَ بِالْقَدَرِ خَيْرِهِ وَشَرِّهِ»[١] **ژباړه:** جبرائيل عليه السلام پيغمبر ﷺ ته وويل: او دا چې ته ايمان ولرې د خير او شر په تقدير باندې.

په بل حديث شريف کې راځي: «لَا يُؤْمِنُ عَبْدٌ حَتَّى يُؤْمِنَ بِالْقَدَرِ خَيْرِهِ وَشَرِّهِ حَتَّى يَعْلَمَ أَنَّ مَا أَصَابَهُ لَمْ يَكُنْ لِيُخْطِئَهُ وَأَنَّ مَا أَخْطَأَهُ لَمْ يَكُنْ لِيُصِيبَهُ»[٢]

ژباړه: هېڅکله يو بنده د ايمان خاوند کېدای نه شي، تر څو چې د تقدير په خير او شر ايمان ونه لري او، تر څو چې په دې ايمان ونه لري، هغه څه چې ده ته رسېدونکي دي هېڅکله نه خطا کېږي او هغه څه چې ده ته رسېدونکي نه دي هېڅکله نه ورته رسېږي.

---

١ - صحيح مسلم - (١ / ٢٨)

٢ - رواه الترمذي

په قضاء او قدر باندې د ایمان درلودلو حکم

په قضاء او قدر ایمان درلودل فرض دي.

مور په دې ټینګ باور لرو چې الله ﷻ د مخلوقاتو له پیدایښت څخه مخکې د مخلوقاتو په اړه پوره علم درلود او په دې هم عقیده لرو چې الله ﷻ د ټولو انسانانو پوره احوال په لوح محفوظ کې لیکلي دي او په دې هم باوري یو چې هېڅ شی د الله ﷻ له علم او ارادې څخه پرته وجود ته نه شي راتلای. همدارنګه الله ﷻ د خیر او شر دواړو خالق او پیدا کوونکی دی او انسان ته یې د خیر او شر په کولو کې اختیار ورکړی دی. که یې خیر وکړ ورسره مرسته او محبت کوي او که یې په شر لاس پورې کړ، الله ﷻ ورسره مرسته او محبت نه کوي. پیغمبر ﷺ فرمایي: «**والذي نفسي بيده، لو جاءت الأمة لتنفعك بغير ما كتب الله لك ما استطاعت ذلك، ولو أرادت أن تضرك بغير ما كتب الله لك ما استطاعت ذلك**»[1] **ژباړه:** زما دې په هغه ذات قسم وي چې زما روح د ده په واک کې دی، که چېرې ټول امت را ټول شي د دې لپاره چې تاته ګټه ورسوي او هغه ګټه الله تعالی تاته نه وي لیکلي، نو دا کار د دوی په وس کې نه دی پوره او که چېرې دوی اراده وکړي چې تاته څه زیان ورسوي او هغه زیان الله تعالی تاته نه وي لیکلی، نو دا کار هم د دوی په توان کې نه دی پوره.

پوښتنې

۱. قضاء او قدر تعریف کړئ.
۲. د قضاء او قدر د اثبات دلایل ووایئ
۳. په قضاء او قدر باندې د ایمان حکم واضح کړئ.
٤. که څوک له قضاء او قدر څخه منکر شي څه حکم لري؟

کورنۍ دنده

زده کوونکي دې د قضاء او قدر په اړه یوه مقاله وليکي چې له اتو کرښو څخه کمه نه وي.

۳- القدر للفريابي - (۱ / ۱۳۵)

د برزخ حالات

هر انسان له مرګ څخه وروسته د ژوند دوه مرحلې لري له مرګ څخه وروسته د قیامت تر ورځې پورې چې دې مرحلې ته د برزخ ژوند وایي او بیا له قیامت څخه وروسته چې اوږد او ابدي ژوند پیل شي، په دې لوست کې به د برزخ د حالاتو په هکله معلومات لاس ته راوړئ.

۱. د برزخ تعریف

برزخ په لغت کې پردې او حائل ته وایي او د عقایدو د علم په اصطلاح کې د دنیوي او اخروي ژوند تر منځ (له مرګه وروسته تر بیا ژوندي کېدو پورې) مرحلې ته برزخ ویل کیږي.

د تعریف شرح

له نبوي احادیثو څخه دا جوتیږي: انسان چې له دې نړۍ څخه سترګې پټې کړي هغه ګړۍ ښېرته ژوندی شي که نېکو کاره مؤمن وي، د خوښۍ د حالاتو احساس کوي او په قبر کې هم په ډول ډول نعمتونو سره نازول کیږي او که بد کرداره او کافر وي د غم او خواشینۍ احساس کوي او په قبر کې په ډول ډول عذابونو سره سزا ورکول کیږي چې د قبر همدې حالاتو ته برزخ ویل کیږي.

فعالیت: زده کوونکي دې د برزخ د لغوي او اصطلاحي تعریفونو تر منځ اړیکه ووایي.

د برزخ د اثبات دلیل

د برزخ پراو د قرآن کریم په مبارکو آیتونو او د نبي کریم ﷺ په مبارکو احادیثو باندې ثابت دی.

الله تعالی د المؤمنون په سورت کې فرمایلي دي: ﴿وَمِنْ وَرَائِهِمْ بَرْزَخٌ إِلَى يَوْمِ يُبْعَثُونَ﴾ [المؤمنون: ۱۰۰] **ژباړه:** او په مخ کې د دوی د برزخ (قبر) پرده ده (چې دوی نه پرېږدي دنیا ته رجوع وکړي) تر هغې ورځې پورې چې هغوی په قیامت کې را پاڅول کیږي.

۲. نَکِیر او مُنْکَرْ

د نَکِیر او مُنْکَرْ پېژندنه

نکیر او منکر د الله تعالی دوه ملکې دي، الله تعالی دا دوه ملکې له مړو څخه په قبر کې په پوښتنه کولو ګمارلې دي، د نبي کریمﷺ د حدیث له مخې یې رنګونه تور او سترګې یې شنې دي.

له مړي څخه په قبر کې پوښتنې کول

کله چې مړی په قبر کې ښخ کړل شي او خلک ورڅخه ببرته وګرځي، نو ده ته نومورې دوې ملکې راځي(مکلف مړی د الله تعالی په امر سره ببرته را ژوندی کیږي، خپل عقل او پوهه یې ببرته ورته را ګرځي) او له ده څخه د رب، دین او نبي په هکله پوښتنې کوي، که چېرې مړي د دغو پوښتنو صحیح ځواب ورکړ او بریالی شو، نو د الله تعالی له خوا ورته نعمتونه ورکول کیږي او وروستي پراوونه پرې آسانیږي او که ناکام شو، نو عذاب ورکول کیږي او وروستي پراوونه یې هم سختیږي.

په قبر کې د پوښتنو کولو د اثبات دلیل

په قبر کې له مړي څخه د نکیر او منکر سوال کول په قرآن کریم او د نبي کریمﷺ په مبارکو احادیثو سره ثابت دی.

قرآن کریم: الله تعالی په دې اړه په قرآن کریم کې فرمایلي دي: ﴿يُثَبِّتُ اللَّهُ الَّذِينَ آمَنُوا بِالْقَوْلِ الثَّابِتِ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَفِي الْآخِرَةِ﴾ [إبراهيم: ۲۷]] **ژباړه:** الله تعالی به مؤمنان په نړۍ ژوند او په آخرت کې په ثابته (د توحید کلمه ورڅخه مراد ده) وینا کلک او ثابت قدمه کړي. نبي کریمﷺ څرګنده کړې ده چې دلته له آخرت څخه مراد قبر دی، ځکه قبر د آخرت له منازلو څخه لومړنی منزل دی.

حدیث شریف: حضرت ابو هریره رضی الله تعالی عنه روایت کوي چې رسول اللهﷺ وفرمایل: «إِذَا أُقْبِرَالْمَيِّتُ أَتَاهُ مَلَكَانِ أَسْوَدَانِ أَزْرَقَانِ يُقَالُ لِأَحَدِهِمَا الْمُنْكَرُ وَالْآخَرُ النَّكِيرُ فَيَقُولَانِ مَا كُنْتَ تَقُولُ فِي هَذَا الرَّجُلِ فَيَقُولُ: هُوَ عَبْدُ اللَّهِ وَرَسُولُهُ أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَأَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ فَيَقُولَانِ قَدْ كُنَّا نَعْلَمُ أَنَّكَ تَقُولُ هَذَا ثُمَّ يُفْسَحُ لَهُ فِي قَبْرِهِ سَبْعُونَ ذِرَاعًا فِي سَبْعِينَ ثُمَّ يُنَوَّرُ لَهُ فِيهِ ثُمَّ يُقَالُ لَهُ نَمْ فَيَقُولُ أَرْجِعُ إِلَى أَهْلِي فَأُخْبِرُهُمْ فَيَقُولَانِ نَمْ كَنَوْمَةِ الْعَرُوسِ الَّذِي لَا يُوقِظُهُ إِلَّا أَحَبُّ أَهْلِهِ إِلَيْهِ حَتَّى يَبْعَثَهُ اللَّهُ مِنْ مَضْجَعِهِ ذَلِكَ وَإِنْ كَانَ مُنَافِقًا قَالَ سَمِعْتُ النَّاسَ يَقُولُونَ فَقُلْتُ

مِثْلَهُ لَا أَدْرِي فَيَقُولَانِ قَدْ كُنَّا نَعْلَمُ أَنَّكَ تَقُولُ ذَلِكَ فَيُقَالُ لِلْأَرْضِ الْتَئِمِي عَلَيْهِ فَتَلْتَئِمُ عَلَيْهِ فَتَخْتَلِفُ فِيهَا أَضْلَاعُهُ فَلَا يَزَالُ فِيهَا مُعَذَّبًا حَتَّى يَبْعَثَهُ اللَّهُ مِنْ مَضْجَعِهِ ذَلِكَ»[1] **ژباړه:** کله چې مړی په قبر کې کښېنودل شي، نو دوې ملکې ورته راشي چې تورې څېرې او شنې سترګې لري، یوې ته نکیر او بلې ته منکر ویل کیږي، هغوی به پوښتنه وکړي: تا ددې سړي په شان کې څه ویل؟ نو هغه به ځواب ورکړي، دا د الله تعالی بنده او د هغه رسول دی. زه شاهدي وایم چې له الله تعالی نه پرته بل بر حق معبود نشته او شاهدي وایم په دې چې محمدﷺ د هغه بنده او د هغه رسول دی، نو پرښتې به ووایي موږ پوهېدو چې ته به همدا وایې. له هغه وروسته به د هغه قبر اویا ګزه په اویا ګزو کې پراخه او ورته رڼا کړای شي، بیا به ورته ووایي چې ویده شه، نو دی به ووایي زه ځم خپلې کورنۍ ته چې د خپل حال زېرى ورکړم، نو پرښتې به ورته ووایي: ته د هغې ناوې غوندې ویده شه چې د خپلې کورنۍ د ډېر ګران فرد نه پرته بل څوک یې نه شي ویښولای. (د دغه مړي به همدغسې حالت وي) تر هغه وخته چې الله تعالی یې له دغه آرامځي څخه پاڅوي او که دا مړی منافق وي نو په ځواب کې به وایي چې له خلکو مې اورېدل چې هغوی ویل ما هم همغسې ویل. نه پوهېدم چې څوک دی، نو پرښتې به وایي موږ پوهېدو چې ته به همداسې وایې. بیا به ځمکې ته وویل شي پر ده باندې را تنګه او راجوخته شه. نو داسې به پرې راتنګه شي چې د ده پښتۍ به سره تېرې ښرې شي، په همدې عذاب کې به تر هغې پورې اخته وي چې الله تعالی یې له دغه استوګنځي نه را پاڅوي.

۳. د قبر نعمتونه او عذاب

د قبر پېژندنه

سره له دې چې قبر په مشهوره اصطلاح کې د ځمکې هغې برخې ته ویل کیږي چې مړی پکې ښخ شوی وي، خو د نعمتونو او عذابونو د اثبات په بحث کې قبر له مرګ څخه وروسته د مړي د شتون ځای ته ویل کیږي، که هغه ریښتینی قبر وي او که بل ځای وي، لکه چې څوک په اوبو کې مړ شي او اوبه یې یوسي او یا څوک له مرګه وروسته ځناور وخوري، یاپې څوک وسوځوي او داسې نور.

---

۱ – رواه الترمذي.

الله تعالى فرمايي: ﴿وَأَنَّ اللَّهَ يَبْعَثُ مَنْ فِي الْقُبُورِ﴾ [الحج: ٧] **ژباړه:** او الله تعالى د قبرونو والا خامخا راپاڅوي.

په دې آيت کې له قبرونو څخه عامه معنا مراد ده، په دې توګه چې الله تعالى مړي هرو مرو راپاڅوي که هغه په ځمکه کې ښخ وي، که سوځېدلي وي او که ځناورو خوړلی وي.

د قبر د نعمتونو او عذابونو د اثبات دليل

د قبر نعمتونه د قرآن کريم په مبارکو آيتونو او د نبي کريمﷺ په مبارکو احاديثو باندې ثابت شوي دي.

١ـ الله تعالى په قرآن کريم کې د قبر د نعمتونو په اړه فرمايلي دي: ﴿يُثَبِّتُ اللَّهُ الَّذِينَ آمَنُوا بِالْقَوْلِ الثَّابِتِ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَفِي الْآخِرَةِ﴾ [إبراهيم: ٢٧] **ژباړه:** الله تعالى به مؤمنان په نړۍ ژوند او په آخرت کې په ثابته وينا کلک او ثابت قدمه کړي.

٢ـ نبي کريمﷺ د قبر په اړه فرمايلي دي: «إِنَّمَا الْقَبْرُ رَوْضَةٌ مِنْ رِيَاضِ الْجَنَّةِ، أَوْ حُفْرَةٌ مِنْ حُفَرِ النَّارِ»[١] **ژباړه:** په يقيني توګه قبر يا د جنت له باغچو څخه يوه باغچه ده او يا د دوزخ له کندو څخه يوه کنده ده.

٣ـ نبي کريمﷺ په دوو قبرونو تېرېده، نو وېې فرمايل: «إِنَّهُمَا لَيُعَذَّبَانِ وَمَا يُعَذَّبَانِ فِي كَبِيرٍ أَمَّا أَحَدُهُمَا فَكَانَ لَا يَسْتَتِرُ مِنْ الْبَوْلِ وَأَمَّا الْآخَرُ فَكَانَ يَمْشِي بِالنَّمِيمَةِ»[٢] **ژباړه:** دغه دواړه (مړي) په عذاب کې دي د داسې لويې ګناه له امله ورته عذاب نه ورکول کېږي؛ يوه به د خپلو تشو متيازو (له ځاځکو) څخه ځان نه ساته او بل به چغلي کوله.

په برزخ، نکير او منکر او د قبر په نعمتونو او عذاب د ايمان حکم

په برزخ او ټولو هغو شيانو چې په برزخ کې واقع کيږي او نبي کريمﷺ مور پرې خبر کړي يو لکه په قبر کې د نکير او منکر له خوا له مړي څخه پوښتنې کول، د قبر عذاب او نعمتونه په دې ټولو ايمان راوړل فرض دي.

---

١ – رواه الترمذي.

٢ – صحيح البخاري ت – (١ / ٢٢٩)

پوښتنې:

۱. برزخ تعریف کړئ.
۲. د برزخ د اثبات لپاره دلایل ذکر کړئ.
۳. په قبر کې د پوښتنې کوونکو ملایکو نومونه څه دي؟
٤. له مړي څخه په قبر کې ملایکې د څه شي پوښتنې کوي؟
٥. د قبر د سوال په هکله یو نقلي دلیل بیان کړئ.
٦. قبر تعریف کړئ.
۷. د قبر د نعمتونو په هکله یو نقلي دلیل ووایئ.
۸. د قبر د عذاب په هکله یو نقلي دلیل ووایئ.
۹. په پورتنیو موضوعاتو د ایمان حکم بیان کړئ.

کورنۍ دنده

زده کوونکي دې په خپلو کتابچو کې د برزخ د حالاتو په اړه یوه مقاله ولیکي چې له لسو کرښو کمه نه وي.

بعث او حشر

مسلمانان ټول په دې کلک ایمان لري، هغه غیبي حالات چې الله ﷻ په قرآن کریم کې او پیغمبر ﷺ په احادیثو کې بیان کړي حق دي، لکه: بعث، حشر، د اعمالو تلل، جنت، دوزخ او داسې نور.

۱. بعث

د بعث تعریف: په لغت کې لیږلو، راپاڅولو او ژوندي کولو ته وایي او په شرع کې جسدونو ته د ارواحو بېرته راګرځولو او له قبرونو څخه انسانان راپاڅولو ته بعث ویل کیږي.

د تعریف شرح

بعث، نشور، نشأة ثانية او معاد مترادف الفاظ دي چې د یوه حالت لپاره په قرآن کریم کې ذکر شوي او هغه پس له مرګه د مړو را ژوندي کېدل دي، ټول مړي به د الله ﷻ په امر له قبرونو څخه راولاړېږي او ارواح به یې له خپلو جسدونو سره بیا یو ځای کېږي چې له دغه حالت څخه په قرآن کریم او احادیثو کې کله د بعث، کله د نشر او نشور او کله هم ورڅخه د نشأة ثانية (دویم ځل ژوندون) په لفظ تعبیر شوي دي.

د بعث د اثبات دلیل

الله ﷻ فرمایي: ﴿ثُمَّ إِنَّكُمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ تُبْعَثُونَ﴾ [المؤمنون: ١٦] **ژباړه:** بیا به تاسې د قیامت په ورځ راپاڅول شئ.

په بل آیت کې الله ﷻ فرمایي: ﴿وَأَنَّ اللَّهَ يَبْعَثُ مَنْ فِي الْقُبُورِ﴾ [الحج: ٧] **ژباړه:** او بېشکه الله ﷻ راپاڅوي هغه خلک چې په قبرونو کې دي.

په بعث ایمان درلودل

په بعث ایمان درلودل د ایمان اساسي رکن دی، نو له مرګ څخه وروسته په بیا ژوندي کیدو ایمان درلودل فرض دي، هر څوک چې له بعث څخه منکر وي کافر دی.

۲. حشر

د حشر تعريف: حشر په لغت کې د قيامت په ورځ د فيصلې او حساب لپاره د انسانانو راټولېدلو ته ويل کېږي.

د تعريف شرح

د قيامت په ورځ د انسانانو موقف او د محشر ميدان ته راټولولو او راجمع کولو ته حشر ويل کېږي، انسانان به ټول د محشر په ميدان کې د دې لپاره راجمع کېږي، تر څو له دوی سره د دوی د اعمالو حساب وشي، د نېکانو نيکي و تلل شي او د بدانو بدي او هغوی ته خپلې عملنامې په ښي يا کين لاس کې ورکړل شي.

د دوی تر منځ به د دې فيصله او پريکړه وشي چې څوک د جنت مستحق دي او څوک د جهنم چې دې ته لوی حشر هم ويل کېږي.

د حشر د اثبات دليل

د قيامت په ورځ حشر په بې شمېره دلايلو ثابت دی.

الله ﷻ فرمايي: ﴿وَاعْلَمُوا أَنَّكُمْ إِلَيْهِ تُحْشَرُونَ﴾ [البقرة: ۲۰۳] **ژباړه:** او ښه پوه شئ بېشکه تاسې به د الله ﷻ حضور ته راټولېږئ.

په بل آيت کې فرمايي: ﴿وَهُوَ الَّذِي ذَرَأَكُمْ فِي الْأَرْضِ وَإِلَيْهِ تُحْشَرُونَ﴾ [المؤمنون: ۷۹]

ژباړه: او الله ﷻ هغه ذات دی چې تاسې يې په ځمکه کې خواره واره پيدا کړي ياستئ، بيا به همده ته راجمع کېږئ.

رسول الله ﷺ په خپل يو مبارک حديث کې فرمايلي دي: «يَا أَيُّهَا النَّاسُ إِنَّكُمْ مَحْشُورُونَ إِلَى اللَّهِ حُفَاةً عُرَاةً غُرْلًا»[1] **ژباړه:** اې خلکو بېشکه تاسې به په داسې حال کې چې پښې به مو لوڅې وي، په بدن باندې به مو کالي نه وي، سنت شوي به نه ياست الله تعالى ته به راټولېږئ.

حشر به د چا کېږي؟

حشر به له انسانانو، پيريانو او له ټولو ژوندیو مخلوقاتو سره سر ته رسېږي، کله چې څاروي او نور ژوي يو له بل څخه د خپلو ظلمونو غچ واخلي، نو دوی به بيا مړه شي او يوازې انسانان به په محشر کې پاتې شي لکه چې الله ﷻ فرمايي: ﴿وَإِذَا الْوُحُوشُ حُشِرَتْ﴾ [التكوير: ٥] **ژباړه:** او (ياد کړه هغه ورځ) کله چې وحشي ژوي راجمع کړل شي. په بل آيت کې فرمايي: ﴿وَمَا مِنْ دَابَّةٍ فِي الْأَرْضِ وَلَا طَائِرٍ يَطِيرُ بِجَنَاحَيْهِ إِلَّا أُمَمٌ أَمْثَالُكُمْ مَا فَرَّطْنَا فِي

---

۱ - صحيح البخاري ت - (۱۱ / ۲٤۸)

﴿الْكِتَابِ مِنْ شَيْءٍ ثُمَّ إِلَى رَبِّهِمْ يُحْشَرُونَ﴾ [الأنعام: ٣٨] **ژباړه:** په ځمکه کې خوځېدونکي کوم ساکښ او په هوا کې په وزرونو سره الوتونکي کوم مرغه ته وګورئ، دا ټول همدا ستاسې په څېر انواع او ډولونه دي، موږ د هغو د تقدير په ليکنه کې څه نيمګړتيا نده پرې ايښې. بيا به دا ټول د خپل رب لوري ته راغونډ ېږي.

حديث: په حديث شريف کې راځي: د ابو ذر رضي الله عنه څخه روايت دی چې پيغمبرﷺ دوه پسونه وليدل چې يو بل يې په ښکرو ووهل. پيغمبرﷺ و فرمايل: اې أبو ذره ته پوهيږې چې دوی ولې يو بل په ښکرو وهي؟ ما وويل نه پوهيږم. پيغمبرﷺ وفرمايل: خو الله ﷻ پوهيږي چې ولې دوی يو بل په ښکرونو وهي او نژدې ده چې د دوی تر منځ فيصله وکړي.[1] په بل حديث کې د هغه چا په حق کې راځي چې د خپلو څارويو څخه زکات نه ورکوي: اوښان به خپل مالکان د پښو لاندې کوي او وزې به خپل مالکان په پښو او ښکرو باندې وهي.[2] په بل روايت کې راځي: کله چې الله ﷻ وحشي حيوانات راټول کړي او دوی يو له بل څخه خپلې بدلې او غچ واخلي بيا به ورته الله تعالى امر وکړي چې خاورې شئ، هغوی به خاورې شي، نو په دغه وخت کې به کافر د دې ارمان وکړي چې کاش زه هم خاورې شوی وای.[3]

پوښتنې

١. بعث تعريف کړئ.
٢. حشر تعريف کړئ.
٣. د بعث او حشر د اثبات دليلونه ووايئ.
٤. د بعث او حشر تر منځ توپير واضح کړئ.
٥. الله تعالى به د قيامت په ورځ څوک حشر کوي؟

کورنۍ دنده

زده کوونکي دې د بعث او حشر په اړه له قرآن کريم څخه نور دلايل ووايي چې په کتاب کې نه دي ذکر شوي.

---

١ – مسند احمد.

٢ – متفق عليه.

٣ – تفسير بحر العلوم د ابو الليث السمرقندي. کتاب ١/ ٤٦٧ تفسير طبري.

د پيغمبرﷺ شفاعت

آيا پوهيږئ چې شفاعت څه ته وايي؟ او شفاعت په څو ډوله دی؟ او پيغمبرﷺ به شفاعت څه وخت او د چا لپاره کوي؟

د دې لپاره چې په پورتنيو مطلبونو ښه پوه شو، لاندې لوست لولو.

د شفاعت تعريف

شفاعت په لغت کې له چا څخه د بل لپاره د نېکۍ کولو او جرم او خطا د بښلو غوښتلو ته وايي.

او د عقايدو د علم په اصطلاح کې له الله تعالی څخه د قيامت په ورځ غوښتنه ده، څو د يوه چا له خطاوو څخه تېر شي او ښېنه ورته وکړي

په دې ځای کې له شفاعت څخه مرا د زمورږ د خورږ پيغمبر حضرت محمدﷺ شفاعت مراد دی چې د قيامت په ورځ به پې د ټولو خلکو لپاره په عامه توګه او د خپلو امتيانو لپاره په خاصه توګه د الله تعالی په دربار کې تر سره کوي او الله تعالی به د خپلې مهربانۍ له مخې او د پيغمبرﷺ د اعزاز په موخه د هغه سفارش قبلوي.

د شفاعت د اثبات دليل

د پيغمبرﷺ شفاعت په قرآن کريم، نبوي احاديثو او د امت په اجماع سره ثابت دی.

الله ﷻ فرمايي: ﴿عَسَى أَنْ يَبْعَثَكَ رَبُّكَ مَقَامًا مَحْمُودًا﴾ [الإسراء: ٧٩] **ژباړه:** نژدې ده چې ستا څښتن به تا ستايل شوې ځای ته ورسوي.

حضرت عبدالله بن مسعود، حذيفة بن اليمان، عبدالله بن عمر، سلمان فارسي او جابر بن عبدالله رضی الله عنهم ويلي چې له ((مقام محمود)) څخه د پيغمبرﷺ شفاعت کبری مراد دی.

د پيغمبرﷺ د شفاعت په باره کې دومره زيات احاديث راغلي چې د تواتر اندازې ته رسيږي، لکه چې پيغمبرﷺ فرمايلي دي: «أَنَا سَيِّدُ وَلَدِ آدَمَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَأَوَّلُ مَنْ يَنْشَقُّ عَنْهُ الْقَبْرُ وَأَوَّلُ شَافِعٍ وَأَوَّلُ مُشَفَّعٍ». [1]

ژباړه: زه به د قيامت په ورځ د آدمعليه السلام په اولاده کې سردار يم او زه به لومړی هغه خوک يم چې له قبر څخه راپاڅيږي [2] او زه به لومړی هغه خوک يم چې شفاعت به کوم او لومړی هغه خوک به يم چې شفاعت پې قبليږي.

---

١ - صحيح مسلم - ٧ / ٥٩

٢ـ تفسير زاد المسير للامام ابن الجوزی رح- (٥ / ٧٦) و تفسير النكت والعيون للامام الماوردي البصري (٣ / ٢٦٥)

د پیغمبرﷺ د شفاعت ډولونه

الله تعالی حضرت محمدﷺ ته د دوه ډوله شفاعتونو اعزاز ور په برخه کړی دی:

۱. شفاعت کبری.

۲. شفاعت صغری.

۱. شفاعت کبری

کله چې ټول انسانان د محشر په میدان کې د خپلو اعمالو د حساب لپاره راټول شي، په دې انتظار کې وي چې کله به الله تعالی له دوی سره د اعمالو محاسبه شروع کوي او له ډیرې ویرې او هیبت څخه به په ډیر لوی مشقت او غم کې پراته وي، آن تر دې چې د دوی انتظار به تر څلوېښتو کلونو پورې وځنډول شي، دوی به په دې هڅه کې شي چې څوک داسې پیداکړي چې الله تعالی ته د دوی په هکله شفاعت وکړي، نو له نورو ټولو هڅو وروسته به انسانان د پیغمبرﷺ حضور ته راشي او ورڅخه به وغواړي څو له الله تعالی څخه غوښتنه وکړي چې له دوی سره محاسبه شروع کړي، بیا به پیغمبرﷺ الله تعالی ته په سجده پرېوځي او الله تعالی ته به دومره عذر او زاری وکړي چې الله تعالی به ووایي: اې محمده! سر را پورته کړه هر څه چې غواړې درته به درکړل شي اوشفاعت به دې قبول کړل شي. پیغمبرﷺ به الله تعالی ته له انسانانو سره د حساب کولو شفاعت وکړي او الله تعالی به یې قبول کړي.

فعالیت: آیا امتونه به له نورو پیغمبرانو څخه هم د شفاعت کولو غوښتنه کوي؟ په دې هکله مو څه اورېدلي، په نوبت سره یې بیان کړئ.

۲. شفاعت صغری

له شفاعت صغری څخه مراد د پیغمبرﷺ هغه شفاعت دی چې د نورو بیلا بیلو خلکو لپاره به یې کوي چې ځینې یې په لاندې ډول دي:

۱. د ټولو مؤمنانو لپاره جنت ته د تللو په هکله شفاعت.

۲. د هغه چا لپاره شفاعت چې نېکۍ او بدۍ یې برابرې وي، نو د دوی په هکله به شفاعت کوي، تر څو جنت ته داخل کړل شي.

۳. د خپل امت د ګناهکارو لپاره شفاعت، تر څو الله تعالی یې ګناهونه وروبښي او له دوزخ څخه یې راوباسي او جنت ته یې داخل کړي.

٤. د نيکانو د درجو او مرتبو د لا اوچتولو لپاره د پيغمبرﷺ شفاعت.

٥. د پيغمبرﷺ شفاعت د ځينو خلکو لپاره، تر څو بې له محاسبې جنت ته وردننه شي.

٦. د عذاب له مستحقينو څخه د عذاب د تخفيف لپاره شفاعت.[1]

د پيغمبرﷺ د شفاعت شرطونه

د پيغمبرﷺ د شفاعت لپاره د دريو شرطونو وجود لازمي دی:

١. **د قيامت ورځ:** پيغمبرﷺ به شفاعت د قيامت په ورځ کې کوي، هغه څوک چې د دنيا په چاروکې د پيغمبرﷺ د شفاعت غوښتنه کوي هغه په خطا دی.

٢. **د الله تعالی اجازت:** د شفاعت لپاره ضروري ده چې اللهﷻ به د شفاعت کولو اجازت ورکړي، لکه چې الله تعالی فرمايي: ﴿مَنْ ذَا الَّذِي يَشْفَعُ عِنْدَهُ إِلَّا بِإِذْنِهِ﴾ [البقرة: ٢٥٥].

ژباړه: څوک دی چې د هغه په وړاندې د هغه له اجازې پرته شفاعت وکړای شي؟

په يو بل آيت کې الله تعالی فرمايي: ﴿وَلَا تَنْفَعُ الشَّفَاعَةُ عِنْدَهُ إِلَّا لِمَنْ أَذِنَ لَهُ﴾ [سبأ: ٢٣].

ژباړه: او د الله تعالی په حضور کې هېڅ شفاعت د چا لپاره ګټور ثابتيدای نشي، خو دا چې الله تعالی چاته د شفاعت اجازه ورکړي.

٣. **د الله تعالی رضامندي له هغه چا څخه چې په اړه يې ځانګړی شفاعت کيږي:** خوکه له چا څخه الله تعالی تل ناراضه وي د هغه لپاره د پيغمبرﷺ ځانګړی شفاعت نشته.

البته شفاعت کبری چې د ټولو انسانانو حساب کتاب په هغه سره پيليږي، دا شفاعت عام دی.

پوښتنې:

١. شفاعت تعريف کړئ.

٢. د پيغمبرﷺ د شفاعت ډولونه ووياست.

٣. د پيغمبرﷺ په شفاعت به کوم اشخاص له دوزخ څخه راوځي؟

٤. د شفاعت شرطونه څو دي؟ بيان يې کړئ.

کورنۍ دنده

زده کوونکي دې د احاديثو کتابونو ته مراجعه وکړي او د پيغمبرﷺ د شفاعت کبری قصه دې پوره وليکي.

١ــ شرح العقيدة الطحاوية - (١ / ٢٠٣)

د حدیثو برخه

غيبت لويه ګناه ده

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ ﷺ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ قَالَ: { أَتَدْرُونَ مَا الْغِيبَةُ }؟. قَالُوا: اَللَّهُ وَرَسُولُهُ أَعْلَمُ. قَالَ: { ذِكْرُكَ أَخَاكَ بِمَا يَكْرَهُ }. قِيلَ: أَفَرَأَيْتَ إِنْ كَانَ فِي أَخِي مَا أَقُولُ؟ قَالَ {إِنْ كَانَ فِيهِ مَا تَقُولُ فَقَدِ اغْتَبْتَهُ وَإِنْ لَمْ يَكُنْ فِيهِ فَقَدْ بَهَتَّهُ }. (رواه مسلم).

د راوي لنډه پېژندنه

د حديث شريف راوي حضرت ابو هريره ﷺ دی چې نوم يې عبد الرحمن، د پلار نوم يې صخر، د دوس له قبيلې سره يې تړاو درلود، په کنيه (ابوهريره) سره يې شهرت درلود، د هجرت په اووم کال يې اسلام منلی دی. ډېر احاديث يې له رسول الله ﷺ څخه ياد او روايت کړي دي، تر دې چې د حديث امام ورته ويل کېږي. د هجرت په اوه پنځوسم کال کې يې له فاني دنيا څخه سترګې پټې کړې.

د ځينو کلمو معناوې

أَتَدْرُونَ: آيا تاسې پوهيږئ ؟

الْغِيبَةُ: د يوه چا يادونه په کمې سره د هغه په غياب کې.

بِمَا يَكْرَهُ: په هغه څه سره چې هغه يې بد ګڼي.

أَفَرَأَيْتَ: خبر راکړه.

بَهَتَّهُ: تور او تهمت دې پرې ولګاوه.

د حديث شريف ژباړه

له حضرت ابي هريره رضي الله عنه څخه روايت دی چې رسول الله ﷺ له خپلو اصحابو څخه وپوښتل: آيا تاسو پوهيږئ چې غيبت څه ته وايي؟ هغوی په ځواب کې وويل: الله ﷻ او د هغه رسول ښه پوهيږي. رسول الله ﷺ وويل: خپل مسلمان ورور په هغه څه سره يادول چې بد يې ګڼي غيبت بلل کيږي. له پيغمبر ﷺ څخه پوښتنه وشوه: که چيرې زما په ورور کې هغه څه شتون ولري چې زه يې يادونه کوم؟ پيغمبر ﷺ ووېل: که چيرې په هغه کې هغه څه وي چې ته يې يادونه کوې، بې له شکه تا يې غيبت وکړ او که چيرې په هغه کې هغه څه نه وي چې ته يې يادونه کوې، نو يقيناً تا هغه پورې تور وتاړه.

د حدیث شریف حکمت

په دې حدیث کې پیغمبرﷺ خپل امت ته لارښوونه کوي چې په خپلو منځونو کې یو د بل عزت او پت ته په ټینګه پاملرنه وکړي او په ځانګړې توګه هر مسلمان باید خپله ژبه د خپل مسلمان ورور د نیمګړتیاوو او کمیو له څرګندولو څخه وژغوري او په خاصه توګه مسلمان باید له غیبت کولو څخه ځان وساتي، ځکه غیبت داسې مرض دی چې په ټولنه کې د خلکو ترمنځ اختلاف راپیدا کوي او د مسلمانې ټولنې وحدت او یووالي ته زیان رسوي، په دې اساس زموږ پیغمبرﷺ له داسې عمل څخه منعه کړې ده او مسلمانان یې دې ته متوجه کړي دي چې په مسلمانه ټولنه کې باید څوک د چا د سپکاوي په فکر کې نه وي، بلکې د اخلاص او صمیمیت په فضا کې به ژوند تېروي، نو ټولنه به د ټولو هغو ناخوالو څخه پاکه او په امن کې وي چې د اختلاف او شخړو لامل ګرځي او همدا د اسلام غوښتنه ده.

د حدیث شریف ګټې

۱ – د اسلام سمه زده کړه

اصحابو کرامو به تل زیار ایسته چې، ترڅو په سمه توګه دین زده کړي، له دې کبله یې له پیغمبرﷺ څخه وغوښتل چې د غیبت په معنا سم ځان پوه کړي او ورڅخه یې وپوښتل چې دوی ته مسئله روښانه کړي، نو په هر مسلمان باندې لازم دي، تر څو د دین احکام په سمه توګه زده کړي.

۲ – له ناروا وو څخه ځان خبرول

مسلمان باید د دین له اوامرو او نواهیو دواړو څخه ځان خبر کړي، ترڅو په اوامرو عمل وکړي او له ناروا چارو څخه ځان وساتي.

۳ – دغیبت معنا: د مسلمان ورور په غیاب کې هغه نیمګړتیاوې په ګوته کول چې هغه یې بدې ګڼي او پرې خپه کیږي، دې ته غیبت ویل کیږي.

۴ – غیبت ناروا عمل دی

غیبت کول د مړ مسلمان ورور د غوښې خوړلو په څېر دي، لکه چې په حجرات سورت کې الله تعالی فرمایي: ﴿وَلَا يَغْتَبْ بَعْضُكُمْ بَعْضًا أَيُحِبُّ أَحَدُكُمْ أَنْ يَأْكُلَ لَحْمَ أَخِيهِ مَيْتًا فَكَرِهْتُمُوهُ وَاتَّقُوا اللَّهَ إِنَّ اللَّهَ تَوَّابٌ رَحِيمٌ﴾ [الحجرات:۱۲]

ژباړه: او یو د بل غیبت مه کوئ آیا یو له تاسو څخه د خپل مړ ورور غوښه خوړل خوښوي؟ نو (نه) بلکې بد یې ګڼئ او له الله تعالی څخه ووېرېږئ، یقیناً الله تعالی ښه توبه قبلوونکی مهربان ذات دی.

۵ – مسلمانان سره ورونه دي

یو مسلمان د بل مسلمان ورور دی، **لکه** څرنګه چې په حجرات سورت کې الله فرمایي:
﴿إِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ إِخْوَةٌ فَأَصْلِحُوا بَيْنَ أَخَوَيْكُمْ وَاتَّقُوا اللَّهَ لَعَلَّكُمْ تُرْحَمُونَ﴾ [الحجرات:۱۰]

ژباړه: مؤمنان سره ورونه دي، نو تاسې د خپلو ورونو ترمنځ صلحه راولئ او له الله تعالی څخه ووېرېږئ چې تر څو پر تاسې رحم وشي.

مؤمنان تل د ديني ورورئ پر اساس په خپلو منځو کې مینه او لورینه لري او یو بل ته د ښیګڼې رسولو په فکر کې وي او هر یو د خپل مسلمان ورور سره مرسته کوي او د زیان ور رسولو څخه یې ځان ساتي.

٦ – تهمت (تور) لګول لویه ګناه ده

تهمت: د مسلمان په هکله هغه نا وړه خرګندونه ده چې په هغه کې دغه نیمګړتیا نه وي او ورپورې ترل کېږي داسې خرګندونه تهمت بلل کېږي.

تهمت لویه ګناه ده او په پورتني حدیث کې له غیبت کولو څخه یې وبالـ زیات ښودل شوی دی.

ځینې خرګندونې غیبت نه بلل کېږي

د دین علماء د دلایلو په رڼا کې لاندې خرګندونې غیبت نه بولي:

۱ – له ظالم څخه د مظلوم شکایت

کله چې مظلوم له ظالم څخه شکایت کوي، د هغه د تېرې خرګندونه هغه چا ته کوي چې ورسره مرسته کولای شي غیبت نه بلل کېږي.

۲ – د ناروا‌وو د مخنیوي په موخه یادونه

تر څو دغه نا مشروع کار له منځه لاړ شي او په کې اخته خلک تربنه منعه شي.

۳ – د فتوی غوښتنه

په يوه مسئله کې يو څوک له عالم څخه پوښتنه کوي، ترڅو پرې پوه شي، د مثال په توګه وايي: چې دغه کس پر ما تېری کوي او حق مې خوري او ظالم دی، د خلاصون لار راته وښايه.

٤ – د مشورې غوښتنې پر اساس د چا په هکله حقیقت وېل

چا ته د يوه کس په اړه د حقیقت ويلو په ترڅ کې د هغه نيمګړتياوې په ګوته کول چې اهليت لري او که نه او يا د اعتماد وړدی او که نه، غيبت نه بلل کيږي.

٥– د يوه کس بې ديني څرګندول:

تر څو د هغه له ناسمو اعمالو څخه مسلمانان خبر شي او ځان ورڅخه وژغوري.

٦ – په هغه صفت او نښې سره د يوه کس يادونه چې پرې شهرت لري

که چيرې څوک په کوم صفت سره شهرت ولري او پرې پيژندل کيږي او له يادونې څخه يې د هغه سپکاوی هدف نه وي، بلکې پېژندنه يې هدف وي چې له نورو څخه يې توپير وشي، لکه هغه فلانی چې ګوډ دی.

پوښتنې:

۱ – د غيبت معنا ووياست.

۲ – د غيبت اوتهمت ترمنځ توپير ووياست.

۳ – غيبت کول په قرآن کريم کې له څه سره تشبيه شوی دی؟

٤ – په کومو حالاتو کې د چا په هکله څرګندونې غيبت نه بلل کيږي؟

کورنی دنده

پورتنی حديث له ژباړې سره په خپلو کتابچو کې وليکئ.

مسلمان د مسلمان هنداره ده

حدیث: عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُوْلُ اللهِ صَلى الله عليه وسلم: إِنَّ أَحَدَكُمْ مِرْآةُ أَخِيْهِ، فَإِنْ رَأَى بِهِ أَذىً فَلْيُمِطْهُ عَنْهُ. رواه الترمذی.

د کلمو معناوې

مِرْآةُ: هنداره (آیینه)

اذیً: عیب (نیمګړتیا)

فلیُمِطْهُ عَنْهُ: لرې دې کړي له هغه څخه

د حدیث شریف ژباړه

له ابو هریره رضي الله عنه څخه روایت دی چې رسول الله ﷺ فرمایلي دي: تاسې هر یو د خپل مسلمان ورور هنداره یاست، که چا په خپل مسلمان ورور کې څه عیب ولید، ورڅخه دې لرې کړي.

د حدیث حکمت

انسان په عامه توګه کمزوری مخلوق دی، له نیمګړتیاوو څخه خالي نه وي، پرهمدې اساس په پورتني حدیث کې مسلمان ته لارښوونه کېږي چې خپل ځان ته متوجه وي او ځان د دین له لارې کمال ته ورسوي او هغه داسې کېدای شي چې په خپل مسلمان ورور باور ولري او د هغه نصایحو ته غوږ کیږدي او ویې مني چې په ځینو حالاتو کې دده د کمزورۍ اصلاح د نورو په مرسته کېږي او همدا راز د بل مسلمان دیني دنده ده چې کله په مسلمان کې څه کمزوري وګوري باید ور په ګوته یې کړي، تر څو مسلمانه ټولنه له ناروا وو اعمالو څخه پاکه او ژوند یې هوسا وي.

د حدیث شریف ګټې

۱ – مسلمان د مسلمان هنداره ده

مسلمانان په خپلو منځوکې یوبل ته اړتیا لري، ځکه چې هغه عیبونه چې یو مسلمان یې لري او پرې نه پوهیږي، بل مسلمان ورور یې ورته اصلاح کوي، لکه څرنګه چې انسان خپل ځان هندارې ته په کتلوسره په خپله سموي، نو مسلمان خپل مسلمان ورورته هغه څه

غواړي چې پر خپل ځان يې لورپرې او خپله دنده ګڼي چې د بل مسلمان نيمګړتياوې ور په ګوته کړي، په دې حديث کې هر مسلمان ته لارښوونه کېږي چې د بل مسلمان نصيحتونو منلوته تيار وي، همداراز هرمسلمان بايد له بل مسلمان څخه غوښتنه وکړي چې دده نيمګړتيا او کمې ورپه ګوته کړي، ځکه دا زمونږ د ټولنې خلکو تګ لاره ده، حضرت عمر فاروق به په منبر باندې خپلو ملګرو ته اعلان کاوه چې دده نيمګړتيا او کمزورۍ ور وښيي.

۲ – مسلمان د مسلمان ورورډی

هرمسلمان بايد د خپل مسلمان ورور په هکله خير وغواړي او يو پر بل پوره باور ولري چې څه وړاندیز کوي اساس يې سنيګنه او اصلاح ده نور څه مادي ګټې او يا ده ته زيان رسول نه دي.

۳ – د منکر له منځه وړل

د هرمسلمان ديني دنده ده چې په حکمت او بصيرت سره د ناروا کارونو په له منځه وړلو کې پوره برخه ولري، ځکه د مسلمان بريالتيوب په همدې پورې تړلی دی، اوپه يوازې ځان اصلاح کولو باندې څوک نشي کاميابيدلی، ترڅو چې نور خلک يې د دين لوري ته دعوت او له بدو کارونو څخه منعه کړي نه وي، لکه چې الله تعالی په العصر سورت کې فرمايي: ﴿وَتَوَاصَوْا بِالْحَقِّ وَتَوَاصَوْا بِالصَّبْرِ﴾ [العصر:۳] **ژباړه:** او (له زيان څخه ژغورل شوي هغه کسان دي) چې يو بل ته په حق او صبر سره نصيحت کوي.

٤ – مسلمان د هنداري په څېر پاک دی

کامل مسلمان خپل سيرت د هنداري په څېر پاک ساتي، هر وګړی د هغه په هکله باور لري چې د ټولو خلکو خير غوښتونکی دی او هېڅکله د چا په تاوان نه خوښېږي، نو پدې اساس هر وګړی د ده نظر د سر په سترګو مني، ځکه هغه عملاً په خپل ژوند کې خلکو ته خپل اخلاص او خير غوښتنه ښودلې ده.

۵ – مسلمان د خپل مسلمان ورور عزت غواړي

د هنداري سره د مسلمان تشبيه همدا معنا لري چې د مسلمان اصلاح به په داسې توګه کوي لکه هنداره چې د هغه رسوا کول به يې هدف نه وي چې په خلکو کې ذليل شي، بلکې په راز ساتلو سره به د هغه اصلاح راولي، څرنګه چې انسان خپله څېره په هنداره کې ګوري خپلو نيمګړتياوو ته متوجه کېږي، هنداره د ده څېره بل چاته نه رسوا کوي.

ځينې زرينې ويناوې

يوه ورځ عمر بن عبد العزيز رحمة الله عليه ته وويل شول چې په خپل رعيت کې مشر ته د پلار په سترګه وګوره اوکشر ته د زوی نظر وکړه او ځوان ته د خپل ورور په حيث وګوره، ټول رعيت به دې خپل شي.

يحيى بن معاذ رازي -رحمة الله عليه- وايي: يو مسلمان پر بل مسلمان حق لري که چيرې مرسته ورسره نشي کولای، بايد ضرر ورته ونه رسوي او که چيرې خوشحالي نشي ورکولای، غم خو ور ونه رسوي اوکه چيرې پې ستايلی نشي بدي خو پې هم ونه وايي.

پوښتنې

۱- لاندې کلمې معنا کړئ:

مِرْآةُ :

اذىً :

فليُمطهُ :

۲ – د حديث ګټې په خپل عبارت کې ووياست.

۳ – څرنګه کيدای شي چې مسلمان د مسلمان لپاره هنداره اوسي؟ واضح يې کړئ.

کورنۍ دنده

د لوست مهم ټکي په پام کې نيولوسره (مسلمان د مسلمان لپاره هنداره ده) تر سرليک لاندې يوه مقاله وليکئ.

د مشورې اهمیت

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِﷺ: { الْمُسْتَشَارُ مُؤْتَمَنٌ }.

[رواه الترمذي.]

د کلمو معنا

الْمُسْتَشَارُ: هغه کس ته ویل کیږي چې له هغه څخه د مشورې غوښتنه کیږي.

مُؤْتَمَنٌ: هغه څوک چې امین ګرځول شوی وي.

د حدیث شریف ژباړه

له ابو هریره رضي الله عنه څخه روایت دی چې رسول اللهﷺ فرمایلي دي: هغه کس چې د مشورې غوښتنه ورڅخه کیږي داسې دی لکه چې امانت ورسره ایښودل شوی وي.

د حدیث شریف حکمت

په اسلام کې شورا خورا مهم اصل بلل کیږي، له مسلمانانو څخه په کلکه غوښتنه شوې چې په خپل ژوند کې یې پلې کړي او په دې حدیث کې مسلمانانو ته لارښوونه شوې چې د مشورې ورکول یو امانت دی، نو لازمه ده چې هر مسلمان په دې اړه پوره متوجه اوسي او خپل مسلمان وروڼه هسې مشوره ورکړي چې د هغه پکې ګټه او خیر وي، همداراز د هر مسلمان دیني دنده ده چې په خپل ژوند کې د شورا قانون پر خپل ځان عملي کړي، سالم نظر ته غاړه کیږدي، ځکه دا جوته ده چې له مشورې نه وروسته هر کار معقول اونتیجه یې مثبته وي.

د حدیث شریف ګټې

۱- د مشورې ورکولو اهمیت

مشوره ورکوونکی د یوه امین حیثیت لري چې د امانت په ساتنه کې پوره زیار باسي، ترڅو ورڅخه ضایع نشي، همداراز مسلمان چې کله خپل ورور ته مشوره ورکوي په پوره غور او فکر سره یې ورکوي، د دې لپاره چې په ګټه یې خوشحالیږي او په تاوان یې خپه کیږي، ځکه مسلمان خپل ورور ته هغه څه خوښوي چې د ځان لپاره یې خوښوي.

٢ – د امانت ساتنه

د امانت ساتنه د مسلمانی له ښکاره نښو څخه یوه نښه شمېرل کېږي، خیانت د منافقت او ټګۍ له نښو څخه یوه نښه ده چې مسلمان ورڅخه ډډه کوي، ځکه د امانت خیانتول د الله تعالی له حکم څخه سرغړونه بلل کېږي، الله تعالی فرمایي: ﴿إِنَّ اللَّهَ يَأْمُرُكُمْ أَنْ تُؤَدُّوا الْأَمَانَاتِ إِلَى أَهْلِهَا﴾ [النساء:١٢]

ژباړه: بې له شکه الله تعالی تاسو ته امر کوي چې امانتونه د هغو خاوندانو ته وسپارئ. له همدې امله مسلمان یو چاته مشوره ورکول خپل لوی مسؤلیت ګڼي او پوره غور پکې کوي.

٣ – مشوره اخیستل د مسلمان صفت دی

مسلمانان د دین او دنیا په کارونو کې په خپلو منځو کې تل مشوره کوي، الله تعالی په قرآن کریم کې مؤمنان داسې ستایلي دي: ﴿وَأَمْرُهُمْ شُورَى بَيْنَهُمْ﴾ [الشورى : ٣٨]

ژباړه: د مسلمانانو کارونه په خپلو منځو کې په مشوره دي.

همداراز الله تعالی خپل پیغمبر ته لارښوونه کوي چې په چارو کې له خپلو ملګرو سره مشوره وکړي: ﴿وَشَاوِرْهُمْ فِي الْأَمْرِ﴾ [آل عمران : ١٥٩]

خپلو ملګرو(اصحابو) سره په کارونو کې مشوره وکړه.

د دې آیت حکم ټولو مسلمانانو ته متوجه دی او د هر مسلمان مکلفیت ګڼل کېږي.

له حضرت ابوهریرهﷺ څخه روایت دی چې فرمایي: رسول اللهﷺ به له هر چا څخه زیات په مشوره عمل کاوه او له اصحابو څخه یې مشوره غوښتله.

٤ – په مشورې سره کار سر ته رسول نېکمرغي ده

مونږ مسلمانان په دې پوره باور لرو چې مشوره د ژوند په کارونو کې د بریالیتوب لوی لامل دی لکه چې پیغمبرﷺ فرمایلي دي: «مَا خَابَ مَنِ اسْتَخَارَ، وَلاَ نَدِمَ مَنِ اسْتَشَارَ، وَلاَ عَالَ مَنِ اقْتَصَدَ»[١]. **ژباړه:** څوک چې استخاره کوي هېڅکله نه ناکامېږي او څوک چې کارونه

[١] الراوي:أنس بن مالك المحدث: الطبراني المصدر: المعجم الأوسط الجزء أو الصفحة ٦/٣٦٥.

په مشوره کوي هېڅکله نه پښېمانه کېږي او څوک چې په ژوند کې میانه روي اختیار کړي نه خوارېږي، یعنې له اسراف او بې ځایه امساک (بخیلۍ) څخه ډډه کوي.

مشوره باید له چا څخه واخیستل شي؟

هغه څوک با ید د مشورې اخیستلو لپاره غوره کړای شي چې باوري، په نظر ورکولوکې صادق وي او په هغه کار کې چې مشوره ورڅخه غوښتل کېږي پوره معلومات ولري او مشوره غوښتونکی یې له دیانت څخه ډاډمن وي.

پوښتنې

۱ – مشوره په چارو کې څه اهمیت لري؟

۲ – له چا څخه باید مشوره واخیستل شي؟

۳ – په حدیث کې مشوره ورکوونکی له چا سره تشبیه شوی دی؟

کورنۍ دنده

د لوست مهم ټکي په خپلو کتابچوکې ولیکئ.

د بېوزلو سره مرسته

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ ﷺ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ {السَّاعِي عَلَى الأَرْمَلَةِ وَالْمِسْكِينِ كَالْمُجَاهِدِ فِي سَبِيلِ اللَّهِ }. وَأَحْسِبُهُ قَالَ: {كَالْقَائِمِ لاَ يَفْتُرُ وَكَالصَّائِمِ لاَ يُفْطِرُ}. [متفق عليه]

د راوي پېژندنه په تېر لوست کې شوې ده.

د کلمو معناوې

السَّاعِي: پالونکی اومرسته کوونکی

الأَرْمَلَةِ: کونډه

كَالْقَائِمِ: په شپه کې عبادت (تهجد) کوونکی

لاَ يَفْتُرُ: نه ستومانه کېږي

لاَ يُفْطِرُ: پرله پسې روژه نیسي

د حدیث شریف ژباړه

له ابو هریره رضي الله عنه څخه روایت دی چې رسول الله ﷺ فرمایلي دي: د کونډې اومسکین پالونکي د الله تعالی په لار کې د مجاهد په څېر دی او راوي وایي چې ګومان کوم: پیغمبر ﷺ وویل: اجر یې د هغه نه ستومانه کیدونکي مسلمان په څېر دی چې تل شپه د الله تعالی په عبادت کې په ولاړه تېروي او د هغه تل روژه نیوونکي په څېر ثواب لري چې هېڅکله روژه نه ماتوي (د ورځې ټول عمر روژه نیسي).

د حدیث شریف حکمت

د اسلام دین د نېکمرغۍ دین دی، د انسان د دنیا اوآخرت بریالیتوب ورپورې تړلی دی او ټول انسانیت ته د سمې لارې ښوونه کوي، یعنې په سمه توګه د خپل رب پېژندنه، د هغه د مخلوق سره د مرستې او خواخوږۍ دین دی. ځرنګه چې د متعال رب عبادت کول لازم دي، همدارنګه په انسانانو باندې زړه سوی کول هم ضروري دي، په پورتني حدیث کې پیغمبر ﷺ، د کمزورو او اړو خلکو سره مرسته او پالنه د هغو سختو عباداتو سره برابره کړې چې مسلمان یې په ډیرې سختۍ سره سرته رسولای شي، دا د دې ښکارندوی دی،

یوازینی دین چې د انسانانو ترمنځ یې یو والی راوستی دی او توپیرونه او فاصلې یې له منځه وړي دي، هغه د اسلام مبارک دین دی.

فعالیت: زده کوونکي دې په ډله ییزه توګه له اړو خلکو سره د مرستې بیلګې په ګوته کړي.

د حدیث شریف ګټې

۱ – د اړو خلکو د پالنې ثواب

له حدیث شریف څخه دا څرګندیږي چې که څوک د کفایي جهاد کولوڅخه عاجز وي اوغواړي د مجاهد ثواب تر لاسه کړي، له کونډو او اړو خلکو سره دې مرسته وکړي، پرته له دې چې د جهاد په لاره کې ستونزې او کړاوونه وګالي، دا ټول په دې دلالت کوي چې کونډې او بې اسرې خلک الله تعالی ته نژدې خلک دي چې له هغوی سره د مرستې په پایله کې مرسته کوونکو ته لوړ مقام ورکوي.

۲ – له مخلوق سره ښیګڼه عبادت دی

په پورتني حدیث شریف کې له کونډو او بېوزلو خلکوسره مرسته په شپه کې پرله پسې ټول عمر عبادت کولو او تل تر تله روژه نیولو سره برابره ښوولې شوې ده.

له عمر رضي الله عنه څخه روایت دی چې پیغمبرﷺ فرمایلي دي: له غوره عملونو څخه یو دادی چې مؤمن خوشحاله وساتي، په جامو یې پټ کړي، لوږه یې ختمه کړي او اړتیا یې پوره کړي.[۱]

۳ – له اړو او کمزورو خلکوسره مرسته کول کامیابي ده:

هر مسلمان چې د مسکینانو او اړو خلکو سره مرسته کوي هغه به په خپل ژوند کې تل خوشحاله او نېکمرغه وي، ځکه له ده سره د الله مرسته مل وي، لکه چې رسول اللهﷺ فرمایي: «هَلْ تُنْصرُونَ وتُرْزَقُونَ إلاَّ بِضُعَفَائِكُمْ»[۲] **ژباړه:** ستاسو رزق او کامیابي د کمزورو (دعا) پورې تړلې ده.

---

۱ – طبراني

۲ – رواه البخاري

نو کله چې انسان د کونډو، یتیمانو، او مسکینانو په پالنه کې بوخت وي الله تعالی یې په ژوند اوکار کې برکت اچوي.

پوښتنې

۱ -لاندې کلمې معنا کړئ:

السَّاعِي:

الأَرْمَلَةِ:

لاَ يَفْتُرُ:

لاَ يُفْطِرُ:

۲ – د حدیث شریف معنا ووایاست.

کورنۍ دنده

له ښوزلو سره د مرستې تر سرلیک لاندې یوه مقاله ولیکئ.

د لوښو پالنه او روزنه

عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ ﷺ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «مَنْ عَالَ جَارِيَتَيْنِ حَتَّى تَبْلُغَا جَاءَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ أَنَا وَهُوَ» وَضَمَّ أَصَابِعَهُ. [رواه مسلم]

د راوي پيژندنه

انس د مالک زوی د نضر لمسی، کنیه يې ابو حمزه، د انصارو د خزرج له قبيلې څخه و، لس کاله يې د رسول الله ﷺ په خدمت کې تېر کړي دي. رسول الله ﷺ ورته په عمر او مال کې د برکت دعا کړې وه او په وړوکوالي کې يې د بدر په غزا کې ګډون وکړ. په لمانځه کې يې له رسول الله ﷺ سره ډير ورته والی درلود. يو له هغو صحابه وو څخه دی چې زيات شمېر احاديث يې روايت کړي دي. د پيغمبر ﷺ له مړينې څخه وروسته د جهاد او فتوحاتو په لړ کې عراق ته ولاړ او په بصره کې مېشت شو. هغه وروستی صحابي و چې د سلوکلونو په عمر په بصره کې وفات شو.

د کلمو معناوې

١ – عَالَ: پالنه وکړه

٢ – جَارِيَتَيْنِ: دوه کوچنۍ لورګانې

٣ – تَبْلُغَا: دواړه بلوغ ته ورسيږي

٤ – ضَمَّ: نژدې او يو ځای کړې

٥- أَصَابِعَهُ: خپلې ګوتې

د حديث شريف ژباړه

له انس ﷺ څخه روايت دی چې رسول الله ﷺ وويل: څوک چې د دوو لورګانو پالنه او روزنه تر بلوغه پورې وکړي، د قيامت په ورځ به زه او هغه (پالونکی) سره يوځای يو او خپلې (دوه) مبارکې ګوتې يې سره نژدې کړې.

يعني د دوو لوڼو پالونکی او پیغمبرﷺ به په جنت کې سره نژدې اوسي او دا نـژدې کیـدل یې د دوو ګوتو ترمنځ له فاصلې سره تشبیه کړل.

د حدیث شریف حکمت

دا یو څرګند حقیقت دی چې اسلام نه یوازې د انسان د ژوند ساتنه کـوي، بلکې د ټولـو مخلوقاتو حقوق پکې خوندي دي، پـه دې حـدیث کـې د کوچنیـانو د حقوقـو پـه هکلـه مسلمانانو ته لارښوونه شوې ده چې په ځانګړې توګه د نجونو پالنـه او روزنـه ډېـره د پـام وړ ده، د دوی تربیې اوساتنې ته یې د هلکانو په پرتله غوره والی ورکـړی دی، آن تـردې چې پیغمبرﷺ د دوی پالونکي له ځان سره نژدې بللي دي او د نجونو شـتون یـې پـه کـور کې نېکمرغي ښوولې ده.

او دا ځکه چې ښځې له پیل څخه تر واده پورې له خطـر سـره مـخ وي، اسـلام د دوی د مصئوونیت په موخه پلار او مور ته دنـده سـپاري چـې تـر واده پـورې ورتـه پـوره پاملرنـه وکړي، ترڅو په ټولنه کې د بدو خلکو ښکار او په ټولنه کې د تجارت د سامان پـه توګـه استعمال نشي.

د حدیث شریف ګټې

۱ – د لورګانو د پالنې اجر

د لوڼو او خویندو پالنه، روزنه او د هغـوی اړتیـاوې پـوره کـول د دې لامـل ګرځـي چـې پالونکی یې د آخرت له عـذاب څخـه خـلاص او هغـه غوښـتنه تـر لاسـه کـوي چـې هـر مسلمان ورته لیوال دی چې هغه جنت ته تلل دي، دا د دوی د روزنـې پـه اهمیـت بانـدې دلالت کوي.

دا اجر یوازې پلار ته نه دی ځانګړی شوی، بلکې مور هم له دې اجر څخـه برخمنـه ده، دعایشې رضی الله عنها روایت چې وروسته راځي پر دې دلالت کوي.

۲ – پر پلار باندې د لورګانو حقوق

لـور پـه پـلار او خـور پـه ورور بانـدې حـق لـري چـې د هغـو پالنـه او روزنـه وکـړي، دا مسؤولیت تر ځوانۍ محدود نه دی، بلکې وروسته له بلوغه هم دوام لري چې حـق یـې پـه نکاح ورکولو سره ساقطیږي، له هغـه څخـه یـې وروسـته سـاتنه او پالنـه پـه خاونـد بانـدې لازمیږي.

۳ – د لورګانو سره ښېګڼه

که څه هم په حدیث کې د لورګانو یادونه شوې ده، خو علماء د نورو روایاتو په رڼا کې وایي دغه ثواب د لورګانو په هکله ځانګړی نه دی، بلکې هغه څوک چې د خویندو اوترورګانو سره ښېګڼه او پالنه یې کوي هم له دغه ثواب څخه برخمن دي.

۴ – د دوو لورګانو شمېر ضروري نه دی

په دې حدیث کې د دوو لورګانو یادونه شوې ده، خو د یوې لورپالنه او روزنه هم همداراز ثواب لري، له حضرت عایشې رضي الله عنها څخه روایت دی وایي: یوه ورځ زما کور ته یوه مسکینه ښځه راغله، دوه لونې ورسره وې، له ما څخه یې د مرستې غوښتنه وکړه، ماورته درې دانې خرما ورکړې، یوه یوه یې هرې لورته ورکړه، دریمه یې غوښتل چې په خپله یې وخوري، خو هغه یې هم په منځ کې دوه ځایه کړه او په لورګانو یې ووېشله، ما دغه کیسه پیغمبرﷺ ته وکړه هغه وفرمایل: «مَنِ ابْتُلِيَ مِنْ هذِهِ البَنَاتِ بِشَيءٍ فَأَحْسَنَ إِلَيْهِنَّ، كُنَّ لَهُ سِتراً مِنَ النَّارِ».[1]

ژباړه: څوک که د داسې لونې په هکله څه قدرې په امتحان کې واقع شو او له هغوی سره یې ښېګڼه وکړه، وي به دغه لونې د پالونکي لپاره د دوزخ له اور څخه د نجات پرده.

۵ – د ښځو ژوند ته د اسلام پاملرنه

د جاهلیت په زمانه کې لور او خور په کورنۍ کې عیب بلل کېده، کله به چې په کورکې نجلۍ وزېرېده خلکو به د خوشحالۍ پر ځای ماتم کاوه، قرآن کریم دغه واقعیت داسې بیان کړی دی: ﴿وَإِذَا بُشِّرَ أَحَدُهُمْ بِالْأُنْثَى ظَلَّ وَجْهُهُ مُسْوَدًّا وَهُوَ كَظِيمٌ﴾ [النحل : ۵۸]

ژباړه: کله به چې له دوی څخه یوه تن ته د نجلۍ د زېرېدو خبر ورکړای شو، د مخ رنګ به یې تور وګرځیده او هغه به له غوسې ډک شو.

د اسلام په برکت سره خلک د دغه ناوړه عمل څخه وژغورل شول، ورته لار ښوونه وشوه چې ښځه په کور کې سعادت دی، پالنه یې د دنیا او آخرت نېکمرغي ده.

---

[1] – مُتَّفَقٌ عَلَيهِ

٦ – په دين باندې سم پوهول

پيغمبرﷺ د دې لپاره چې خلک سم پوه شي، خپلې ګوتې يې نژدې کړې، تر څو مسلمانان د لوړو پالنې او روزنې ته پوره توجه وکړي او په دې وسيله په جنت کې له پيغمبرﷺ سره د يو ځای کيدو لوړ مقام وګټي.

پوښتنې

١ – لاندې کلمې معنا کړئ:

– **عَالَ:**

– **جَارِيَتَيْنِ:**

– **تَبْلُغَا:**

– **ضَمَّ:**

– **أَصَابِعَهُ:**

٢ – د لورګانو پالنه څه اهميت لري؟

٣– آيا د خويندو روزنه هم د لورګانو په څېر ثواب لري؟

٤– د جاهليت په دوره کې د نجونو ژوند څرنګه و؟

کورنۍ دنده

د لوست د مهمو مطالبو په پام کې نيولو سره د ښځود حقوقو په هکله يوه مقاله وليکئ.

د حلالې روزۍ ګټل

عَنْ الْمِقْدَامِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ عَنْ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ:" مَا أَكَلَ أَحَدٌ طَعَامًا قَطُّ خَيْرًا مِنْ أَنْ يَأْكُلَ مِنْ عَمَلِ يَدِهِ وَإِنَّ نَبِيَّ اللَّهِ دَاوُدَ عَلَيْهِ السَّلَام كَانَ يَأْكُلُ مِنْ عَمَلِ يَدِهِ". (رواه البخاري)

د روايې پېژندنه

مقدام د معديکرب زوی، کنيه يې ابو کريمه الکندی د کندې قبيلې سره تړاو لري چې شمېر يې کم، د رسول الله ﷺ نژدې ملګری و، له يمن څخه په داسې حال کې راغی چې وړوکی و، د رسول الله ﷺ سره يې په ټولو غزاګانوکې ګډون کړی و، وروسته بيا په شام کې مېشت شو او د هجرت په (۸۷) کال د (۹۱) کالو په عمر په همدې خاوره کې وفات شو.

د کلمو معناوې

۱ – قَطُّ: هيڅکله او هېڅ وخت

۲ – يَأْكُلَ: خوري يې

۳ – مِنْ عَمَلِ يَدِهِ: د خپل لاس له کارڅخه

د حديث شريف ژباړه

له مقدام رضي الله عنه څخه روايت دی چې رسول الله ﷺ فرمايلي دي: هغه خوراک چې د خپل لاس د کار (ګټې) څخه وي، له هغه څخه بل غوره خوراک چا خوړلی نه دی او د الله ﷻ د پيغمبر داوود عليه السلام روزي د خپل لاس له ګټې څخه و.

د حديث شريف حکمت

په پورتني حديث کې پيغمبر ﷺ هغه بنده غوره ښودلی چې خپل ځان ته روزي په خپل زيار، په حلاله توګه ګټي او دا د غوره انسانانو کړنلاره ده، داوود عليه السلام همداسې ژوند درلود او الله تعالی د انسان په خپل لاس رزق ګټل ستايلي او مسلمانان يې کار کولو ته هڅولي دي، بېکاري ډيرې ناخوالې زيږوي او د وزګار انسان ژوند تل د ستونزو سره مخ

وي، په دې اساس د پيغمبرﷺ پورتنۍ وينا په مسلمانانوکې حرکت پيدا کوي، څکه کار او زيار د نېکو او پياوړو خلکو نښه ده، نو په مسلمانه ټولنه کې هر وګړی د ځان لپاره د بوختيا په لټه کې وي، ترڅو په ځان کې د بهترينو خلکو صفت پيدا کړي او پر چا پټې نه اوسي.

د حديث شريف ګټې

۱ – په خپل لاس ګټلې روزي

په حديث شريف کې د خپلې خواري او زيار په نتيجه کې لاس ته راوړې روزي له ټولو غوره روزي بلل شوې ده، څکه دا د غوره خلکو کړنه او د الله تعالى د نېکو بندګانو سنت دی.

۲ – روزي ګټل ستايل شوی عمل دی

د روزۍ لاس ته راوړلو په موخه کسب او کار کول عيب نه دی، بلکې د پياوړو خلکو کړنه ده، لکه چې پيغمبرﷺ په بل حديث کې فرمايي: «وَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ لَأَنْ يَأْخُذَ أَحَدُكُمْ حَبْلَهُ فَيَحْتَطِبَ عَلَى ظَهْرِهِ خَيْرٌ لَهُ مِنْ أَنْ يَأْتِيَ رَجُلًا فَيَسْأَلَهُ أَعْطَاهُ أَوْ منعه»[1] **ژباړه:** قسم په هغه ذات چې زما روح دهغه په لاس کې دی، يوله تاسو څخه چې خپله رسۍ راواخلي او په خپله شا لرګي بار راوړي، له دې لارې څخه خپل ځان ته حلاله رزق وګټي، دغه کس له هغه کس څخه غوره دی چې سؤال کوي او څوک ورته څه ورکړي يا نه.

۳ – د داوودعليه السلام يادونه

په دې حديث کې د داوودعليه السلام د يادونې ځانګړتيا داده چې هغه سره له دې چې د وخت واکمن و اوکسب ته يې اړتيا نه درلوده، خو بيا هم هغه دا غوره ګڼله چې په خپل لاس ګټلې رزق وخوري، کار او کسب يې د ځان لپاره عزت ګاڼه.

٤ – د کسب زده کړه

د کسب زده کړه ښه صفت دی، د الله تعالى غوره بندګانو دکسب له لارې خپل ځان ته رزق پيدا کاوه، په مستدرک کې له ابن عباس رضي الله عنهما څخه روايت دی چې: د اللهﷻ پيغمبر داوودعليه السلام زغرې جوړولې او آدمعليه السلام کښت کاوه، او زکريا عليه السلام ترکان و.

---

۱ – رواه بخاري

٥ – کار کول د توکل منا في نه دی

بې له شکه چې مسلمان په خپل رب باندې په ژوند کې توکل لري، خو د توکل معنا دا نه ده چې له اسبابو تیارولو پرته له الله تعالی څخه د اړتیا پوره کولو په اړه غوښتنه وشي، بلکې له داسې عمل څخه شریعت منعه کړې ده، ځکه انبیاء علیهم السلام د توکل په معنا له هر چا څخه ښه پوهېدل، هغوی د توکل معنا د اسبابو تیارول او وروسته پر هغو باندې نتیجه مرتب کیدل الله تعالی ته پرېښودل ښودلي دي.

٦ – د صنعت فضیلت

په قرآن کریم کې صنعت ستایل شوی دی او الله تعالی خپل پیغمبرﷺ ته په دې اړه داسې فرمایلي دي: ﴿وَعَلَّمْنَاهُ صَنْعَةَ لَبُوسٍ لَكُمْ لِتُحْصِنَكُمْ مِنْ بَأْسِكُمْ فَهَلْ أَنْتُمْ شَاكِرُونَ﴾ [الانبیاء: ٨٠]

ژباړه: (الله تعالی فرمایي): او مونږ داوودعليه السلام ته، ستاسې د ګټې لپاره د زغرې د جوړولو صنعت ورښود لی و، ترڅو چې تاسې یو د بل له ګوزار نه وژغوري، نو آیا تاسې شکر ویستوونکي یاست؟.

په پورتني آیت کې الله تعالی کسب یادول د انسان کمال بللی دی.

پوښتنې

لاندې کلمې معنا کړئ:

١ – قَطُّ:

ب – يَأْكُلَ:

ج – مِنْ عَمَلِ يَدِهِ:

٢ – داوود عليه السلام څه ځانګړتیا درلوده؟

٣ – په خپل لاس ګټلی رزق څه اهمیت لري؟

٤ – د پورتني حدیث څو ګټې وواياست.

کورنۍ دنده

د لوست حدیث له ژباړې سره په خپلو کتابچو کې ولیکئ.

په دين کې آسانتيا

عَنْ سَعِيدِ بْنِ أَبِي بُرْدَةَ عَنْ أَبِيهِ عَنْ جَدِّهِ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بَعَثَ مُعَاذًا وَأَبَا مُوسَى إِلَى الْيَمَنِ قَالَ يَسِّرَا وَلَا تُعَسِّرَا وَبَشِّرَا وَلَا تُنَفِّرَا وَتَطَاوَعَا وَلَا تَخْتَلِفَا. [رواه البخاري]

د راوي پېژندنه

سعيد چې د معتمدو تابعينو څخه شميرل کيږي، د پلار نوم يې عامر چې په کنيې(ابوبردة) سره يې شهرت درلود، په کوفه کې قاضي پاتې شوی دی، د نيکه نوم يې ابوموسی عبدالله بن قيس الاشعري ﷺ چې مشهور صحابي دی، نوموړی (سعيد) په (۱۶۸)هجري کې له دنيا څخه رحلت وکړ.

د کلمو معناوې

يَسِّرَا: آساني وکړئ.

وَلَا تُعَسِّرَا: سختي مه کوئ.

وَبَشِّرَا: زيری ورکړئ.

وَتَطَاوَعَا: په خپلو منځوکې دوستي ولرئ او يو د بل منونکي اوسئ.

د حديث شريف ژباړه

سعيد د خپل پلار په ذريعه له نيکه څخه روايت کوي چې: رسول الله ﷺ معاذ او ابو موسی رضي الله عنهما يمن ته استازي ولېږل او ورته يې وويل: له خلکوسره آسانتيا غوره کړئ، سختي مه کوئ، خلکو ته د خوشحالی زيری ورکړئ، نفرت مه خوروئ، يو د بل منونکي اوسئ او له اختلاف څخه ځان وژغورئ.

د حديث شريف حكمت

د اسلام دين د انسان له سليم فطرت سره سم راغلی دی، هيڅ داسې کوم حکم نلري چې په کولويې انسان ونه توانيږي، يا د فطرت د غوښتنې پر خلاف وي، دا ځکه چې زمونږ د دين اساس پر آسانتياور ولاړ دی، په هر وخت او هر ځای کې چې مسلمان له ستونزو سره مخ کيږي او نشي کولای چې هغه پر ځای کړي، اسلام ورځخه د هغه عمل سرته رسول ساقط کړي او يا يې په کې آساني راوستې ده، دا يوازې د اسلام ځانګړتيا او وړتيا ده چې د دې ښکارندوی دی چې په هر ځای او هر وخت کې د نړۍ د خلکو لپاره سمه لار ښوونه وکړي.

د حديث شريف ګټې

۱ – په دين کې آسانتيا

په اسلام کې سختي نشته، ځکه الله تعالی خپل بندګان په داسې کوم عمل کولو باندې نه دي مکلف کړي چې د هغوی له توان څخه اوچت وي او دا يې په دين کې لوی اصل ايښی، الله تعالی فرمايي: ﴿لاَ يُكَلِّفُ اللهُ نَفْساً إلاَ وُسْعَهَا﴾ [البقرة : ٢٨٦]

ژباړه: الله تعالی هيڅ يو نفس نه دی مکلف کړی، خو د هغه د توان په اندازه.

پيغمبرﷺ به په دووکارونو کې آسان غوره کاوه که چيرې به يې ګناه نه درلوده.

همداراز رسول الله فرمايي: «إنَّ الدِّين يُسْرٌ، ولنْ يُشادَّ الدِّينَ أحدٌ إلا غَلَبَه.. » [1]

ژباړه: بې له شکه د اسلام دين د آسانۍ دين دی او څوک چې په خپل ځان باندې دين سخت کړي اورمرو مغلوبيږي او نشي کولای چې بيا ورته ادامه ورکړي.

۲ – په دعوت کې له نرمۍ څخه کار اخيستل

په حديث شريف کې مسلمانانو ته لارښوونه کيږي چې له خلکو سره په نرمۍ چلند وکړئ چې دا د ټولو انبياوو تګ لاره ده، الله تعالی موسی او هارون عليهما السلام ته لارښوونه کوي: ﴿اذْهَبَا إِلَى فِرْعَوْنَ إِنَّهُ طَغَى فَقُولا لَهُ قَوْلاً لَيِّناً لَعَلَّهُ يَتَذَكَّرُ أَوْ يَخْشَى ﴾ [الطه : ٤٣ – ٤٤]

---

١ – رواه البخاري

ژباړه: دواړه فرعون ته ورشئ، یقیناً هغه طغیان غوره کړئ او ورته په نرمۍ سره وینا وکړئ، ښایي چې نصحیت قبول کړي او یا له عذاب څخه ووېرېږي.

د ژوند په هر اړخ کې باید دې دستور ته پاملرنه وشي، هغه که دعوت وي، زده کړه وي، اصلاح راوستل وي او که له خلکو سره خبرې اترې وي.

۳ – له کرکې خپرولو څخه ډډه کول

د اسلام دین د رحمت دین دی، د کرکې او تنفر دین نه دی، له همدې امله پیغمبر ﷺ خپلو استازو ته لارښونه کړې چې خلک د دین لورې ته وهڅوي او له دین څخه یې متنفر نه کړي، په یو بل حدیث کې راځي پیغمبرﷺ فرمایي: «إنَّ الله لم يبعثني معنّتًا ولا متعنِّتًا، ولكن بعثني معلِّمًا ميسِّرًا». [1]

ژباړه: رسول اللهﷺ فرمایي: الله تعالی زه په خلکو او په خپل ځان سختي راوړونکی نه یم رالیږلی، بلکې ښوونکی او د آسانۍ راوستونکی یې رالیږلی یم.

٤ – زیری ورکول

د مسلمان دعوتګر لپاره دا ښایي چې خلکوته د اسلام دنیوي او اخروي ښېګڼې په مخ کې کیږدي، د اعمالو فضیلتونه ورته بیان کړي، څرنګه چې په رښتیا هم د اسلام مبارک دین د انسان د دواړو جهانو د نېکمرغۍ لپاره راغلی، د هغه ګټې خلکو ته وښیي او کومې بدبختۍ چې په نورو لاروکې دي، له هغو سره د اسلام د لارښوونو پرتله وکړي، ترڅو خلک په ذوق او رغبت هغه پلي کړي.

۵ – له اختلاف څخه ډډه کول

په پورتني حدیث کې له اختلاف څخه د ډډې کولو حکم شوی دی، ځکه اختلاف دښمني، بغض او کینه رامنځته کوي د ټولنې اړیکې تخریبوي اوناخوالې رامنځ ته کوي، الله تعالی فرمایي: ﴿وَلَا تَنَازَعُوا فَتَفْشَلُوا وَتَذْهَبَ رِيحُكُمْ﴾ [الانفال : ٤٦]

ژباړه: او اختلاف مه کوئ چې بیا کمزوري کیږئ او قوت مو له منځه ځي.

---

١ – صحيح مسلم

یادونه

په پورتني حدیث شریف کې له اختلاف څخه د منعې معنا دا ده چې کـه چیـرې پـه یـوه مسئله کې نظریات مختلف وي، باید د مسلمانانو تر منځ د دښمنۍ او بې اتفاقۍ لامـل ونـه ګرځي، د عمل په میدان کې ټول سره په اتفاق ژوند تېـر کـړي، یـو د بـل د نظـر احتـرام وکړي او په پای کې په یوه نظر راټول شي.

۱ – لاندې کلمې معنا کړئ:

یَسِّرَا:

وَلَا تُعَسِّرَا:

وَبَشِّرَا:

وَتَطَاوَعَا:

۲ – په دین کې آساني څه معنا لري؟ واضح یې کړئ.

۳– د اختلاف زیانونه ووایاست.

٤ – له نفرت څخه څرنګه ډډه کیدای شي؟

کورنۍ دنده

د لوست څخه په استفادې د یووالي په هکله یوه مقاله ولیکئ.

لعنت (بښېرا) وېل

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ ﷺ قَالَ: قِيلَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ ادْعُ عَلَى الْمُشْرِكِينَ. قَالَ: { إِنِّي لَمْ أُبْعَثْ لَعَّانًا، وَإِنَّمَا بُعِثْتُ رَحْمَةً }. [رواه مسلم]

د ځينو کلمو معناوې

۱ – **لَعَّانًا:** ډېر لعنت ويونکی او بښېرا کوونکی

۲ – **بُعِثْتُ:** رالېږل شوی يم.

د حديث شريف ژباړه

له ابو هريره ﷺ څخه روايت دی چې رسول الله ﷺ ته وويل شول: اې د الله رسوله!، مشرکينو ته بښېرې وکړه: د الله رسول ځواب ورکړ: زه لعنت ويونکی(بښېرا کوونکی) نه يم رالېږل شوی، بلکې زه رحمت رالېږل شوی يم.

د حديث شريف حکمت

زمونږ د پيغمبر ﷺ راوړی پيغام (اسلام) د رحمت پيغام دی چې په عامه توګه د ټولو مخلوقاتو د ترحم اوشفقت ذريعه وګرځيد، ځکه اسلام د ټولو مخلوقاتو د ساتنې ضامن، د هر چا حق پکې ټاکل شوی او له تېرې څخه يې خلک منعه کړي دي، د انسانانو د دنيا او آخرت د بريالېتوب يوازينی لاره ده او يوازينی دين دی چې د نړۍ خلک پرې له ناخوالو څخه ژغورل کېږي مومي.

د حديث شريف ګټې

۱ – لعنت ويل لويه ګناه ده

لعنت ويل ګناه ده، له ويلو څخه يې اسلام منعه کړيده، د پيغمبر ﷺ په وړاندې يو صحابي په باد(هوا) باندې لعنت وويل. پيغمبر ﷺ ورته وفرمايل: په هوا لعنت مه وايه، ځکه د الله تعالی لخوا ورته امر شوی دی، څوک چې پر چا بې ځايه لعنت وايي، د لعنت ويل يې ېبرته ويونکي ته راګرځي. (۱)

په يوه بل روايت کې پيغمبر ﷺ فرمايي: «**لا تَدْعوا على أنفسكم، ولا تَدعوا على أولادكم، ولا تَدْعوا على خَدَمِكم، ولا تَدُعوا على أموالكم، لا تُوافِقُوا من الله عَزَّ وجلَ ساعةَ نَيْلٍ، فيها عطاءٌ، فَيَسْتَجيبَ لكم**» (۲)

---

۱ – سنن ابو داوود.

۲ – سنن ابو داوود

ژباړه: خپلو ځانونو ته ښېرې مه کوئ، همداراز خپلو بچو، مزدورانو اومالونو ته ښېرې مه کوئ، داسې نشي چې تاسې ښېرې په داسې وخت کې وکړئ چې الله تعالى سوالونه قبلوي ستاسې ښېرې به قبولې کړي.

په بل حديث شريف کې راځي چې پر مسلمان لعنت ويل د مسلمان د قتل په څېر دي.[1]

۲ - ښېرې کول لعنت بلل کېږي

له پورتني حديث څخه څرګندېږي چې سپکې، سپورې، او ښېرې هم لعنت بلل کېږي، مسلمان بايد خپله ژبه له بدو وښاوو څخه وژغوري، ځکه مسلمان د خپلو وښاوو په وړاندې مسؤول ګڼل کېږي، نو له همدې کبله اسلام مسلمان د بدو وينا وو، سپکو، اوکنځلو څخه منعه کوي، رسول اللهﷺ فرمايي: « لَيْسَ الْمُؤْمِنُ بِالطَّعَّانِ وَلاَ اللَّعَّانِ وَلاَ الْفَاحِشِ وَلاَ الْبَذِيءِ ».[2]

ژباړه: مسلمان چا پورې تور نه تړي او نه لعنت ويونکی دی او نه بې حيا چې سپکې او سپورې خبرې کوي.

۳ – د رسول الله راتګ رحمت دی

بې له شکه د پيغمبرﷺ رسالت د هغه باران په څېر دی چې مړې ځمکې ژوندۍ کوي او ژوند ته ښايست وربښي، نو همدارنګه د پيغمبرﷺ په راتګ سره مړه زړونه د اسلام په نور ژوندي اوروښانه شول، ړندې سترګې بينا شوې او کنړ غوږونو اوريدل پيل کړل، بلکې الله تعالى د پيغمبرﷺ په راليږلو سره دنيا رڼا کړه، د مينې اومحبت وړانګې يې خورې کړې، ظلم او ناپوهي يې په علم او عدل بدل کړ، اود دې صفت په درلودو سره د نړۍ خلک پرې راټول شول، لکه څرنګه چې الله تعالى فرمايي: ﴿فَبِمَا رَحْمَةٍ مِنَ اللَّهِ لِنْتَ لَهُمْ وَلَوْ كُنْتَ فَظًّا غَلِيظَ الْقَلْبِ لَانْفَضُّوا مِنْ حَوْلِك..﴾ [آل عمران : ۱۵۹]

ژباړه: نو د الله تعالى د رحمت په سبب دوی ته نرم شولې اوکه چيرې سخت زړی او توند خويه واي، نو خلک به له تا څخه خواره شوي واى.

په ځينوځايونو کې د ګناه کولو له کبله لعنت وېل شوی دی

په شريعت کې د ځينو ناوړو اعمالو سرته رسوونکي ملعون (د الله تعالى له رحمت څخه لېرې) بلل شوي چې بيلګې يې په لاندې توګه بيانېږي:

۱ – هغه ښځه چې په مړې ويرکوي اوچيغې پرې وهي اود شريعت خلاف ناروا وينا کوي، په حديث کې راځي: «لَعَنَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ النَّائِحَةَ وَالْمُسْتَمِعَةَ لها...»[3]

۱- صحيح مسلم

۲ – مسند احمد

۳ – سنن ابو داوود.

ژباړه: رسول الله ﷺ هغه ښځه چې په مړي باندې چيغې وهي او هغه ښځه چې ورته غوږ باسي لعنت ويلی دی.

۲ – هغه ښځې چې خالونه لګوي، هغه ښځې چې د خال لګولو غوښتنه کوي، هغه ښځې چې وروځې وکاږي او هغه ښځې چې د ويستلو غوښتنه يې کوي، په حديث کې راځي رسول الله ﷺ فرمايي: «لَعَنَ اللَّهُ الْوَاشِمَاتِ وَ الْمُوتَشِمَاتِ والنامصات وَالْمُتَنَمِّصَاتِ» [۱]

په خال لګوونکو ښځو او هغه ښځې چې لګول يې غواړي او هغه ښځې چې وروځې وکاږي او هغه ښځې چې د ويستلو يې غوښتنه کوي، د الله تعالی له لوري پر دوی لعنت دی.

۳ – د سود خوړل

په حديث کې راځي چې سود خوړونکی او سود ورکوونکي او د سود سند ليکونکی او شاهدان يې لعنتي او د الله له رحمت څخه لېرې دي. [۲]

پوښتنې

لومړۍ پوښتنه:

۱ – د حديث راوي څوک دی ؟ معرفي يې کړئ.

۲ – لعنت څه ته وېل کيږي؟

۳ – پرکومو کسانو باندې د خپلو ناروا کړنو له کبله لعنت ويل شوی دی؟

دويمه پوښتنه:

لاندې کلمې معنا کړئ:

۱ – لَعَّانًا:

۲ – بُعِثْتُ:

۳ – لَعَّانًا:

کورنۍ دنده

د لوستل شوي حديث په پام کې نيولوسره (زموږ پيغمبر رحمت دی) تر سرليک لاندې يوه مقاله وليکئ.

---

۱ – صحيح مسلم

۲ – صحيح مسلم

په چارو کې منځنی حالت غوره کول

عن جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ ﷺ عَنِ النَّبِيِّ ﷺ أَنَّهُ قَالَ: « إِنَّ هَذَا الدِّينَ مَتِينٌ فَأَوْغِلْ فِيهِ بِرِفْقٍ، وَلاَ تُبَغِّضْ إِلَى نَفْسِكَ عِبَادَةَ اللَّهِ، فَإِنَّ الْمُنْبَتَّ لاَ أَرْضًا قَطَعَ، وَلاَ ظَهْرًا أَبْقَى ». [رواه البيهقي]

د راوي پېژندنه

حضرت جابر جليل القدر صحابي دی، د پلار نوم يې عبد الله، نيکه يې عمرو بن حرام، د عمر د کموالي له کبله يې د بدر او اُحد په غزاګانو کې ګډون نه درلود، د اُحُد له غزا څخه وروسته يې خپل ژوند د رسول الله ﷺ خدمت ته وقف کړ، په کور او سفر کې به د پيغمبر ﷺ ملګری و، له دې کبله يې زيات شمېر احاديث له پيغمبر ﷺ څخه روايت کړي دي، په خپل وروستني عمر کې شام ته ولاړ او د څه مودې لپاره هلته مېشت شو او د هجرت په ٧٤ کال د ٩٤ کلونو په عمريې له فاني دنيا څخه رحلت وکړ او په (جنت البقيع) کې خاورو ته وسپارل شو.

د کلمو معناوې

مَتِينٌ: ډير سخت او کلک

فَأَوْغِلْ فِيهِ: ورننوځئ، تګ لاره غوره کړئ

بِرِفْقٍ: په آسانۍ سره

الْمُنْبَتَّ: هغه څوک چې خپله سورلۍ د تېز څغلولو له کبله له کاره وباسي.

وَلاَ تُبَغِّضْ: ځان لپاره يې بد مه ګرځوه

لاَ أَرْضًا قَطَعَ: نه يې سفر پوره کړ

وَلاَ ظَهْرًا أَبْقَى: او نه يې سورلۍ روغه پرېښوده

د حديث شريف ژباړه

حضرت جابر بن عبد الله ﷺ د رسول الله ﷺ څخه روايت کوي چې فرمايلي يې دي: بې له شکه دغه دين ډېر قوي دين دی، په آسانۍ سره پکې ورداخل شه، خپل ځان ته د الله تعالی په عبادت کولو کې کرکه مه راپيدا کوه(په ځان باندې د وس نه پورته عبادت کول مه لازموه)، ځکه تېز څغلوونکي مسافر نه خپل سفر پوره کړی دی او نه يې سپرلۍ روغه پرېښې ده.

د حديث حكمت

په پورتني حديث کې د اسلام د مهم اصل يادونه شوې ده، هغه د دين او دنيا په چاروکې منځنی حالت غوره کول دي، دې اصل ته پام کول د مسلمان لپاره خورا مهم دي، ځکه چې د دې اصل په رعايت سره د مسلمان ژوند له افراط او تفريط څخه لېرې کيږي، د تل لپاره يې هر اقدام په دليل او معقوليت باندې ولاړ وي، خپلې ديني چارې داسې عياروي چې په هغه لاره تلل د تل لپاره ورته ممکن وي.

او دا راز متوسط حالت غوره کول د کاميابۍ راز دی او کله چې مسلمان په خپلو ديني مکلفيتونو کې متوسط حالت غوره کړي، هېڅکله پکې پاتې نه راځي، خوکه چېرې په عباداتو کې يې افراط وکړ، يو وخت به ارومرو داسې راځي چې دی به ستړی کيږي او عبادت به ورڅخه پاتې کيږي.

د حديث شريف ګټې

۱ – د اسلام دين قوت لري

د اسلام دين غښتلي احکام لري چې مسلمان يې د خپل وس په تناسب سره په سرته رسولو مکلف دی او په ځينو حالاتو کې د شرعي عذر له کبله اجازه ورکړل شوې ده چې يوازې د فرض په ادا کولو باندې اکتفا وکړي، لکه په سفر کې فرضي لمونځ کول، ترڅو پر مسلمان عبادت سخت تمام نه شي، نو د دين ټول نوافل لکه تل روژه نيول، له حد نه زيات تل نفلي لمونځونه کول، تل ترتله په تلاوت او ذکر کې مشغوليدل او داسې نور، دا ټول سره له دې چې ديني اعمال دي، خو هغو ته په يوځل غېږ ورکول انسان ستړی کوي او بيا يې له نور پرمختګ څخه غورځوي.

۲ – په دين کې ميانه روي او تدريج

امام غزالي وايي: هرهغه څوک چې د دين په مرتبوکې له دمې اخيستلو پرته منډې وهي، حتماً په ده باندې د دين احکام سخت پريوځي، بايد مسلمان د فرايضو نه وروسته په تدريج سره په خپل نفلي عبادت کې وړاندې لاړ شي، ترڅو نفلي عبادت پرې درومند تمام نشي.

۳ – هغه عبادت غوره دی چې هميشه وي

د اسلام دين مسلمانان دې ته هڅولي دي چې تل پاتې عبادت باندې ځان عادت کړي او هغه عبادت چې د څه وخت لپاره يې په زياته اندازه وکړي او بيا يې پرېږدي، نه دی ستايل شوی.

د مسلمان لږ نېک عمل چې تل يې کوي، له هغه نېک عمل څخه غوره دی چې د څو ورځو لپاره وي او بيا يې پريږدي، په دې اړه رسول الله ﷺ داسې فرمايلي دي: د خپل وس په اندازه نېک عملونه کوئ او غوره هغه عمل دی چې تل وي، که څه هم هغه لږ وِي.(۱)

٤ – اسلام د ميانه روی دين دی

د اسلام دين د مسلمان لپاره ټاکلی حد ايښی دی او ورته يې خپل فرايض ښودلي دي چې پرته له کومه عذره يې سرته ورسوي، پر دې سر بيره مسلمان ته يې د ميانه روی غوره کولو لارښوونه کړې د، ترڅو په ده باندې درومد تمام نشي، پيغمبر ﷺ مسلمانانو ته عامه لارښوونه کوي چې: په چارو کې غوره حالت منځنی حالت دی،(۲) ځکه چې دا د اعتدال حالت له کمي او زياتي څخه لېرې دی.

پاملرنه

په اعمالو کې د منځني حالت له غوره کولو څخه مراد نفلي اعمال دي، په فرضي چارو کې لاره ټاکل شوې ده، څوک پکې د پرېښودو واک نه لري.

پوښتنې

۱– لاندې کلمې معنا کړئ:

مَتِينٌ:

فَأَوْغِلْ:

بِرِفْقٍ:

الْمُنْبَتَّ:

۲ – اسلام مسلمانان د کوم حالت غوره کولوته هڅولي دي؟

۳– آيا په اسلام کې سختي شته؟ واضح يې کړئ.

کورنی دنده

د راوي له پېژندنې سره د پورتني حديث ژباړه په خپلو کتابچو کې وليکئ.

---

۱ – مسند احمد

۲ – رواه البيهقي

په ځوانۍ کې د الله ﷻ بنده ګي

«عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ عَنْ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ سَبْعَةٌ يُظِلُّهُمْ اللَّهُ تَعَالَى فِي ظِلِّهِ يَوْمَ لَا ظِلَّ إِلَّا ظِلُّهُ إِمَامٌ عَدْلٌ وَشَابٌّ نَشَأَ فِي عِبَادَةِ اللَّهِ وَرَجُلٌ قَلْبُهُ مُعَلَّقٌ فِي الْمَسَاجِدِ وَرَجُلَانِ تَحَابَّا فِي اللَّهِ اجْتَمَعَا عَلَيْهِ وَتَفَرَّقَا عَلَيْهِ وَرَجُلٌ دَعَتْهُ امْرَأَةٌ ذَاتُ مَنْصِبٍ وَجَمَالٍ فَقَالَ إِنِّي أَخَافُ اللَّهَ وَرَجُلٌ تَصَدَّقَ بِصَدَقَةٍ فَأَخْفَاهَا حَتَّى لَا تَعْلَمَ شِمَالُهُ مَا تُنْفِقُ يَمِينُهُ وَرَجُلٌ ذَكَرَ اللَّهَ خَالِيًا فَفَاضَتْ عَيْنَاهُ» [متفق عليه]

د ځينو کلمومعناوې

۱- سَبْعَةٌ: اووه.

۲- فِي ظِلِّهِ: ظل سيوري ته وايي دلته د الله ﷻ له سيوري څخه د هغه د عرش سيوری مراد دی.

۳- يَومَ لَا ظِلَّ إِلَّا ظِلُّهُ: له دې ورځې څخه مراد د قيامت ورځ ده. (هغه ورځ چې د الله له سيوري څخه پرته بل سيوری نه وي).

۴ـ إِمَامٌ: هرهغه څوک چې د مسلمانانو د چارو سرپرستي پر غاړه لري.

۵ـ شَابٌّ: ځوان

۶ـ نَشَأَ فِي عِبَادَةِ اللَّهِ: چې د الله ﷻ په بنده ګۍ کې لوی شوی وي.

۷ـ مُعَلَّقٌ فِي الْمَسَاجِدِ: پر مسجدونو پورې يې(زړه) ټرلی وي.

۸ـ تَحَابَّا فِي اللَّهِ: د الله ﷻ د رضا لپاره يو له بل سره محبت ساتي.

۹ـ اجْتَمَعَا عَلَيْهِ: د الله ﷻ د رضا لپاره يو له بل سره يوځای شي.

۱۰ـ وَتَفَرَّقَا عَلَيْهِ: د الله ﷻ د رضا لپاره يو له بل څخه جلا شي.

۱۱- دَعَتْهُ: بلنه ورته ورکړي.

۱۲ـ ذَاتُ مَنْصِبٍ وَجَمَالٍ: د عزت او ښايست خښتنه.

۱۳ـ فَفَاضَتْ عَيْنَاهُ: له سترګو څخه اوښکې توی شي.

د حدیث ژباړه

له حضرت ابوهریره رضي الله عنه څخه روایت دی چې، پیغمبر ﷺ فرمایلي دي: اووه کسان دي چې الله ﷻ به یې په هغه ورځ د عرش ترسیورې لاندې ساتي چې بل هیڅ سیوری به نه وي خو یوازې دده د عرش سیوری به وي: یو عادل پاچا، بل هغه ځوان چې د الله ﷻ په عبادت کې لوی شوی وي، بل هغه څوک چې زړه یې په مسجدونو پورې تړلی وي، بل هغه دوه کسان چې یو د بل سره د الله ﷻ په خاطر مینه کوي، کله چې یوځای کیږي هم د الله ﷻ د رضا لپاره یو ځای کیږي او چې کله یو له بل څخه جلا کیږي هم د الله ﷻ د رضا په خاطر یو له بل څخه بېلیږي – یعنې یو د بل سره ناسته او ولاړه یې یوازې د الله ﷻ د رضا په خاطر وي نه د کوم بل دنیوي غرض په موخه بل هغه کس چې له هغه څخه داسې ښځه د بدکارۍ غوښتنه وکړي چې په خلکو کې د مقام خاونده او ښایسته وي او دی ورته په ځواب کې ووایي: زه له الله ﷻ څخه وېرېږم. بل هغه څوک چې کله د الله ﷻ په لاره کې مال خیرات کوي، نو داسې په پټه یې ورکوي چې کیڼ لاس په دې نه پوهیږي چې ښي لاس څه شی خیرات کړل، بل هغه څوک چې کله د الله ﷻ یادونه په یوازیتوب کې کوي، نو له سترګو څخه یې اوښکې بهیږي.

د حدیث حکمت

الله ﷻ د خپلې مهربانۍ له مخې د ځینو نېکو اعمالو د سرته رسولو ډیرې زیاتې ښېګڼې ذکر کړې دي، تر څو د داسې خصلتونو او عملونو خاوندانو ته له یوې خوا د ډیر خیر زېرۍ ورکړي او له بل پلوه، د داسې اشخاصو او د نورو تر منځ توپیر په ګوته کړي، دا په حقیقت کې د الله ﷻ له لوري خلک نیکیو ته رابلل او هڅول دي په همدې غرض پیغمبر ﷺ په دې حدیث کې د هغو اووکسانو ستاینه کړې چې د ډیرو غوره اعمالو څښتنان دي، که څه هم دغه مقام په نورو احادیثو کې د نوروکسانو لپاره هم ذکر شوی دی، لکه د الله ﷻ د لارې غازي، پوروړي ته مهلت ورکوونکی، له پور وړې سره مرسته کوونکی، مسجد ته زیات پل وهونکی او داسې نور.

د حدیث شریف ګټې

۱ـ د عادل امام فضیلت

په اسلامي شریعت کې عدل او انصاف ډېر لوړ فضیلت لري، د اسلام مقدس دین عدل پر هر چا لازم کړی دی، که هغه مشر دی او که د مسلمانانو د کارونو نور واکمنان، لکه:

قاضیان، وزیران، والیان او داسې نور، آن تردې چې مسلمان باید په کورنۍ کې هم له عدل څخه کار واخلي، لکه د خپلو بچو تر منځ مساوات، د خپلو بیبیانو تر منځ عدالت.
دا چې د عادل پاچا د عدل لمنه ډېره پراخه وي او پر ټول رعیت د زړه سوي او ترحم سیوری وي، او ټول وګړي ورځخه ګټه اخلي، همدارنګه د ده د ظلم په صورت کې ټول خلک متضرر وي، ځکه نو عادل پاچا له دومره لوړې مرتبې څخه برخمن دی.

۲ـ په ځوانۍ کې بنده ګي

د ځوانۍ وخت د ژوند ډیره ارزښتناکه مرحله ده. د بنده ټول جسمي، ذهني، عقلي او فکري قوتونه وده کوي، نو په کار ده چې ځوان دغه قوتونه د الله ﷻ په بنده ګۍ اوعبادت کې مصرف کړي. څوک چې خدای ورکړي قوتونه د خپلو خواهشاتو پر ځای د الله ﷻ په عبادت کې مصرفوي د ډیر لوی فضیلت او ستاینې وړ دی.

۳ـ له مسجدونو سره زیاته علاقه

جوماتونه د الله ﷻ کورونه دي. په دې معنا چې د فرضي او نفلي عبادتونو، د الله ﷻ د تسبیح، ذکر، د تعلیم او تعلم او د نورو غوره کارونوځایونه دي، نو د هر چا اړیکه چې د الله ﷻ له کورونو سره زیاته وي، هغه الله ﷻ ته ډیر نژدې او د لوی مقام څښتن دی، ځکه چې له مسجدونو سره مینه انسان د منکراتو او هر ډول بدیو څخه لېرې ساتي.

۴ـ د الله ﷻ لپاره مینه

د خلکو ترمنځ اړیکې زیاتره په مادي، جنسي، او د خپلولۍ پر بنسټونو ولاړې وي، مګر په اسلام کې غوره اړیکې هغه دي چې د الله ﷻ پرمحبت ولاړې وي او د اړیکو لامل د الله ﷻ اطاعت وي یعنې دهغه چا سره دوستۍ او ملګرتیا کول چې د الله ﷻ څخه ویره لري او هغه ته نژدې وي. څوک چې یوازې الله ﷻ ته د قرب او نژدیوالي پر بنسټ یو له بل سره ناسته ولاړه کوي داسې کسان الله ﷻ ته ډیر خوښ وي.

۵ـ تقوی او پرهیزګاري

هر انسان یو لړ غوښتنې او رغبتونه لري چې د اسلام مبارک دین د دغو غوښتنو لپاره معلومې لارې چارې په ګوته کړي دي، خو شیطان تل د دې هڅه کوي چې انسان د خپلو نفسي خواهشاتو په لومه کې راګیر کړي او له همدې لارې څخه یې په ګمراهۍ کې اخته کړي.
یوله هغو غوښتنو او رغبتونو څخه چې بشري نفس ورته زیات میلان کوي، ښځه ده، دا میلان هغه وخت زیات وي چې کله ښځه ښایسته وي او لوړې کورنۍ ته منسوبه وي، هرکله چې داسې ښځه د مسلمان څخه د بدکارۍ غوښتنه وکړي او مسلمان د داسې فتنې او ابتلاء پر مهال د الله ﷻ څخه ویره اختیار کړي او له قدرت سره سره ورځخه ډډه

وکړي الله ﷻ به يې په خپل رحمت کې ونغاړي. همدارنګه که چېرې ښځه د داسې حالت سره مخ شي چې ښايسته ځوان چې مال هم زيات لري دې ته د زنا دعوت ورکړي او هغه ورځخه انکار وکړي او ورته ووايي چې زه له الله ﷻ څخه وېرېږم، يې له شکه دغې ښځې هم دا لوړ مقام ترلاسه کړ.

۶ـ په پټه خيرات ورکول

صدقه او خيرات ورکول لوی فضيلت لري.خيرات ورکول داسې عبادت دی چې ګناهونه رژوي، د مسلمان اجرونه زياتوي، مسلمان له اور څخه ژغوري او د الله ﷻ د رضامندۍ سبب ګرځي.

صدقه ورکول په پټه اوښکاره په دواړو حالتونو کې غوره کار دی، خو اجر او غوره والی يې هله زيات وي چې په پټه ورکړل شي، آن تر دې چې کېنې لاس په دې پوه نه شي چې ښې لاس په خيرات کې څه ورکړل مګر دا چې په ښکاره ورکولوکې يې کوم شرعي مصلحت وي.

۷ـ د الله ﷻ له ويرې ژړل

د الله تعالی ذکر او يا د هغه ستر نيک عمل دی چې د هر چا په هر وخت کې لاس ورته رسيږي. څه ځانګړي شرطونه نه لري، په ناسته، ولاړه، په اوداسه او بې اودسه د الله يـاد اجر لري، خو که يو څوک له نورو څخه ګوښه د الله تعالی لـويي رايـاده کـړي او خپـل تقصير او بې پروايی ته متوجه شي، ځان ملامت کړي او په سترګو کې يې له وېرې څخه اوښکې راشي، دا د ده د پوره ايمان او اخلاص څرګندونه کوي او له همدې کبله الله تعالی ورته د ستر مقام وعده ورکړې.

پوښتنې

۱ـ لاندې کلمې معنا کړئ:

ا. مُعَلَّقٌ فِي الْمَسَاجِدِ:

ب. تَحَابَّا فِي اللَّهِ:

ج. فَفَاضَتْ عَيْنَاهُ:

۲ـ خالي ځايونه په مناسبو کلمو سره ډک کړئ:

- د اسلام مقدس دين.....پرهرچا لازم کړی دی.
- د صدقې اوخيرات اجر هله زيات وي چې په..... ورکړل شي.

۳ـ په اسلام کې د غوره اړيکو اساس په څه ولاړدی؟

کورنۍ دنده

حديث په يادو زده کړئ.

په لار کې د کښيناستلو آداب

«عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّ النَّبِيَّﷺ قَالَ: { إِيَّاكُمْ وَالْجُلُوسَ بِالطُّرُقَاتِ }. فَقَالُوا: يَا رَسُولَ اللَّهِ مَا لَنَا مِنْ مَجَالِسِنَا بُدٌّ نَتَحَدَّثُ فِيهَا. فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: { إِذَا أَبَيْتُمْ إِلاَّ الْمَجْلِسَ فَأَعْطُوا الطَّرِيقَ حَقَّهُ }.قَالُوا: وَمَا حَقُّ الطَّرِيقِ؟ قَالَ: {غَضُّ الْبَصَرِ وَكَفُّ الأَذَى وَرَدُّ السَّلاَمِ وَالأَمْرُ بِالْمَعْرُوفِ وَالنَّهْيُ عَنِ الْمُنْكَرِ» [رواه البخارى]

د راوي پيژندنه

ابو سعيد چې نوم يې سعد د پلار نوم يې مالك نيكه يې سنان، د مدينې د الخدري قبيلې اصلي اوسيدونكى، كنيه يې ابوسعيد چې په همدې سره يې شهرت درلود، له مشهورو اصحابو څخه دى چې په زياتو غزاګانوكې يې ګډون كړى، يو له هغو اصحابوڅخه شمېرل كيږي چې په فقه اواجتهاد كې يې شهرت درلوده، په ٧٤ هجري كال كې يې له فاني دنيا څخه سترګې پټې كړې.

د ځينوكلمو معناوې

إِيَّاكُمْ: لرې اوسئ

الطُّرُقَاتِ: لارې

أَبَيْتُمْ: نه يې منئ

غَضُّ الْبَصَرِ: د سترګو پټول (ساتل)

وَكَفُّ الأَذَى: له ضرر رسولو نه ځان ساتل

د حديث شريف ژباړه

له ابو سعيد الخدري رضي الله عنه څخه روايت دى چې نبي كريمﷺ فرمايلي دي: په لاروكې كيناستلو څخه ډډه وكړئ. اصحابو وويل: اې د الله رسوله! په لارو كې له كيناستلو څخه زمونږ چاره نشته، موږ په كې خپلې خبرې كوو. نبي كريمﷺ وفرمايل: هوكې! چې داسې نشئ كولاى، بايد لارې ته د هغې حق وركړئ (دلارې آداب په پام كې ونيسئ) اصحابو وويل: دلارې حق كوم يو دى؟ نبي كريمﷺ وفرمايل: د سترګو

کښته کول، خلکو ته له ضرر رسولو څخه ډډه کول، د سلام ځواب ورکول، په نیکو چارو امر کول او له بدیو څخه خلک منعه کول د لارې حقونه دي.

د حدیث شریف حکمت

څرنګه چې په لارو او عامو سرکونو کې د خلکو تګ راتګ کېږي او په خپل ورځني ژوند کې ورته ډیره اړتیا لري، نو په دې اساس په حدیث کې بې له اړتیا په لارو کې له ناستې څخه منعه شوې ده، ځکه اکثراً داسې پیښیږي چې په لاره تلونکي خلک د ناستو خلکو له اړخه ځوروي او د اسلام دین له ضرر رسولو څخه منعه کړې ده، که چیرې په ځینې وختونو کې مسلمانان په لاره کې نا سته اړینه ګوري، باید ټول هغه آداب په پام کې ونیسي چې ورسره د تېریدونکو احترام اوعزت وسا تل شي او له هر هغه عمل څخه ځان وژغوري چې د تېریدونکو د ځوریدلو لامل ګرځي.

د حدیث شریف ګټې

۱- په لار کې له کښیناستلو څخه ډډه کول

په پورتني حدیث کې له اړتیا پرته په لارو کې له ناستې څخه منعه شوې ده، ځکه مسلمان د تل لپاره خلکوته د ګټې او ښیګڼې رسولو په فکر کې وي، له ضرر رسولو څخه یې ځان ژغوري او زیار باسي چې د ده له ژبې، نظر او لاس څخه خوک زیانمن نشي او که چیرې په لار کې نا ستې ته اړکېږي، بیا به ټول حقوق په پام کې نیسي، ترڅو د ده دکښیناستلو له کبله خوک زیانمن نشي.

۲ - د ناروا کتلو(نظر)څخه ځان ساتل

مسلمان باید د حرام نظر(کتلو) څخه ځان وساتي، هغه که په هر ځای کې وي، ځکه د ناروا‌وو په لوړې کتل انسان په ګناه کې ښکیلوي، په اخلاقي فساد یې اخته کوي او دا حکم مسلمان سړي اومسلمانې ښځې دواړو ته متوجه دی په قرآن کریم کې پدې اړه روښانه لارښوونه شوې ده: ﴿قُلْ لِلْمُؤْمِنِينَ يَغُضُّوا مِنْ أَبْصَارِهِمْ..... " -: وَقُلْ لِلْمُؤْمِنَاتِ يَغْضُضْنَ مِنْ أَبْصَارِهِنَّ﴾ [النور: ۲۹ - ۳۰]

ژباړه: نارینه وو مؤمنانو ته ووایه چې خپلې سترګې کښته وساتي او مسلمانو ښځو ته ووایه چې خپلې سترګې کښته کړي.

۳ – له ضرررسولو څخه ځان ژغورل

کله چې په لار کې ناسته اړینه وي، په داسې حالت کې باید لازمې لارښوونې په پام کې ونیول شي، ځینې یې دا دي چې د مجلس له کبله په لارویو لار تنګه نشي، مجلس باید د خلکو د سپکا وي لامل ونه ګرځي، ځکه مسلمان هغه چا ته ویل کېږي چې د هغه له لاس او ژبې څخه مسلمانان په امن وي، په ځانګړې توګه د ښځو د ځوروونو سبب نشي او همدا راز مجلس د تجسس لپاره نه وي.

٤ – د سلام ځواب ورکول

سلام داسې سنت عمل دی چې له ځان سره د امن او محبت پیغام لري او ډاډ ورکوي چې په ډاډه توګه ژوند وکړئ، له دې کبله سلام اچول د ایمان نښه بلل کېږي او ځواب یې واجب دی، با ید د سلام ځواب په ښه توګه ورکړای شي، دا د قرآن کریم لارښوونه ده. الله تعالی فرمایلي دي: ﴿وَإِذَا حُيِّيتُمْ بِتَحِيَّةٍ فَحَيُّوا بِأَحْسَنَ مِنْهَا أَوْ رُدُّوهَا﴾ [النساء: ٨٦]

ژباړه: اوخوک چې په درناوي سره تاسې ته سلام واچوي، نو هغه ته له هغې نه په ښه توګه ځواب ورکړئ او یا لږ تر لږه همغه شان.

٥ – د ښو کارونو په لوري بلنه او له بدیو څخه منعه کول

قرآن کریم له مسلمان څخه دا غوښتنه کوي چې په هر حا ل کې په خپله نېک اوسي، نور خلک د نېکۍ لوري ته را وبلي، الله تعالی فرمایي: ﴿وَلْتَكُنْ مِنْكُمْ أُمَّةٌ يَدْعُونَ إِلَى الْخَيْرِ وَيَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَيَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنْكَرِ وَأُولَئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ﴾ [آل عمران : ١٠٤]

ژباړه: په تاسې کې دې څه خلک اورمرو داسې وي چې د نېکۍ لوري ته بلنه وکړي، په ښو امر وکړي، او له بدو منعه وکړي، کوم خلک چې دا کار وکړي هغوی به بریالي شي.

په زیاتو احادیثو کې د ښوکارونو په لور، د بلنې او د بدیو د مخنیوي په هکله یادونه شوې ده، دا د هر مسلمان مسؤولیت دی چې د امر بالمعروف او نهي عن المنکر دنده سرته ورسوي، رسول الله ﷺ فرمایي: «مَنْ رَأَى مِنْكُمْ مُنْكَرًا فَلْيُغَيِّرْهُ بِيَدِهِ فَإِنْ لَمْ يَسْتَطِعْ فَبِلِسَانِهِ فَإِنْ لَمْ يَسْتَطِعْ فَبِقَلْبِهِ وَذَلِكَ أَضْعَفُ الإِيمَانِ».[1]

[1] – صحيح مسلم.

ژباړه: تاسو نه چې څوک ناروا وګوري، سم د لاسه دې هغه په لاس سره منعه کړي، که چیرې یې وس نه وي، په ژبه دې منعه کړي اوکه چیرې په ژبه یې نشي منعه کولای، په زړه کې دې ورسره کینه ولري او دا کمزوری ایمان دی.

د ښو چارو په لور بلنه او له ناروا وو څخه منعه ډیره ضروري ده، ځکه په دنیا کې د خلکو ژوند په بېړۍ کې د ناستو خلکو په څېر دی، که چیرې یوکس بیړۍ سوری کړي ټول سپاره خلک ورسره ډوبیږی، نو د بدیو مخنیوی د خپل ځان او د ټولنې دساتنې معنا لري.

پوښتنې

۱ – د حدیث راوي په لنډه توګه معرفي کړئ.

۲ – لاندې کلمې معنا کړئ:

إِيَّاكُمْ:

اِلطُّرُقَاتِ:

أَبَيْتُمْ:

غَضُّ الْبَصَرِ:

كَفُّ الأَذَى:

۳ – د نېکیو په لور بلنه او د بدیو مخنیوی څه اهمیت لري؟

کورنۍ دنده

له لوست څخه په استفادې سره په لارکې د کښېناستلو د آدابو په هکله یوه مقاله ولیکئ.

د فقهي برخه

کورنۍ

کورنۍ څه ته وايي؟

ښځې، بچو او نسبي خپلوانو ته کورنۍ ويل کېږي.

د کورنۍ بنياد ښځه او خاوند ږدي، اولاد ترې پيدا کېږي چې بيا په ټولنه کې د ژوند پراو پيلوي.

د کورنۍ جوړولو بنسټ

کورنۍ د دوو عمده موخو په بنياد جوړېږي.

لومړی: واده کول انساني فطرت ته لبيک ويل دي: د اسلامي شريعت د څرګندو ارزښتونو څخه يو دا دی چې د ځان ګوښه کولو له اصل سره يې مبارزه کړې، انساني فطرت او بشري غريزو ته يې مثبت ځواب ويلی، په حديث شريف کې چې طبراني او بيهقي روايت کړی رسول الله ﷺ فرمايي:"څوک چې مال ولري، عمر يې د واده عمر ته ورسېږي او واده ونکړي زما له ډلې څخه نه دی" په بل حديث کې راغلي، هغه درې تنه چې د رسول الله ﷺ د عبادت څخه خبر شول او خپل عبادت ورته هيڅ ښکاره شو، نو د ځان سره يې وويل: مونږ رسول الله ﷺ ته نشو رسېدای، ده ته ټول وړاندينې او وروستني ګناهونه بښل شوي، ددې درې واړو څخه يو د ځان سره هوډ وکړ چې ټوله شپه به په لمانځه سبا کوي، دويم وويل: ټول کال به روژه نيسم، درېم وويل: زه به ځان د ښځو څخه ګوښه کوم او هيڅ واده به نه کوم، کله چې رسول الله ﷺ د دوی په تصميم خبر شو ويې فرمايل:"قسم په الله چې زه ستاسې په پرتله د پاک پروردګار نه ډېر ويرېږم، ولی سره له دې لمونځ هم کوم او ويدېږم هم، روژه نيسم او کله يې نه نيسم او د ښځو سره نکاح هم کوم، پس هر څوک چې زما د عمل خلاف عمل کوي زما له ډلې څخه ندی".

د پورتنيو نصوصو څخه څرګندېږي چې واده کول په اسلام کې ځانګړی ارزښت لري، تر څو مسلمان انسان د اولادونو د روزنې هغه امانت او لوی مسؤوليت چې د دده په غاړه دی پخپلو اوږو واخلي.

دويم: په واده باندې ټولنيزې ښېګڼې تر لاسه کېږي:

روښانه ده چې شرعي واده عامې ټولنيزې ښېګڼې لري چې مهمې به يې په لاندې کرښوکې بيان کړو:

الف: د انساني نسل ساتنه

په واده کولو سره انساني نسل زياتيږي چې دا لږې په واده دوام مومي، پاک الله ﷻ دا ټولنيز او انساني مصلحت ستايي او فرمايي:﴿وَاللَّهُ جَعَلَ لَكُمْ مِنْ أَنْفُسِكُمْ أَزْوَاجًا وَجَعَلَ لَكُمْ مِنْ أَزْوَاجِكُمْ بَنِينَ وَحَفَدَةً﴾ [النحل ٧٢] الله ﷻ تاسو ته ستاسو له جنس څخه جوړه درکړه، بيا يې د دې جوړې څخه زامن او لمسي درکړل. په بل ځای کې فرمايي: ﴿يَا أَيُّهَا النَّاسُ اتَّقُوا رَبَّكُمُ الَّذِي خَلَقَكُمْ مِنْ نَفْسٍ وَاحِدَةٍ وَخَلَقَ مِنْهَا زَوْجَهَا وَبَثَّ مِنْهُمَا رِجَالًا كَثِيرًا وَنِسَاءً﴾ «اې خلکو! د هغه خدای ﷻ څخه وويريږئ چې تاسو يې له يوه نفس څخه وزيږولئ او له همدې نفس څخه يې د هغه جوړه پيدا کړه، بيا يې دواړو څخه ډېر سړي او ښځې خواره واره کړل»

ب- د نسب ساتل: په مشروع واده سره پيدا شوي اولادونه په فخر خپلو پلرونو ته ځانونه منسوبوي چې دا ويار اولادونو ته د ذهني آرامۍ، په ځان باوري کېدلو او انساني کرامت لامل ګرځي. که چېرې په ټولنه کې شرعي ودونه نه وي، ټولنه به دداسې وګړو څخه جوړه شي چې نه به انساني کرامت او احترام لري او نه به خپل نسب پېژني چې په پای کې به ټولنه د فساد په چپو کې ډوبه شي.

ج: د اخلاقي بې لاريو څخه داسلامي ټولنې خوندي والی: په شرعي واده سره ټولنه او د ټولنې وګړي د اخلاقي فساد څخه ژغورل کېږي، هر کله چې شهواني غريزه په حلاله لار مړېږي ټول امت -څه فرد او څه ډله- په غوره اخلاقو سمبالېږي، خپل مسؤوليت به داسې ترسره کوي چې څنګه خدای ﷻ غوښتي وي، د همدې لويو اخلاقي ښېګڼو او ټولنيزو حکمتونو له کبله رسول الله ﷺ ځوانانو ته توصيه کوي، فرمايي:" اې ځوانانو! هر څوک چې له تاسو څخه د نکاح کولو قدرت لري بايد چې نکاح وکړي، ځکه چې دا د سترګو د ټيټولو(د شهوت څخه د سترګو مړولو) او د شرمګاه د ساتلو لپاره غوره لاره ده، څوک چې د نکاح طاقت نلري، په دوی لازم دي چې روژه ونيسي، تر څو په ده کې د شهوت لمبه سړه کړي"

د- د ناروغيو څخه د ټولنې روغوالی: شرعي واده هغه لاره ده چې ټولنه د ساري وژونکو ناروغيو لکه ايډز، سوزاک او نورو له شره ژغوري، دا ډول ناروغی د زنا، فحشا او نا مشروعو تړاوونو زيرنده ده او په نکاح سره ددې مخنيوي کيږي.

هـ - روحي او ذهني آرامي

په شرعي واده سره د ښځې او خاوند ترمنځ د محبت، دوستۍ او رحمت حس رامنځته کيږي. کله چې خاوند د ورځې په پای کې له کار څخه وزګار او کور ته ستړی ستومانه ولاړ شي، خپلې ښځې او ماشومانو سره کښيني، ټول هغه غمونه چې د ورځنۍ کار په لړۍ کې ورته پيدا شوي هيريږي. په همدې توګه ښځه او خاوند د يو بل په څنګ کې د آرام او نېکمرغه ژوند څخه خوند اخلي.چې الله ﷻ ورځخه په خپل کلام کې په ډېر ښکلي تعبير داسې يادونه کوي، فرمايي: ﴿وَمِنْ آيَاتِهِ أَنْ خَلَقَ لَكُمْ مِنْ أَنْفُسِكُمْ أَزْوَاجًا لِتَسْكُنُوا إِلَيْهَا وَجَعَلَ بَيْنَكُمْ مَوَدَّةً وَرَحْمَةً إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَاتٍ لِقَوْمٍ يَتَفَكَّرُونَ ﴾ [روم ٢١] د الله ﷻ د حکمت او قدرت له دلايلو څخه يو دا دی چې تاسې لپاره يې ستاسو له جنس څخه جوړه پيدا کړه، تر څو(د هغو په څنګ کې) سکون تر لاسه کړئ، بيا يې ستاسې ترمنځ دوستي او لورښنه پيدا کړه، په يقين سره دې کې د الله ﷻ د قدرت او حکمت دلايل د هغه چا لپاره دي چې فکر کوي.

و- ښځه او خاوند ددې لپاره يو له بل سره مرستندويه دي چې يوه نيکمرغه کورنۍ جوړه او **صالح اولادونه وروزي:** د واده تر سيوري لاندې ښځه او خاوند دواړه د کورنۍ په جوړولو او مسؤوليت ته په اوږه ورکولو کې يو له بل سره مرسته کوي، پدې معنا چې لومړی د دويم کار پوره کوي. ښځه هغه کارونه کوي چې د عهدې څخه بې وتلای شي، لکه د کور کارونه او د کور دننه اولادونو ته پاملرنه او دې ته ورته نور. سړي هغه کارونه کوي چې توان يې لري او له طبيعت سره يې برابر وي، لکه د مالي امکاناتو برابرول، د دښمنانو څخه د کورنۍ حمايت او د ورځني مصيبتونو څخه د دوی ژغورل. د مرستندويه انسانانو تر سيوري لاندې صالح، مؤمن، فداکار او با مسؤوليته نسل رامنځ ته کيږي چې بيا به ټولې کورنۍ د محبت، صلحې، آرامۍ او سوکالۍ په فضا کې ژوند تېروي.

ز- پلرنۍ او مورنۍ عاطفه را پارېږي

د واده په اغېز د ښځې او خاوند په منځ، کې د عاطفې او مسؤولیت روح راټوکېږي، بیا دې ته اړ کېږي چې د خپلو ماشومانو د آرام او استقرار لپاره ډېر زیار وباسي بې خوبي او ستونزې. و ګالي، تر څو اولادونه یې سالمه روزنه تر لاسه کړي.

فعالیت

زده کوونکي دې د واده د موخو، ګټو او ټولنیزو مثبتو مسؤولتونو په اه په خپل منځ کې خبرې وکړي.

پوښتنې

۱- کورنۍ څه ته وایي؟

۲- د کورنۍ جوړښت په کوم بنسټ ولاړ دی؟

۳- د دې اصل د ثبوت لپاره چې واده د فطرت غږ ته لبیک ویل دي، یو حدیث ووایاست.

۴- دا څنګه ثابتوئ چې په واده سره انساني نسل ساتل کېږي؟

۵- په دې باندې څه دلیل لرئ چې په واده سره ټولنه د اخلاقي ناولتیا څخه ژغورل کېږي.

۶- واده د روح د آرامۍ سبب ګرځي، په دې هکله د قرآن کریم څخه دلیل راوړئ.

۷- د ښه اولاد د روزنې لپاره ښځې او خاوند ته څه کول پکار دي؟

۸- په واده سره ښځې او خاوند ته کومه روحیه پیدا کېږي؟

نکاح

مخکې مو وويل چې الله تعالى په انسان کې جنسي غريزه ايښې ده، تر څو د انساني نسل د پايښت سبب شي، دې مقصد د لاس ته راوړلو لپاره اسلامي شريعت د نر او ښځې د يو ځای ژوند کولو روا لاره نکاح ګرځولې ده.

د نکاح تعريف

په لغت کې: نکاح يو ځای کولو ته وايي.

په شرعي اصطلاح کې

۱. نکاح هغه عقد ته ويل کيږي چې نارينه او ښځې ته له يو بل څخه جنسي ګټه اخيستل روا کړي.

د نکاح حُکم

د نکاح حُکم د نکاح کوونکي له حالت سره بدليږي:

أ- سنت مؤکد نکاح: د اعتدال په حالت کې نکاح سنت مؤکد ده، د اعتدال حال دا دی چې د جماع، مهر، نفقې وس ولري او په زنا کې د لويدلو ويره ونه لري. رسول الله ﷺ فرمايي: «النِّكَاحُ مِنْ سُنَّتِي فَمَنْ لَمْ يَعْمَلْ بِسُنَّتِي فَلَيْسَ مِنِّي»[1] «نکاح زما له سنتو څخه ده او څوک چې زما په سنتو عمل نه کوي له ماڅخه نه دی»

نو که له حرامو څخه د ځان ساتنې لپاره نکاح وکړي، الله تعالى ثواب ورکوي.

ب- واجب نکاح: د هغه چا لپاره نکاح کول واجب دي چې د ډيرې اشتها سره د مهر او نفقې وس هم ولري او د نکاح د نه کولو په صورت کې په زنا کې د لوښدو وېره ولري.

له واجب څخه مراد لازم والی دی، نو عملي فرضو او واجبو دواړو ته شاملږي.

ج- مکروه[2] نکاح: د هغه چا لپاره چې ويره ولري که نکاح وکړم، نو د نفقې د نشتوالي په وجه به ورڅخه ظلم او څورونه وشي، يعنې د زوجيت مادي او معنوي حقوق به

---

۱ - مسند الصحابة في الكتب الستة.

۲ - **له مکروه څخه تحريمي مکروه مراد ده.**

مراعات نه شي کړای، نو د ده لپاره نکاح کول مکروه دي، ځکه نکاح د ثواب حاصلولو او د پاک لمنې لپاره روا شوې ده، نه د ظلم او ځوروني په خاطر، ځکه د حرامو کول ورځخه ترسره کیږي او د نکاح مصلحتونه په کې له منځه ځي.

د نکاح ځنډول

که نکاح د معقول مقصد لپاره وځنډول شي، لکه د تحصیل پوره کول، د مناسب کسب او کار تر لاسه کول او یا د ضروري شیانو لکه د اوسېدو ځای او د واده مصارف تأمینول، دا څه باک نه لري لکه په یاد شوي حدیث کې چې لارښوونه شوې (یا معشر الشباب....) نو ځوانان دې دا حالت په زغم سره تحمل کړي او که دا لاملونه نه وي بیا د نکاح ځنډول په کار نه دي، ځکه په نکاح کې ډېرې ښېګڼې دي چې هغه په مجرد ژوند کې په لاس نه راځي.

فعالیت

زده کوونکي دې د نکاح کولو ګټې او ډولونه په خپل وار سره په ګوته کړي.

۱. نکاح تعریف کړئ.
۲. د نکاح د مشروعیت (رواتوب) حکمتونه بیان کړئ.
۳. د نکاح حکم څه دی؟ تفصیل ورکړئ.
٤. آیا د نکاح ځنډول پکار دي؟

کورنۍ دنده

زده کوونکي دې د نکاح د حکمتونو په هکله یوه مقاله وليکي چې له لسو کرښو څخه کمه نه وي.

د نکاح مقدمات

له پخوا څخه د خلکو دا عادت و چې له واده څخه د مخه به د هلک دکورنۍ لخوا د نجلۍ کورنۍ ته یو څوک د خواستګارۍ(غوښتنې) لپاره ور استول کیده، همدغه عادت د شریعت له خوا هم د منلو وړ وګرځید چې په عربي کې ورته خِطبه ویل کیږي.

د خِطبې تعریف

په لغت کې: خِطبه د خاء په کسرې (زیر) د نکاح غوښتنې ته وایي.

په اصطلاح کې: له یوې ټاکلې ښځې سره د واده کولو رغبت ښکاره کولو ته خِطبه ویل کیږي، برابره ده د هغه یادونه ښځې ته وکړي او یا د هغې ولي ته.

د خِطبې حُکم: خِطبه د نکاح لپاره یوه وسیله ده چې فقهاء کرامو رحمهم الله مستحب ګڼلې ده.

په یوې ښځې مرکه کول چې شرعي ایجاب او قبول پکې نه وي د وعدې په معنا ده او رښتینی عقد نه دی، ځکه د نکاح عقد د ایجاب او منلو له لارې تر سره کیږي.

د ښځې غوره کول

د اسلامي شریعت له مخې په دې کې شک نشته چې نېکمرغه واده د سړي لخوا د ښې ښځې په ټاکلو او همدا شان د ښځې لخوا د مناسب سړي په خوښولو پورې اړه لري او د ښې ښځې اختیارول هغه دي چې لاندې خبرې په پام کې ونیول شي:

۱- دینداري

سړي ته پکار ده چې دینداره او د ښو اخلاقو څښتنه ښځه غوره کړي، ځکه دینداري ښځه دې ته اړباسي چې د خپل خاوند اطاعت وکړي، د هغه د نېکمرغۍ او هوساینې لپاره کار وکړي، د خپل پت او عزت په ساتلو د مېړه پت او عزت وساتي، د خپلې تقوا، ریښتینولۍ او اخلاص څخه یې هر وخت خوښ او ډاډمن وګرځوي، که ښځې د ځان لپاره د سړي د غوره کولو په هکله د دینداری صفت په نظر کې ونیسي، نو د روښانه راتلونکي په لور به یې ګام ایښی وي.

په يوه حديث کې رسول الله ﷺ فرمايي: «تُنْكَحُ الْمَرْأَةُ لِأَرْبَعٍ لِمَالِهَا وَلِحَسَبِهَا وَجَمَالِهَا وَلِدِينِهَا فَاظْفَرْ بِذَاتِ الدِّينِ تَرِبَتْ يَدَاكَ»[1]

د حديث **ژباړه:** خلک له ښځې سره د څلورو خصلتونو لپاره نکاح کوي:
د هغې د مال لپاره، د هغې د نسب (د اهميت) لپاره، د هغې د ښايست لپاره او د هغې د ديندارۍ لپاره او ته په ديندارۍ پسې وګرځه، که داسې دې ونکړل لاسونه دې سپيره شه.

۲- پيغله

غوره دا ده چې پيغله په نکاح شي، ځکه په هغې کې د مينې دوه اړخيزې اړيکې ټينګيږي او د ګډ تفاهم او د بچيانو د تولد لپاره مناسبه وړتيا لري. له حضرت جابر رضي الله عنه څخه روايت شوی دی چې رسول الله ﷺ ما ته وفرمايل: (اې جابره! له پيغلې سره دې واده کړی او که له کونډې سره؟ هغه وويل: له کونډې سره. هغه ﷺ وفرمايل: ولې دې له پيغلې سره واده نه کاوه چې دواړو به مينه او لوبې سره کولې). خو که د يوه چا ظروف دا غوښتنه وکړي چې کونډه يا پخه ښځه بايد په نکاح واخلي، لکه چې سړی په عمر پوخ وي، يا د خپلو اولادونو لپاره په کور کې سرپرست لټول وغواړي يا نورې ګټې په نظر کې ونيسي، نو د پخې ښځې سره نکاح کول ورته غوره دي.

۳- مينه ناکې او اولاد راوړونکې: سړي ته پکار ده چې مينه ناکه او اولاد راوړونکې ښځه خوښه کړي، ځکه همداسې ښځه له خپل سړي سره مينه او ښه چلند کوي، له دواړو خواوو څخه دمينې کول د زوجيت د ژوندانه د پايښت، خوشحالۍ او د ښو اولادونو لپاره ډير اغيزمن دي، رسول الله ﷺ فرمايي: (تاسو له مينه ناکو او اولاد راوړونکو ښځو سره ودونه وکړئ، زه د قيامت په ورځ ستاسو په ډير والي ويار کوم)[2]

۴- عزتمنه کورنۍ: سړي ته مستحب ده چې ښځه له عزتمنې کورنۍ څخه ځان ته غوره کړي هغه چې د کورنۍ غړي يې په نېکو اخلاقو او ښو خويونو پيژندل شوي وي، تر څو ددوی اولادونه ورځخه دغه ځينې صفتونه او يا ټول خپل کړي، دا طبيعي او علمي خبره ده چې د پلرونو او ميندو ډير صفتونه اولادونو ته په ميراث نقليږي، په دې خبره ډير احاديث دلالت کوي، له عايشې رضی الله عنها څخه روايت دی چې وايي رسول الله ﷺ

---

۱ - متفق عليه.

۲ - سنن أبي داود.

وفرمايل: «تَخَيَّرُوا لِنُطَفِكُمْ فإِنَّ النِّساءَ يَلِدْنَ أشْباه إخْوَانِهِنَّ وأخَوَاتِهِنَّ»[1]. "تاسو د خپلو نطفو لپاره ښه ځايونه غوره کړئ، ځکه ښځې خپلو وروڼو او خويندو ته ورته زيږوي".

۵- په نسب کې لږې والی: غوره داده چې ښځه له لږې نسب څخه وي، له نژدې خپلوانو څخه نه وي، ځکه په نسب کې لږې ښځه غښتلي او صحتمند اولادونه زيږوي، ويل شوي دي چې: "له لږې کورنيو څخه ښځې وکړئ څو مو اولادونه کمزوري نه وي".

علمي تحقيقاتو دا منلې چې نژدې خپلوانو سره واده کول په ماشومانو کې د ارثي ناروغيو د څرګندېدو لامل ګرځي.

د خاطب غوره کول

لکه سړي ته چې لازم دي چې نېکه ښځه خوښه کړي، همدا شان د ښځې کورنۍ ته هم پکاره چې د سړي او ځوان په هکله ښه انتخاب وکړي او خپلې پېغلې ته مناسب سړی غوره کړي، هغه چې لاندې صفتونه ولري:

۱- **ديندارې:** پکار ده چې خطبه کوونکی سړی دينداره، د ښو اخلاقو او مېرانې څښتن وي، دا د صالح زوج له مهمو صفتونو څخه شمېرل کيږي، نو که سړی پرهيزګاره وي د الله ﷻ ويره يې په ښځه له ظلم کولو څخه راګرځوي، د ښه ژوندانه او د ښځې د حقوقو د تأمين خواته يې راکاږي، رسول الله ﷺ له دينداره او د ښو اخلاقو له څښتن سره د نکاح کولو امر کوي ولو که مسکين هم وي، فرمايي: "إِذَا جَاءَكُمْ مَنْ تَرْضَوْنَ دِينَهُ وَخُلُقَهُ فَزَوِّجُوهُ، إِلا تَفْعَلُوا تَكُنْ فِتْنَةٌ فِي الأَرْضِ، وَفَسَادٌ عَرِيضٌ".[2] "کله چې تاسو ته داسې څوک راغی چې دين او اخلاق يې غوره ګڼئ، نو د واده کولو غوښتنه يې ومنئ او که دا کار ونکړئ، نو په ځمکه کې به فتنې او پراخه فساد رامنځ ته شي."

په رښتيا هم که دينداره سړي ته نجلۍ په نکاح ورنه کړل شي، د غريبۍ په وجه خالي لاس ولاړ شي، نو ددې ويره ده چې پارونې به يې په زړه کې پريوزي او په فتنو کې به ولوېږي، همدا شان که ښځه بې دينه او بد اخلاقو ته په نکاح ورکړل شي، يا د مالدار سړي په انتظار کې پرېښودله شي، نو ددې ويره ده چې په فساد، ناوړه او فاحشو کړو وړو

---

۱ - سنن ابن ماجه.

۲ - مسند الصحابة في الكتب الستة.

به اخته شي او په دې کار سره په د نجلۍ پلار له خپلې لور سره چې دده په لاس کې د الله ﷻ امانت دی خیانت کوي او په خپل لاس به خپله لور د ټول ژوند لپاره په عذاب او په ډیرو خطرونو کې اچوي.

۲- د خاطب او مخطوبې تر منځ د عمر نژدیوالی: مناسب ده له نجلۍ سره د سړي عمر نژدې وي او دا ښه کار نه دی چې داسې چاته نجلۍ په نکاح ورکړل شي چې په عمر کې یې ډیر توپیر وي په داسې ډول چې د هغه عمر د هغې د پلار او نیکه سره برابر وي، ځکه نېکمرغه واده هغه دی چې د مینې او محبت په اساس ولاړ وي او د عمر نژدې والی یو له هغو اسبابو څخه دی چې د ښځې او خاوند تر منځ د مینې او محبت اړیکې په ځای کوي.

دا په دې معنا نه ده چې د ډیر عمر لرونکي سره د نجلۍ نکاح جواز نه لري، بلکې عرف او مصلحت ته په کتو سره مناسب داده چې د عمر نژدې والی په نظر کې ونیول شي، ترڅو واده نېکمرغه او سوکاله شي.

مخطوبې ته کتل

خاطب ته شریعت دا رواکړې ده چې مخکې له نکاح څخه مخطوبه ووینې، په دې کې حکمت دادی چې خاطب د ښځې په هکله چې دده په نکاح کې راتلونکې ده او دده د ژوند شریکه جوړیدونکې ده معلومات ولري.

کله چې څوک وغواړي له کومې ښځې سره واده وکړي تر واده کولو د مخه ورته کتل جواز لري. نبي اکرم ﷺ فرمایي: «**ابصرها فإنه احرى أن يؤدم بينكما**»[1]

" ویې گوره دا ستاسې تر منځ د مینې پیدا کېدو غوره لاره ده".

د یوه چا په مرکه کې د بل چا له لوري مرکه

کله چې کومه نجلۍ یو چا وغوښته او د پلار یا کورنۍ له لوري ورته کوم ځواب ونه ویل شو بل چا ته دا نه ده روا چې په دې نجلۍ باندې جرګه وکړي، ځکه نبي اکرم ﷺ ورڅخه منع کړې ده، خو که چیرې د نجلۍ د کورنۍ له لوري ځواب شوي وو، بیا بل چا ته روا ده چې مرکه پرې وکړي.

۱- سبل السلام ٤/٤٣٧ النظر الى المخطوبة

د مخطوبې ښځې د نه غوښتلو حکمت

په دې کې شک نه شته چې یوه ښځه یو چا غوښتې وي او د ځواب په انتظار وي، بل څوک مداخله کوي او ځان ته یې نکاح کول وغواړي دا د لوړې خاطب لپاره زیان دی کله داسې هم پیښیږي چې همدا کار د کینې، دښمنیو او شخړو لامل شي، په داسې حال کې اسلام د ټولو هغو اسبابو څخه مخنیوی کوي چې هغه د اختلافاتو او دښمنیو سبب ګرځي.

فعالیت

۱. د غوښتلو رواجونه بیان او له شریعت سره یې پرتله کړئ.

۲. ښوونکی دې زده کوونکي په دریو ډلو ووېشي چې د نکاح د خطبې په تعریف، مقدماتو، د مخطوبې او خاطب په ښیګڼو خبرې وکړي.

پوښتنې

۱. د خِطبې تعریف څه دی؟

۲. د خِطبې حکم بیان کړئ.

۳. د ښځې په غوره کولو کې کومې خبرې په پام کې نیول پکار دي؟

٤. د خاطب په غوره کولو کې کوم صفات لرل پکار دي؟

٥. آیا د خاطب او مخطوبې تر منځ د عمر نژدېوالی ضروري دی؟

٦. آیا مخطوبې ته کتل روا دي؟

د نکاح ارکان او شرطونه

د نکاح د عقد د صحت لپاره ارکان او څه شرطونه ایښودل شوي دي چې د هغو په پام کې نیول اړین دي، په دې لوست کې یې مونږ بیانوو.

د نکاح ارکان

دنکاح عقد په دوو ارکانو ولاړ دی:

۱. ایجاب

۲. او قبول.

ایجاب: ایجاب هغه لومړنی لفظ او خبره ده چې له عاقدینو[۱] څخه د یوه له خوا وویله شي که هغه د زوج او یا دهغه د وکیل یا ولي لخوا، یا د زوجې یا د هغې د وکیل یا ولي لخوا وویله شي.

قبول: قبول، هغه دویم لفظ او خبره ده چې له ایجاب څخه وروسته د عاقدینو، له دویم اړخ څخه صادره شي.

لکه اول لوری چې ووایي: ما خپله لور په نکاح درکړه او دویم لوری ووایي ما په نکاح کړه، یا ما قبوله کړه.

د نکاح الفاظ

په هر هغه لفظ چې د شیانو تملیک ورباندې راځي په هغې باندې نکاح هم ترل کېږي.

لکه د نکاح، تزویج، هبې، صدقې او عطیې (ورکړې) الفاظ، په دې شرط چې نیت یې د نکاح وي او شاهدان هم دده په مقصد پوه شي.

د نکاح د الفاظو څرنګوالی

۱- نکاح به په داسې الفاظو ترې چې په تېره زمانه دلالت کوي، لکه یو سړی د نجلۍ پلار ته ووایي: ما ستا لور په نکاح کړې وه، هغه ورته په ځواب کې ووایي: مادرکړې وه.

۲- که چیرې یو لفظ ماضی او بل مضارع وي بیا هم نکاح صحیح ده، لکه د نجلۍ پلار سړي ته ووایي: ما لور درکړه سړی ورته په ځواب کې ووایي: ما په شرعي نکاح قبوله

---

۱ - عاقدین: (د ترون دواړه اړخونه).

کړي وه، يا داسې: هلک د نجلۍ پلار ته ووايي: ماته دې لور په نکاح راکړه، د نجلۍ پلار ورته په ځواب کې ووايي، ما درکړې ده.

مسايل

- په ليک سره هم نکاح ټړل کيږي په دې شرط چې غائب وي، همدا راز د استازي په استولـــو هم صحيح ده.
- د ګونګي نکاح په ليک او اشارې سره ټړل کيږي.
- له عربی څخه پرته په نورو ژبو د نکاح ټړل په هغه الفاظو چې په نکاح دلالت کوي جواز لري، ځکه په عقدونو کې معانيو ته اعتبار ورکول کيږي او کله چې د عربي له ويلو عاجز وي، نو هغه ورځخه ساقطيږي لکه د ګونګي په ليک او اشاره چې نکاح ټړل کيږي.

د نکاح شرطونه

د نکاح د ټړلو د صحت لپاره مهم شرطونه په لاندې ډول بيانيږي:

۱. ايجاب او قبول به په يوه مجلس کې ترسره کيږی يعنې د عقد په مجلس کې به وي.

۲. ايجاب او قبول به په لوړ غږ سره کوي چې يو بل يې واوري، تر څو رضايت ښکاره شي.

۳. د ايجاب او قبول الفاظ به دائمي وي او په مؤقت وخت پورې به ټړلي نه وي، لکه مياشت، کال او داسې نور، ترڅو د مُتعې نکاح ورځخه ووځي، د متعې نکاح په څلورو مذاهبو حرامه او باطله ده.

٤. عقد کوونکي به دواړه د عقل خاوندان وي، نو د ليونې او غير مميز ماشوم نکاح صحيح نه ده.

٥. عقد کوونکي به بالغ او آزاد وي، دا دواړه د نکاح د نفاذ له شرايطو څخه دي.

٦. شاهدان: شاهدي د نکاح د صحت د شرطونو له جملې څخه ده، د شاهدانو له حضور څخه پرته نکاح نه ټړل کيږي. نکاح د دوه نارينه شاهدانو او يا د يو نارينه او دوه ښځينه شاهدانو په شته والي او مخ کې ټړل کيږي.

د شاهدانو لپاره پنځه شرطونه دي

- عقل، نو د ليونې په شاهدۍ د نکاح ټړل صحيح نه دي.

- بلوغ، نو د ماشوم په شاهدۍ باندې د نکاح ټړل صحيح نه دي.
- آزادي، نو د غلام په شاهدۍ باندې د نکاح ټړل صحيح نه دي.
- اسلام، د مسلمانانو په نکاح باندې د ذميانو شاهدي صحيح نه ده.
- شاهدانو به د دواړو عاقدينو خبره اوريدلې وي، يعنې د خوب وړو شاهدي صحيح نه ده.

۶- د ښځې رضايت: په نکاح کې د ښځې رضايت او خوښه شرط ده که هغه پيغله وي او که کونډه، ولي ته دا حق نشته چې هغه په نکاح کولو مجبوره کړي.

۷- زوج او زوجه به معلوم وي، نو که يو څوک چې دوه لونې ولري او يوه چاته ووايي چې ما يوه لور په نکاح درکړه، دا صحي نه ده، ځکه معلومه نه شوه چې کومه يې مراد ده.

پوښتنې

۱. نکاح څو رکنه لري؟ بيان يې کړئ.
۲. نکاح په کومو الفاظو ټړل کيږي؟ څرنګوالی يې بيان کړئ.
۳. آيا له عربي ژبې څخه پرته په نورو ژبو نکاح ټړل جواز لري؟
٤. په ليک سره د نکاح ټړل څه حکم لري؟
٥. د نکاح شرطونه څو او کوم دي؟
٦. د شاهدانو شرطونه بيان کړئ.

ولایت

د ولایت تعریف

ولایت په لغت کې: قرابت، مرستې او واک ته ویل کیږي.

ولي په لغت کې: د دښمن خلاف دی.

د فقهې په اصطلاح کې: ولي هغه بالغ، عاقل او میراث وړونکي شخص ته ویل کیږي چې په یوه کارکې د تصرف کولو واک او اختیار ورسره وي.

د فقهې په اصطلاح کې: د چا له اجازې پرته د هغه په کار کې تصرف، قدرت او واک لرلو ته ولایت وایي او دې متصرف شخص ته ولي وایي.

د ولایت ډولونه

ولایت په درې ډوله دی:۱- د نفس ولایت.۲- د مال ولایت.۳- د نفس او مال ولایت.

زمونږ دبحث موضوع د نفس ولایت دی.

دنفس ولایت په دوه ډوله دی

۱- **د اِجبار ولایت:** په بل چا د خبرې د قبلولو واک لرل.

د اجبار د ولایت سببونه درې دي: ۱- وړوکوالی.۲ - لیونتوب. ۳- معتوه(د عقل کم والی).

۲- **د اختیار ولایت:** د ښځې په نکاح ورکولو کې د ولي حق دی چې د هغې د خوښې او رضا په اساس وي.

په نکاح کې د ولي اختیار

د امام ابوحنیفه او امام ابو یوسف رحمهما الله تعالی په وړاندې عاقله، بالغه او ازاده ښځه د ولي له اجازت څخه پرته خپل ځان په نکاح ورکولای شي، همداشان کولای شي د خپلې نکاح اختیار وکیل ته ورکړي او یا که چا په نکاح ورکړې وي دا ورته اجازه وکړي، خو د هغې لپاره دا مستحب ده چې د خپلې نکاح اختیار ولي ته ورکړي، څو د نیکو عاداتو او آدابو چې اسلام د هغوغوښتنه کوي مراعات وشي او که یې له کُفْء او سیال څخه پرته له بل چا سره نکاح وکړه، نو ولي بیا اعتراض کولای شي.

په حديث کې راځي چې رسول الله ﷺ وفرمايل: «الأَيِّمُ أَحَقُّ بِنَفْسِهَا مِنْ وَلِيِّهَا وَالْبِكْرُ تُسْتَأْذَنُ فِي نَفْسِهَا وَإِذْنُهَا صُمَاتُهَا»[1] "کومه ښځه چې مېړه يې مړ شوی وي او يا طلاقه شوې وي، هغه تر ولي د خپل ځان ډيره حقداره ده (چې خاوند ځان ته غوره کړي)، له پيغلې څخه به د هغې د نکاح اجازه اخيستله کيږي او د هغې اجازه د هغې سکوت او چوپتيا ده"

پيغله د خوښې خلاف نکاح ته نه شي مجبورېدای

بالغه نجلۍ او بالغ هلک نکاح کولو ته نشي مجبوريدای، يعنې د هغې له رضايت څخه پرته د ولي په نکاح ورکول نافذ او عملي نه دي، دا سنت ده چې ولي له پيغلې څخه د هغې د نکاح کولو څخه د مخه د هغې خوښه واخلي او ورته ووايي چې فلانی سړی له تا سره نکاح کول غواړي، نو که يې چوپتيا غوره کړه دا يې خوښه بلل کيږي او که د هغې خوښه وانخلي، نو د سنت خلاف کار يې وکړ او نکاح به بيا هم ددې تر اجازې پورې موقوفه وي، خو د کونډې ښځې او د ځوان هلک سکوت د هغوی موافقه نه شمېرل کيږي، بلکه هغوی به خپله خوښي او ناخوښي په خبره څرګندوي.

د ولي شرطونه

۱. بشپړ اهليت به لري چې هغه بلوغ، عقل او حريت دی، نو د ماشوم، ليونې او معتوه (کم عقله) لپاره ولايت نشته.

۲. ولي او د مولی عليه دِين به سره يو وي، نو د غير مسلم لپاره په مسلمان ولايت نشته. الله تعالی ﷻ فرمايي: ﴿وَلَن يَجْعَلَ اللّهُ لِلْكَافِرِينَ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ سَبِيلاً﴾ [النساء: ۱۴۱] «الله د کافرانو لپاره پر مسلمانانو د بر لاس کيدو هيڅ کومه لاره نه ده جوړه کړې.»

د اولياوو ترتيب

۱- زوی، د زوی زوی، همداسې ښکته.

۲- پلار، نيکه، همداسې پورته.

۳- سکه ورور، دهغه زامن، همداسې ښکته.

---

۱ - صحيح مسلم

۴- سکه تره، د هغه زامن.

۵- د پلار تره، دهغه زامن، بیا د نیکه تره بیا د هغه زامن، همداسې.

له دې وروسته بیا سببي عصبې ته ولایت او واک دی، که دا هم نه وي بیا امام او چارواکي ولي جوړیږي.

فعالیت

زده کوونکي دې په دریو ډلو ووېشل شي او په نکاح کې د ولي د اختیار، د پیغلې له خوښې پرته په اجبار سره د نکاح د حکم او د اولیاوو د ترتیب په هکله خبرې اترې وکړي.

پوښتنې

۱. ولایت څه ته وایي؟ تعریف یې کړئ

۲. ولي څوک دی؟

۳. د ولایت ډولونه کوم دي؟

٤. د نفس د ولایت ډولونه بیان کړئ.

٥. په نکاح کې د ولي اختیار بیان کړئ.

٦. آیا پیغله د هغې د خوښې پر خلاف نکاح ته مجبوره کېدای شي؟

۷. د ولي شرطونه کوم دي؟

۸. د اولیاوو ترتیب بیان کړئ.

کفاءت

د کفاءت تعریف

کفاءت په لغت کې مساوات او برابرۍ ته وایي او د فقهاوو په اصطلاح کې د سړي او ښځې برابروالی په هغه څه کې چې په نکاح کې معتبر دی کفاءت بلل کیږي.

۲ – د چا کفاءت معتبر دی؟

په نکاح کې د سړو د لوري کفاءت معتبر دی او د ښځو له لوري اعتبار نلري، معنا دا چې خاوند باید د ښځې سیال وي او ترینه ټیټ نه وي.

۳ – دکفاءت د غوښتنې حق

د کفاءت حق د ښځې او د هغې د اولیاوو حق دی، نو ښځه په خپلو ولیانو حق لري چې سیال ته یې ورکړي او ولیان هم حق لري څو د دوی خور یا لور سیال سړی په نکاح واخلئ یعنې د دیني التزام، ټولنیز حالت او دود له پلوه باید دواړه سره برابر وي او که غیر سیال یې وکړ، نو دوی د نکاح د فسخې غوښتنه کولای شي.

په نکاح کې د کفاءت د شرط ګرځولو دلیل

د کفاءت د شرط کیدلو او مراعات کولو دلیل عرف د مېړه او ښځې تر منځ مصلحتونو ته پاملرنه ده، ځکه شریفه ښځه نه غواړي چې له خسیس سړي سره خپل ژوند تېر کړي، عادت ثابته کړې چې چیرې خاوند د خپلې ماندینې سیال نه وي د هغوی ژوند دوامدراه نه وي، ضروري ده چې د خاوند په لوري کې کفاءت مراعات شي، نه د ښځې په لوري کې او که دا مراعات ونه شي، نو د نکاح عقد به د اولیاوو له خوا له فسخې کولو سره مخ شي، تر څو له ځان څخه د شرم زیان لیرې کړي.

د کفاءت اوصاف

کفاءت یا د ښځې او مېړه ترمنځ برابر والی په پام کې نیول، د ژوند د نظام او قانون په توګه د اسلامي شریعت یوه ځانګړتیا ده؛ ځکه د واده د دوام او د اړیکو د پیاوړتیا لپاره د دین، کلتور، ټولنیز او اقتصادي حالت او دود له پلوه د ښځې او مېړه نژدیوالی ډېر مهم او ارزښتمن دی.

د کفاءت احکام

۱. که بالغه او عاقله نجلۍ ځانته غیر سیال سړی غوره کړي، نو ولي د نکاح د فسخې حق لري، یعنې قاضي ته به یې د جلا کېدو دعوی وړاندې کړي او قاضي به ددوی تر منځ بیلتون راولي.

۲. او که یې له غیر سیال سړي سره د ولي په اجازه نکاح وکړه بیا نکاح لازمېږي، ځکه واده او نکاح کول د ښځې خپل حق دی، خو اولیاء یوازې د کفاءت دنه شتون په صورت کې د اعتراض حق لري، کله چې دوی خپل حق په پخواني رضایت ساقط کړ، نو نکاح لازمه ګڼل کیږي.

۳. که چیرې زوج خپل نسب خلاف ښکاره کړی و، په داسې حال کې چې د ښځې کف نه و، نو د نکاح د عقد د فسخې حق هم ښځې او هم د هغې ولي ته حاصل دی.

۴- کله چې عاقله او بالغه نجلۍ د خپلې نکاح لپاره وکیل و نیسي او بیایې دا وکیل غیر سیال سړي ته ورکړي دا نکاح ددې نجلۍ په اجازې پورې تړلې ده.

فعالیت

په اسلام کې ولي کفاءت معتبر ګرځول شوی دی؟ زده کوونکې دې د کفاءت په اهمیت، حکمت او اغیز په هکله په تفصیل ځواب ورکړي.

پوښتنې

۱. کفاءت تعریف کړئ.

۲. د چا کفاءت معتبر ګڼل کیږي؟

۳. دکفاءت د غوښتنې حق د چا دی؟

٤. په نکاح کې دکفاءت د شرط ګرځولو دلیل بیان کړئ.

٥. دکفاءت اوصاف بیان کړئ.

٦. که بالغې او عاقلې نجلۍ غیر سیال سړی غوره کړی وي، آیا ولي یې د فسخې حق لري؟

۷. که د نجلۍ وکیل هغه غیر سیال ته په نکاح ورکړي، آیا نجلۍ د فسخې حق لري؟

کورنۍ دنده

شریعت په کفاءت کې کوم اوصاف غوره ګڼلي، په دې هکله د جومات د ملا امام په مرسته یوه مقاله ولیکئ.

د نکاح محرمات

له محرماتو سره نکاح کول حرام دي او د نکاح د عقد د صحت لپاره دا شرط ده چې ښځه به نکاح غوښتونکي سړي ته روا وي.

د محرّماتو تعريف

په لغت کې: محرّمات د محرّم جمعه ده او محرّم، حرام (منعه) ګرځول شوې ته ويل کيږي.

په اصطلاح کې: هغه ښځينه او نارينه ته ويل کيږي چې د قرابت او خپلوۍ په وجه ورسره نکاح کول ناروا وي.

د محرماتو ډولونه

محرمات په دوه ډوله دي:

١ – ابدي محرمات.

٢ – موقتي محرمات.

ابدي محرمات: ابدي محرمات هغه دي چې د تل لپاره د سړي نکاح ورسره حرامه وي.

ابدي محرمات په درې ډوله دي

لومړی: نسبي محرمات

نسبي محرمات هغه دي چې د نسبي خپلوۍ له امله په سړي حرامیږي او هغه اووه دي:

أ- مورګانې او تر هغوی پورته(دمور مور او د پلار مور) چې د انسان اصول ورته وايي.

ب- لورګانې او تر هغوی ښکته (د لور لور، د زوی لور همداسې ښکته) چې د انسان فروع دي.

ج- د مور او پلار اولاده لکه خويندې او د هغوی اولاد.

د- د نيا او نيکه زامن او لونې، لکه الف: تريندی او ترونه. ب: تورۍ ګانې او ماما ګان

ه- وريرې او د هغوی اولاد.

ز- خورزې او د هغوی اولاد.

الله تعالى ﷻ فرمايي: ﴿حُرِّمَتْ عَلَيْكُمْ أُمَّهَاتُكُمْ وَبَنَاتُكُمْ وَأَخَوَاتُكُمْ وَعَمَّاتُكُمْ وَخَالاَتُكُمْ وَبَنَاتُ الأَخِ وَبَنَاتُ الأُخْتِ﴾ [النساء: ۲۳] پر تاسې حرامې کړای شوې ستاسې مېندې، لونې، خويندې، تريندې، تورې ګانې، ورېرې او خورزې".

دويم: د مصاهرت حرمت

د مصاهرت حرمت هغه دی چې د خسر والي او زوم والي له امله په سړي حرامېږي او دا محرمات په څلور ډوله دي:

أ- د ښځې مور: په مجرد عقد ترلو سره د خپلې ښځې مور او ددې نياګانې په سړي باندې د تل لپاره حرامېږي او نکاح ورسره نشي کولای. الله تعالي فرمايي: ﴿وَأُمَّهَاتُ نِسَآئِكُمْ﴾ [النساء: ۲۳] {او(پر تاسې حرامې کړای شوې) ستاسې د ښځو مېندې}.

ب- د ښځې لونې (پرکتې): د پرکتيو، د دوی لونې او تر هغو ښکته، پدې شرط چې خاوند له ښځې سره کوروالی کړی وي د ابدي محرماتو له ډلې څخه دي، که چېرې يې کوروالی ورسره نه وي کړی يوازې دده په نامه شوې وه اوله عقد وروسته ورڅخه په طلاق يا وفات جلا شوه، بيا ورته روا ده چې ددې ښځې لورګانې او لمسيانې په نکاح کړي.الله تعالى فرمايي: ﴿وَرَبَائِبُكُمُ اللاَّتِي فِي حُجُورِكُم مِّن نِّسَآئِكُمُ اللاَّتِي دَخَلْتُم بِهِنَّ﴾ [النساء: ۲۳] "او (پر تاسې حرامې کړای شوې ستاسې د ښځو هغه لونې چې ستاسې په غيرو کې پالل شوې وي البته د هغو مېرمنو لونې چې تاسې ورسره مباشرت او کوروالی کړی وي "

ج- د زامنو ښځې يا نګيندې: (د اولادونو او لمسو ښځې) همداسې تر ښکته، برابره خبره ده چې زوی او لمسي له خپلو ښځو سره کوروالی کړی وي او يانه، بلکه په نوم کيدل ورته کافي دي، همدا راز له طلاق څخه يې وروسته هم نشي په نکاح کولای، يعنې يو سړی د خپلې اولادې له ښځو سره په هېڅ صورت نکاح نشي کولای ؛ ځکه چې دا د ابدي محرماتو له ډلې څخه دي. الله تعالى ﷻ فرمايي: ﴿وَحَلاَئِلُ أَبْنَائِكُمُ الَّذِينَ مِنْ أَصْلاَبِكُم﴾ [النساء: ۲۳] او (پر تاسې حرامې کړای شوې) ستاسې د هغو زامنو مېرمنې چې ستاسې له پښت څخه دي".

په زنا کولو د مصاهرت حرمت

په زنا کولو د مصاهرت حرمت واجبيږي، که يو څوک له کومې ښځې سره زنا وکړي، نو دهغې ښځې اصول او فروع يعنې مور، نيا همداسې پورته، لور او د لور لور همداسې

ښکته ورباندې حرامیږي او په نکاح یې نه شي اخیستلای، همدا شان همدغه ښځه د زانـي سړي اصولو او فروعو ته هم حرامه ده.

فعالیت:
زده کوونکي دې په دوو ډلو وویشل شي، نسبې او د مـصاهرت د حرمـت پـه ډولونـو دې خبرې وکړي.

پوښتنې:

۱. محرمات تعریف کړئ.
۲. د محرماتو ډولونه په ګوته کړئ.
۳. نسبي محرمات کوم دي؟ په تفصیل یې بیان کړئ.
٤. له نسبي محرماتو سره د نکاح د حرمت حکمت څه دی؟
٥. د مصاهرت حرمت څه ته وایي؟ ډولونه یې بیان کړئ.
٦. آیا په زنا کولو سره د مصاهرت حرمت ثابتیږي؟

رضاعي محرمات

په مخکيني لوست کې مو د ابدي محرماتو له دريو ډولونو څخه دوه ډوله چې لومړی يې نسبي او دويم يې د مصاهرت و، بيان کړل، اوس غواړو چې دريم ډول يې چې رضاعي محرمات دي، بيان کړو.

رضاعي محرمات

رضاعي محرمات هغه دي چې د رضاع (د شودو خوړلو) په سبب په تي خوړونکي باندې حرامېږي، نو هغه ښځې چې د نسب او مصاهرت په سبب په سړي ناروا کېږي، هم هغه ښځې د رضاع په سبب هم وربانديې حرامېږي.

ځکه شيدې خوړونکی داسې شي لکه د شيدې ورکوونکې نسبي زوی، نو کوم محرمات چې يې په نسبي اولاد حرامېږي هم هغه په شيدې خوړونکي هم حرامېږي، الله تعالى ﷻ فرمايي: ﴿وَأُمَّهَاتُكُمُ اللاَّتِي أَرْضَعْنَكُمْ وَأَخَوَاتُكُم مِّنَ الرَّضَاعَةِ﴾[النساء: ٢٣] او (پر تاسې حرامې کړای شوې) ستاسې هغه مېندې چې تاسې ته يې شيدې درکړې وي او ستاسې دتي شريکې خويندې "

په يوه حديث شريف کې رسول الله ﷺ فرمايي: «يَحْرُمُ مِنَ الرَّضَاعَةِ مَا يَحْرُمُ مِنَ النَّسَبِ»[1].

څه چې په نسب حراميږي هغه په رضاع(تي خوړلو) حراميږي.

د شيدې ورکوونکي او خوړونکي تر منځ د حرمت د حکم توپير

د شيدې ورکوونکي خواته ټول خپلوان شي، نو رضاعي مور او نيا همداسې پورته، رضاعي لور همداسې ښکته، رضاعي خور، توړی، ترور، رضاعي وريږي او خورزې، دا ټول په شيدې خوړونکي حرامې دي.

دا حرمت شيدې خوړونکي او دده اولادونو ته ورشامل دی، خو دده قريبانو او خپلوانو ته بيا دا حرمت نه شاميږي نو د شيدې خوړونکي رضاعي پلار ته دا روا ده چې دده نسبي مور يا خور په نکاح کړي او همدا شان دده نسبي پلار ته دا روا ده چې دده رضاعي مور او يا خور په نکاح کړي، ځکه خپلوي يوازې له ده سره ده. د بيلګې په توګه احمد رضاعي مور لري، د هغه حيثيت په رضاعي کورنۍ کښې داسې دی لکه چې خپل نسبي کورنۍ لري، نو د ده محارم په رضاعي کورنۍ کې د نسبي کورنۍ په څېر دي خو احمد

[1] الراوي: عبدالله بن عباس المحدث: مسلم المصدر: صحيح مسلم الجزء أو الصفحة: ١٤٤٧.

د کورنۍ له خوا رضاعي کورنۍ ته یوازې د ده ښځه او اولادونه محرم ګڼل کېږي نور پاتې کورنۍ یې اجانب دي.

یو فارسي شعر ددې خبرې ښه وضاحت په لنډ ډول داسې کوي:

(از جانب شیر ده همه خویش شوند – و از جانب شیر خواره زوجان وفروع).

" د شیدې ورکونکې خواته ټول خپلوان شي او د شیدو خوړونکې خواته یوازې زوجان(د رضاعي زوی ښځه یا د رضاعي لور خاوند) او د هغوی اولادونه، لمسیان همداسې ښکته حرامېږي"

هغه شیدې چې حرمت وربانديې ثابتېږي

دشودو خوړلو په سبب حرمت هغه وخت ثابتېږي چې ماشوم شیدې د تي رودلو په زمانه کې وخوري او د تي رودلو موده تر دیرشو (۳۰) میاشتو ده او د ماشوم عمر چې له دیرشو میاشتو زیات شو په شیدو رودلو یې حرمت نه ثابتیږي.

لږ او ډیرې شیدې

د حرمت په ثابتیدلو کې د لږ شیدو او د ډیرو شیدو فرق نشته، نو که ماشوم لږې شیدې وخوري او یا ډیرې حرمت وربانديې ثابتېږي.

فعالیت:

دغه لاندې فارسي شعر چې په لوست کې مو ولوست شرحه کړئ:

(از جانب شیرده همه خویش شوند – و از جانب شیر خواره زوجان و فروع)

پوښتنې

۱. رضاعي محرمات کوم دي؟

۲. د شیدې ورکوونکي او خوړونکي ترمنځ د حرمت د حکم توپیر په دقت بیان کړئ.

۳. هغه شیدې چې حرمت وربانديې ثابتیږي، کومې دي؟

موقتي محرمات

دا هغه ښځې دي چې د موقت وخت لپاره د يوه ټاکلي سبب له املـه ورسـره نکـاح کـول ناروا دي او کله چې سبب له منځه ولاړ شي بيا ورسره واده کول جواز لري.

موقت محرمات په لاندې ډول دي

(۱)_ له ښځې سره د هغې د خور په نکاح کې يـو ځـای کـول حـرام دي، الله تعـالى ﷻ فرمايي: ﴿وَأَن تَجْمَعُواْ بَيْنَ الأُخْتَيْنِ﴾ [النساء: ۲۳] او دا هم پر تاسې حرامه ده چې په يوه نکاح کې دوه خويندې يو ځای کړئ.

(۲)_ له ښځې سره توړۍ، يا ترور، همدا شان بله داسې ښځه يوځای کول چې يـوه ورتـه نر فرض کړای شي له دويمې سره يې نکاح جواز ونه لري، حرامه ده.

روايت دی چې رسول الله ﷺ وفرمايل: «لاَ يُجْمَعُ بَيْنَ الْمَرْأَةِ وَعَمَّتِهَا وَلاَ بَيْنَ الْمَرْأَةِ وَخَالَتِهَا»[۱] " په نکاح کې د ښځې او د هغې د توړۍ او د ښځې او د هغې د تـرور يـو ځـای کـول نـه کيږي ".

(۳)_ **پنځمه ښځه کول:** سړي ته په اسلام کې دا جواز نه لري چې په يـو وخـت کـې لـه څلورو ښځو څخه زياتې په نکاح کړي، نو کـه يـو څـوک پنځمـه ښـځه پـه نکـاح کـول وغواړي، تر څو چې يوه طلاقه نه کړي او د هغې عدت تېر نـه شـي تـر هغـو د پنځمـې د نکاح عقد صحت نه پيدا کوي.

له ابن عمر رضى الله عنهما څخه روايت دی چې غيلان بـن سـلمه الثقفـي مـسلمان شـو او لس ښځې يې درلودې چې هغوی هم مـسلمانې شـوې، نـو رسـول الله ﷺ ورتـه وفرمايـل: څلور وساته او نورې ټولې جلا کړه (طلاقې کړه).[۲]

له يوې څخه زياتې ښځې

الله تعالى ﷻ له يوې څخه زياتې ښځې رواکړې دي، الله تعالى ﷻ فرمايي:

---

۱ - صحيح مسلم

۲ - سنن ترمذی.

﴿وَ إِنْ خِفْتُمْ أَلاَّ تُقْسِطُواْ فِي الْيَتَامَى فَانكِحُواْ مَا طَابَ لَكُم مِّنَ النِّسَاء مَثْنَى وَثُلاَثَ وَرُبَاعَ فَإِنْ خِفْتُمْ أَلاَّ تَعْدِلُواْ فَوَاحِدَةً أَوْ مَا مَلَكَتْ أَيْمَانُكُمْ ذَلِكَ أَدْنَى أَلاَّ تَعُولُواْ﴾ [النساء: ۳] کـه تاسـې وېرېږئ چې له يتيمو (نجونو) سره به عدالت ونه شئ کړای، نو کومې (نورې) ښځې چې ستاسې خوښيږي د هغو له دوو دوو، دريو دريو، څلورو څلورو سـره نکـاح وکـړئ، خـو که له تاسې سره دا اندېښنه وي چې له هغو سره به عدالت ونه شـئ کـړای، نـو يـوه ښـځه وکړئ، يا له هغو (وينځو) نه کار واخلئ چې تاسې يې مالکان ياست په دې توګـه لـه بـې عدالتۍ نه په ښه شان ژغورل کيدای شئ).

سره له دې چې پـه عـام ډول لـه يـوې ښـځې سـره واده کـېږي او پـه اسـلامي نـړۍ کـې مسلمانان په يوه واده اکتفا کوي، د متعددو ودونو فيصدي دومره زياته نه ده، خو د فـردي او ټولنيزو اړتياوو لپاره له يوې څخه زياتې ښځې که په نکاح اخلئ نو ددوو خبرو رعايـت بايد په پام کې ولرئ:

لومړی: سړی به دا وړتيا لري چې د خپلو ښځو تر منځ مادي او اخلاقي عدالت مراعات کړي، الله تعالیﷻ فرمايي: ﴿فَإِنْ خِفْتُمْ أَلاَّ تَعْدِلُواْ فَوَاحِدَةً﴾ [النساء: ۳] خو که له تاسې سـره دا اندېښنه وي چې له هغو سره به عدالت ونه شئ کړای، نو يوه ښځه وکړئ.

که چيرې له کومې يوې سره د زړه مينه ولرئ هغه باک نه لري، ځکه هغه دده پـه اختيـار کې نه ده، رسول کريمﷺ له عايشې بي بي سره مينه لرله او دعاء به يـې کولـه: اې الله! تـه ما په هغه څه مه نيسه چې زما په واک کې نه دي.

اسلام په ښځو ظلـم او د هغـو تـر مـنځ عـدالت نـه کـول حـرام کـړي دي، رسـول الله ﷺ فرمايي: څوک چې دوه ښځې ولري او د هغو ترمنځ عدالت نه کـوي او يـوې خواتـه يـې ميلان وي، نو د قيامت په ورځ به يې يو اړخ فلج او له کاره لويدلی وي.[1]

دويم: سړی به د نفقې د برابرولو مالي وس لري، تر څو د نفقې د نـه شـتون لـه کبلـه پـر ښځه ظلم ونشي.

(٤)_ د بل چا ښځه او له طلاقه او يا مرګه وروسته په عدت کې ښځه: له هغې ښځې سره نکاح کول حرام دي چې د بل چا په نکاح کې وي، الله تعالیﷻ فرمـايي: ﴿وَالْمُحْصَنَاتُ

---

۱ – مسند احمد.

مِنَ النِّسَاءِ﴾ [النساء: ۲۴] او هغه ښځې هم پر تاسې حرامې دي چې د کوم بل چا په نکاح کې وي.

همدا شان له هغو ښځو سره نکاح جواز نه لري چې هغوی له طلاقه او یا د مېړه لـه مـرګ څخه وروسته د عدت په موده کې وي، خو که چیرې د خاوند له طلاقـه وروسـته او یـا د خاوند له مرګه وروسته عدت یې تېر شو، بیا بل چا ته روا ده چې نکاح ور سره وکړي.

الله تعالي ﷻ فرمايي: ﴿وَالْمُطَلَّقَاتُ يَتَرَبَّصْنَ بِأَنفُسِهِنَّ ثَلاَثَةَ قُرُوَءٍ وَلاَ يَحِلُّ لَهُنَّ أَن يَكْتُمْنَ مَا خَلَقَ اللّهُ فِي أَرْحَامِهِنَّ إِن كُنَّ يُؤْمِنَّ بِاللّهِ وَالْيَوْمِ الآخِرِ﴾ [البقـره: ۲۲۸] «کومـو ښـځو تـه چـې طـلاق ورکړای شوی وي، هغوی دې د دریو حیضونو موده پر انتظار تېره کړي او دا ورته روا نه ده کوم څه چې الله ﷻ د دوی په رحم کې پیدا کړي وي هغه پټ کړي هغوی تـه هېڅکلـه نـه ښایي چې داسې وکړي که پر خدای او د آخرت په ورځ ایمان لري».

له هغو ښځو سره نکاح چې په کوم آسماني دین باور نه لري

د مسلمان سړي لپاره دا روا نه ده چې له مشرکې او بت پرستې ښځې سره نکـاح وکـړي، الله ﷻ فرمـــايي: ﴿وَلاَ تَنكِحُـواْ الْمُـشْرِكَاتِ حَـتَّى يُـؤْمِنَّ وَلأَمَـةٌ مُّؤْمِنَـةٌ خَيْـرٌ مِّـن مُّـشْرِكَةٍ وَلَـوْ أَعْجَبَتْكُمْ﴾[البقره: ۲۲۸] «تاسې له مشرکو ښځو سره هېڅکله نکاح مه کوئ، ترڅو چې چې ایمان نه وي راوړی، یوه مسلمانه وینځه له مشرکې نه ډېره ښه ده، که څه هم چې ستاسې هغه ډېره خوښه وي».

له کتابیاتو سره نکاح

هغه پاک لمنې ښځې چې په آسماني کتاب ایمـان لـري لکـه یهـودي او نـصراني ښـځې نکاح ورسـره جـواز لـري، الله تعـالی ﷻ فرمـايي: ﴿وَالْمُحْصَنَاتُ مِنَ الَّذِينَ أُوتُواْ الْكِتَابَ مِن قَبْلِكُمْ إِذَا آتَيْتُمُوهُنَّ أُجُورَهُنَّ مُحْصِنِينَ غَيْرَ مُسَافِحِينَ وَلاَ مُتَّخِذِي أَخْدَانٍ﴾ [المائدة: ٥] «او پـاک لمنې ښځې هم ستاسې لپاره حلالې دي، که هغوی له هغو قومونو څخه چې هغـو تـه لـه تاسې نه مخکې کتاب ورکړ شوی و، په دې شرط چې تاسې د هغو مهر ورکړئ په نکاح کې د هغوی ساتونکي اوسئ، نه دا چې په آزادې شهوت رانـې لاس پـورې کـړئ یـا پـه پټه په غلا یارانې وکړئ.»

سره له دې چې له کتابیاتو سره نکاح جواز لري، خو له تنزیهي کراهیـت څخـه خـالي نـه ده، او په هغه وخت کې خو تحریمي کراهیت ته رسیږي که همدا کتابي ښـځه پـه داسې

قوم پوري اړه ولري چې له مسلمانانو سره يې جګړه روانه وي، يا له هغې سره واده کول ددې باعث وګرځي چې په کفري وطن کې استوګن شي او اولادونه يې د کافرانو په خويونو اخته شي.

د مسلمانې ښځې نکاح له کافر سره

د مسلمانې ښځې نکاح کول له کافر سړي سره په مطلق ډول حرام دي که هغه يهودي، نصراني، ملحد او يا بل کافر وي، الله تعالى ﷻ فرمايي: ﴿فَإِنْ عَلِمْتُمُوهُنَّ مُؤْمِنَاتٍ فَلَا تَرْجِعُوهُنَّ إِلَى الْكُفَّارِ لَا هُنَّ حِلٌّ لَّهُمْ وَلَا هُمْ يَحِلُّونَ لَهُنَّ﴾ [الممتحنة: ١٠] {بيا کله چې تاسې ته معلومه شي چې هغوی مومنې دي، نو هغوی بېرته کافرانوته مه ليږئ، نه هغوی د کافرانو لپاره روا دي او نه کافران د هغو لپاره روا دي}.

فعاليت

ښوونکی دې زده کوونکي په دريو ډلو ووېشي، له يوې څخه د زياتو، د کتابياتو، اوکافرو ښځو د نکاح په اړوند دې خبرې وکړي.

پوښتنې:

١. موقت محرمات کوم دي؟
٢. له هوې ښځې څخه د زياتو ښځو په نکاح کولو کې کومې خبرې ضروري دي؟
٣. په عدت کې د ښځې نکاح څه حکم لري؟
٤. ايا له هغو ښځو سره چې په آسماني دين باور نه لري نکاح جواز لري؟
٥. له کتابياتو سره د نکاح کولو حکم څه دی؟
٦. ايا له کافر سره د مسلمانې ښځې نکاح جواز لري؟

مُتعه

اسلامي شريعت د انسان د عزت خوندي ساتلو ته ډيره پاملرنه کړې ده، له همدې امله يې صحيحه نکاح چې ارکان او شرطونه يې پوره وي روا ګرځولې او له مؤقتي نکاح څخه چې له زنا سره ورته والی لري منعه کړې ده.

موقته يا دمُتعې نکاح

مُتعه په لغت کې: اسم مصدر دی چې له تمتع څخه اخيستل شوی او متاع هر هغه شي ته ويل کيږي چې د هغې نه ګټه اخيستله کيږي.

په اصطلاح کې: د څه وخت لپاره له ښځې سره واده کولو ته وايي او د نکاح مقاصد په کې مراد نه وي چې هغه اولادونه او د هغوی تربيه ده، بلکې د يوې معلومې مودې لپاره د ګټې اخيستلو او شهوت پوره کولو لپاره وي، هغه داسې چې سړی له ښځې سره د يوې ورځې، يا يوې اونۍ، يا يوې مياشتې او يا يوه کال او يا دې ته ورته وخت لپاره نکاح وترې.

د متعې نکاح حکم

د متعې نکاح باطله او حرامه ده، ځکه په يوه حديث کې حضرت علي کرم الله وجهه فرمايي: (نبي کريم ﷺ د مُتعې له نکاح څخه منعه کړيده[1]) او منعه کول د حرمت او بطلان مقتضي ده.

د متعې نکاح د اسلام په اول کې د محدود وخت لپاره روا شوې وه، وروسته بيا باطله او د تل لپاره حرامه وګرځيده، ځکه دا له زنا سره ورته والی لري چې بې له شهوت پوره کولو بل مقصد ورڅخه نه اخيستل کيږي، نه د کورنۍ ثبات او ټينګښت، نه د اولادونو راوړل او نه دهغوی ساتنه او دا يوازې د دوامداري نکاح په صورت کې په لاس راتلای شي.

د موقتې نکاح او متعې توپير

د موقتې نکاح او متعې تر منځ توپير يوازې په الفاظو کې دی، که يې د متعې لفظ استعمال کړ متعه ده او که يې د معين وخت لپاره د تزويج يا نکاح لفظ وکاراوه موقته ده.

---

[1] (رواه البخاري)

د شِغار (بدل) نکاح

د شغار تعريف

په لغت کې: شغار د شَاغَرَ مصدر دی او خالي والي ته وايي، د شغار نکاح هم له عوض څخه چې مهر دی خالي وي.

او شرعا: د شغار نکاح هغه ده چې ولي خپله لور يا خور بل چا ته په دې شرط په نکاح ورکړي چې هغه خپله لور يا خور ده ته د هغې په بدل کې په نکاح ورکړي بې له دې چې مهر ياد کړي، يعنې چې يوه نجلۍ د بلې مهر وګرځوي.

ددې نکاح حکم

په حنفي مذهب کې د غه ډول نکاح ټرل له کراهيت سره سره صحت لري او مهر مثل ورباندې لازميږي.

په حديث شريف کې چې له شغار څخه منعه شوې، له هغې منعې څخه مطلب تحريمي کراهيت دی، ځکه چې مهر پکې نه دی ايښودل شوی او په کراهيت باندې فساد نه مرتب کيږي.

فعاليت:

زده کوونکې دې د خپلو سيمو په هکله معلومات وړاندې کړي چې هلته د شغار نکاح رواج ده که نه او که وي کيفيت يې څه دی؟

پوښتنې

۱. د متعې نکاح تعريف کړئ.
۲. د متعې نکاح حکم څه دی؟
۳. د مخطوبې د نه غوښتلو حکمت څه دی؟
٤. د شغار نکاح تعريف او حکم يې بيان کړئ.

کورنۍ دنده

د مُتعې نکاح د حرمت په هکله د استاد او علماوو په مرسته يوه مدلله مقاله وليکئ.

مهر

کله چې يوه ښځه د چا په نکاح کې راځي، نو د نکاح د عقد له کيدلو سره سم په مېړه مهر لازميږي چې خپلې ښځې ته به يې ورکوي.

دمهر تعريف

مهر هغه مال ته ويل کيږي چې ښځې ته د هغه ورکړه د نکاح د عقد په اساس په سړي واجب ګرځي.

د مهر مشروعيت

مهر په قرآن کريم او سنتو سره ثابت دی.

۱- قرآن کريم: الله ﷻ فرمايي: ﴿وَآتُواْ النِّسَاء صَدُقَاتِهِنَّ نِحْلَةً﴾ [النساء: ٤] «ښځو ته د هغو مهرونه په خوښی ورکړئ»

۲- حديث: نبي اکرمﷺ يو سړي ته چې د نکاح اراده يې درلوده وفرمايل:

«الْتَمِسْ وَلَوْ خَاتَمًا مِنْ حَدِيدٍ»[1] "مهر ورکړه ولو که يوه اوسپنيزه ګوته هم وي". معنا دا چې د مهر ورکړه حتمي کار دی.

په نکاح کې د مهر د وجوب حکمت

له مهر څخه مقصد د نکاح د عقد د اهميت او غوره والي، د ښځې شخصيت ته د عزت او احترام او د نارينه لخوا هغې ته د واده کولو له امله د حسن نيت او صداقت ښکاره کول دي، د نکاح د مصلحتونو او مقاصدو د لاس ته راوړلو لپاره د ښې زمينې برابرول دي، دا مادي ټراو ددوی تر منځ معنوي ټراو ټينګوي.

مهر د ښځې خپل حق دی

له ذکر شويو خبرو څخه دا معلومه شوه چې مهر د ښځې خپل حق دی، څه ډول تصرف چې پکې وغواړي کولای يې شي، د هغې ولي ته شرعاً جواز نه لري چې هغه ددې له

---

۱ - صحيح البخاري

خوښې پرته ورځخه واخلي، لکه چې په دې زمانه کې يې پلرونه، اولياء او خپلوان مهر د ځان حق بولي او د هغې حق تلف کوي، الله تعالى ﷻ مېرونو ته په خطاب کې فرمايي: ﴿وَآتُواْ النِّسَاء صَدُقَاتِهِنَّ نِحْلَةً فَإِن طِبْنَ لَكُمْ عَن شَيْءٍ مِّنْهُ نَفْسًا فَكُلُوهُ هَنِيئًا مَّرِيئًا﴾ [النساء: ٤] «او د ښځو مهر په ښه زړه (فرض ګڼلی) ورکړئ، البته که هغوی يې په خپله خوښه يو څه تاسې ته وبخښي، نو تاسې هغه په خوند سره خوړلای شئ چې حلا ل او بې ضرره دی».

د مهر حکم

د خاوند له لوري ښځې ته مهر ورکول واجب دي.

په نکاح کې مهر نه رکن او نه هم شرط دی، که چا د مهر له يادولو پرته نکاح وکړه نکاح سمه ده او مهر مثل ورکول واجبېږي.

د مهر اندازه

د مهر کمه اندازه لس شرعي درهمه (چې ۲۹.۷۵ ګرامه سپين زر کيږي) ده او ډيره يې حد نلري، په ځومره چې سره راضي شول همغومره خپلې ښځې ته ورکولای شي.

يو شرعي درهم ۲،۹۷۵ ګرامه سره مساوي دي چې ۱۰ درهم په ۲،۹۷۵ ضرب کړای شي ۲۹،۷۵ ګرامه وزن کيږي دغه مجموعي وزن د ورځني قيمت پر اساس معلوميږي.

څه شی مهر واقع کيدای شي ؟

هر ارزښت لرونکی معلوم شی چې سپارل يې د سړي په واک کې وي د ښځې مهر کيدای شي، که هغه سره زر، سپين زر، بانک نوټونه او دې ته ورته نور شيان وي، ښځې ته يې په مهر کې ورکولای شي.

کله مهر کامل لازميږي؟

کله چې مهر کينبودل شي، نو په دوو صورتونو کې هغه کامل لازميږي:

۱. يو چې سړی له خپلې ښځې سره يوځای شي.

۲. او بل چې سړی مړ شي.

د مهر ډولونه

د فقهاوو کرامو په نظر مهر په دوه ډوله دی:

۱- مهر مسمی.

۲- مهر مثل.

۱- مسمی مهر: هغه مهر ته وایي چې په عقد او یا له عقد څخه وروسته د ښځې او خاوند په خوښه وټاکل شي.

۲- مهر مثل: هغه مهر دی چې له دې څخه مخکې د دې واده شوې خور یا تورې اخیستی وي، یعنی د پلار په خپلوانو کې چې د دې هم عصروسیالو څومره مهر اخیستی یا ورته ټاکل شوی وي مهر مثل بلل کیږي.

د مهر مثل د وجوب حالات

په لاندې حالاتو کې مهر مثل واجبیږي.

۱- کله چې په نکاح کې د مهر ذکر نه وي شوی.

۲- کله چې داسې شی مهر ټاکل شوی وي چې هغه شرعاً مال نه وي لکه شراب.

۳- کله چې ښځې او خاوند په عدم مهر باندې اتفاق کړی وي.

د لږ مهر مستحب والی

مخکې مو وویل د مهر زیاته اندازه حد نه لري، په څومره چې د جانبینو موافقه راغله هومره ورکولای شي، دا یو مادي رمز دی چې د ښځې د عزت لپاره ورکول کیږي، همدا شان د ښځو تر منځ هم د صفاتو او درجاتو له مخې توپیرونه وي، خو اسراف کول جواز نه لري او دا مستحب ده چې کم مهر کېښودل شي، رسول الله ﷺ په مهر کې آساني کول د برکت سبب بللی دی فرمایي: «خَيْرُ الصَّدَاقِ أَيْسَرُهُ»[۱] "ښه مهر هغه دی چې کم او آسانه وي". او فرمایي: «أعظم النساء بركة أيسرهن مؤنة»[۲] "هغه ښځې ډیرې برکتي وي چې د واده لګښت یې کم وي.

عام مصلحت هم د مهر د کم والي غوښتنه کوي، په هغه کې هم زوجینو او هم ټولنې ته ډیرې ښیګڼې دي. ډیرې داسې ښځې شته چې د مهر د زیات والي په سبب په کورونو کې ناستې دي او ډیر داسې ځوانان شته چې له همدې امله واده نه شي کولای او د ښځې او نر د واده په مخ کې دغه ستونزې کله کله ددې لامل ګرځي چې منکراتو او ناروا کارونو ته مخه کړي.

---

۱ - سنن بیهقی.

۲ - مسند احمد.

د شریعت روح دا غوښتنه کوي چې باید واده آسانه شي او ټول هغه موانع لکه د مهر زیاتوالی له منځه ولاړ شي، ترڅو ځوانانو ته د واده کولو لار برابره شي.

فعالیت

ښوونکی دې زده کوونکې په دریو ډلو ووېشي، څو په خپل منځ کې د مهر د مشروعیت، حکمت، مهر د ښځې حق دی که د ولي او د مهر د ډولونو او د وجوب په حالاتو سره ځانونه پوه کړي.

پوښتنې

۱. مهرڅه ته وایي؟
۲. د مهر د مشروعیت دلیل څه دی؟
۳. په نکاح کې د مهر د وجوب حکمت څه دی؟
٤. آیا مهر د ښځې خپل حق دی.؟
٥. د مهر حکم څه دی؟
٦. د مهر اندازه باید څومره وي؟
۷. څه شی مهر واقع کیدای شي؟
۸. د مهر ډولونه کوم دي؟
۹. مهر مثل کله واجبیږي؟

وليمه

لکه چې په مخکې درسونو کې مو ولوستل اسلامي شريعت نکاح رواکړې ده، نو د هغې د اعلانولو لپاره يې وليمه سنت کړې، په دې لوست کې په وليمه غږيږو.

د وليمې تعريف

په لغت کې: وليمه له ولمه څخه اخيستل شوې چې د يوه شي يو ځای کيدلو او بشپړيدلو ته وايي.

په شريعت کې: هغو خوړو ته وايي چې د واده لپاره برابر شي.

د نکاح د وليمې حکمت

د وليمې د مشروعيت حکمت دا دی چې له يوه پلوه دوستان په خوښۍ کې راګډ او د الله ﷻ ددې ستر نعمت شکر اداء شي او له بل پلوه ټول خلک په نکاح خبر شي، تر څو د روا نکاح او ناروا او پټو يارانو تر منځ بيلتون راشي.

د وليمې حکم

وليمه سنت مؤکد ده، ځکه رسول الله ﷺ عبد الرحمن بن عوف ته چې کله يې واده وکړ وفرمايل: «أَوْلِمْ وَلَوْ بِشَاةٍ»[1] "د واده ډوډۍ ورکړه ولو که يو پسه وي هم".

د وليمې دعوت منل

د وليمې دعوت منل سنت دي، مسلمان ته پکار دي چې ګډون پکې وکړي، په خپل ګډون سره خپل مسلمان ورور ته خوښي وروښيي او که ورنه شي ګنهګارپږي، په يوه حديث کې رسول الله ﷺ فرمايي: «وَمَنْ لَمْ يُجِبِ الدَّعْوَةَ فَقَدْ عَصَى اللَّهَ وَرَسُولَهُ»[2]

" څوک چې بلنه ونه مني، نو د الله او د هغه د رسول نا فرماني يې وکړه.

«إِذَا دُعِيَ أَحَدُكُمْ إِلَى وَلِيمَةِ عُرْسٍ فَلْيُجِبْ»[3] "څوک چې د واده خوړې ته وبلل شي، نو پکار ده چې هغه بلنه ومني او ګډون دې پکې وکړي".

---

١ - صحيح البخاری.

٢ - صحيح مسلم.

٣ - صحيح مسلم.

هغه وليمه چې منکرات پکې وي

که د وليمې په مجلس کې منکرات او ناروا کارونه (لکه ناروا سازونه، ګډا او نڅاوې ترسره کيدل) وي بيا د دعوت قبلول پکار نه دي، ځکه د دعوت قبلول او په کې ګډون کول پداسې حال کې سنت دي چې په هغې کې منکرات نه وي.

که چيرې له منکراتو او ناروا کارونو څخه خبر نه وي او ګډون پکې وکړ، نو که يې د هغو مخه نيولای شوای مخه دې ونيسي او ګډون دې وکړي او که يې مخه نشوای نيولای بيا دې په دسترخوان ورسره نه کيني.

دواده او وليمې په وخت کې بايد دا لاندې ځينې آداب رعايت شي:

۱. له اسراف څخه دې ډډه وشي، ځکه مال د الله تعالی نعمت دی بايد په مناسب ځای کې ولګول شي، د تفاخر، ريا او لويي ښکاره کولو لپاره د مال لګول د ګناه لامل جوړيږي.

۲. په واده کې د نامحرمو نارينه او ښځينه وو ترمنځ اختلاط او ګډ وډ کيدل ناروا دي، اسلامي حجاب ته پاملرنه په هر وخت کې لازمه ده، که پاملرنه ونشي، کيدای شي چې ډول ډول فسادونه رامنځ ته شي.

۳. واده د خوښۍ ځای دی، خو دا خوښي بايد په ناروا چارو سره ونه لمانځل شي.

۴. وليمې ته که مالداره خلک غوښتل کيږي، باک نه لري، خو فقيران هم بايد له خوراک څخه بې برخې نه شي. په يوه حديث کې چې له ابوهريره رضی الله عنه څخه روايت دی رسول الله ﷺ فرمايي

«شَرُّ الطَّعَامِ طَعَامُ الْوَلِيمَةِ يُدْعَى لَهَا الأَغْنِيَاءُ وَيُتْرَكُ الْفُقَرَاءُ»[۱] "په خوړو کې بد خواړه د هغې وليمې دي چې بلای او مالداره خلک ورته غوښتل کيږي او فقيران پرېښودل کيږي".

۵. په مسجد کې د نکاح ترل سنت دي په دې هکله رسول الله ﷺ فرمايي: «أَعْلِنُوا هَذَا النِّكَاحَ وَاجْعَلُوهُ فِي الْمَسَاجِدِ»[۲]

تاسو دغه نکاح په ښکاره ډول او په مساجدو کې تر سره کړئ.

---

۱ – صحيح البخاري

۲ – السنن الكبرى للبيهقي.

فعالیت

زده کوونکې دې په خپل منځ کې وڅېړي چې ددوی په سیمو کې دودیزه ولیمه څومره له شریعت سره برابره ده؟

۱. ولیمه تعریف کړئ.
۲. د نکاح د ولیمې حکمت بیان کړئ.
۳. د ولیمې حکم څه دی؟
٤. آیا د ولیمې دعوت منل پکار دي او که وي ولې؟
٥. آیا هغې ولیمې ته چې منکرات پکې وي ورتګ پکار دی؟
٦. د ولیمې په وخت کې کوم آداب پکار دي؟

کورنۍ دنده

زده کوونکي دې د ودونو د هغه دودونو په هکله چې د شریعت سره مخالف دي، یوه مقاله ولیکي چې د پنځلسو کرښو څخه کمه نه وي.

د ښځې او خاوند حقوق

اسلامي شريعت د واده په ترسره کيدلو د ښځې او د هغې د خاوند ترمنځ ځينې حقوق او واجبات ټاکلي دي چې د هغو په پام کې نيول لازمي دي چې په دې لوست کې وړاندې کيږي.

د ښځې حقوق په خاوند باندې

ښځه په خاوند باندې دا لاندې حقوق لري:

۱- مهر ورکول: کله چې د نکاح عقد تر سره شو په خاوند باندې مهر لازميږي، الله تعالی ﷻ فرمايي: ﴿وَآتُواْ النِّسَاء صَدُقَاتِهِنَّ نِحْلَةً﴾ [النساء: ۴] "او د ښځو مهر په ښه زړه (فرض ګڼلی) ورکړئ".

۲- نفقه: چې کله ښځه د سړي په نکاح کې راشي، نو په خاوند دا حق لري چې د هغې نفقه برابره کړي. نفقه خوراک، جامې او د اوسيدو ځای ته وايي، الله تعالی ﷻ فرمايي: ﴿أَسْكِنُوهُنَّ مِنْ حَيْثُ سَكَنتُم مِّن وُجْدِكُمْ وَلَا تُضَارُّوهُنَّ لِتُضَيِّقُوا عَلَيْهِنَّ﴾ [الطلاق: ٦] "هغو ته (دعدت په زمانه کې) په هماغه ځای کې استوګنه ورکړئ چيرته چې تاسې اوسيږئ، هر راز ځای چې تاسې ته ميسر وي او د هغو د تنګولو لپاره هغوی مه ځوروئ، نو چې له طلاقه وروسته په عدت کې ورباندې نفقه لازمه ده، د نکاح په حالت کې په طريقه اولی ورباندې لازمه ده، ځکه ښځه د خاوند د اړتياوو لپاره خپل ژوند ځانګړی کړی دی، نو نفقه يې هم ورباندې لازميږي.

الله تعالی فرمايي: ﴿لِيُنفِقْ ذُو سَعَةٍ مِّن سَعَتِهِ وَمَن قُدِرَ عَلَيْهِ رِزْقُهُ فَلْيُنفِقْ مِمَّا آتَاهُ اللَّهُ لَا يُكَلِّفُ اللَّهُ نَفْسًا إِلَّا مَا آتَاهَا سَيَجْعَلُ اللَّهُ بَعْدَ عُسْرٍ يُسْرًا﴾ [الطلاق: ۷] «شتمن دې له خپلې شتمنۍ سره سمه نفقه ورکړي او چاته چې روزي کمه ورکړه شوې وي هغه دې له هماغه مال څخه لګښت وکړي چې الله ﷻ هغه ته ورکړی دی، الله ﷻ چې چاته څومره څه ورکړي دي له هغې نه په زياتو هغه نه مکلفوي، ليږي نده چې الله له تنګلاسۍ نه وروسته پراخي هم ورپه برخه کړي».

او د نفقې اندازه د کفايت او د خاوند د مالي قدرت او توان مطابق ده چې اسراف پکې نشته.

د هغې ښځې نفقه چې کار کوي

اسلام ښځه په دې نه ده مکلفه کړې چې کار وکړي، ځکه هغه د نفقې په پیدا کولو مکلفه نه ده، بلکې د هغې نفقه په بل چا ده، که لور وي پلار یې په نفقه مکلف دی، که خور وي ورور یې په نفقه مکلف دی چې وس یې ولري، که مور وي، نو اولادونه یې په نفقه مکلف دي چې د نفقې وس ولري او که ښځه وي نو خاوند یې په نفقه مکلف دی، خو سره له دې هم اسلام ښځې ته کار کول روا کړي دي، **خو په لاندې شرطونو مقید:**

أ- که واده شوې ښځه وي د مېړه لخوا به ورته د کار کولو اجازه شوې وي.

ب- له پردیو نارینه وو سره به یې اختلاط او خلوت نه راځي.

ج- کار به د ښځیتوب له طبیعت سره برابر وي، لکه خیاطي، تعلیم، ډاکټري او دې ته ورته، دولت او ټولنه مکلف ده څو ښځې په شاقه کارونو ونه ګماري.

نو داسې کارونه ورته جواز نه لري چې هغه د سړیو له سخت طبیعت سره مناسب وي، تر څو یې له هغو سره مشابهت را نشي.

او هغه مال چې ښځه یې پیدا کوي هغه د هغې مال دی، یوازې همدا یې د تصرف حق لري، مېړه او نور حق نه لري چې هغه ددې له رضا پرته یې ورڅخه واخلي.

۳- احسان او په نیکۍ سره ژوند کول: ښځه له سړي سره د الله تعالی امانت دی، دده په سترګو دده کورته راغلې ده، نو په خاوند واجب ده چې له خپلې ښځې سره ښه سلوک او ښه چلند وکړي، ترڅو په محبت او نېکمرغۍ سره ګډ ژوند تېر کړي، الله تعالی ﷻ فرمایي: ﴿وَعَاشِرُوهُنَّ بِالْمَعْرُوفِ فَإِن كَرِهْتُمُوهُنَّ فَعَسَى أَن تَكْرَهُواْ شَيْئًا وَيَجْعَلَ اللّهُ فِيهِ خَيْرًا كَثِيرًا﴾ [النساء: ۱۹]

«له هغو سره په ښه چلند ژوند تېر کړئ که ستاسې هغوی نه خوښیږي، نو کېدای شي چې ستاسې به یو شی نه خوښیږي، خو الله ﷻ به په هغه کې ډېرې ښېګڼې ایښې وي».

په یوه حدیث شریف کې رسول الله ﷺ فرمایي:

«أَكْمَلُ الْمُؤْمِنِينَ إِيمَانًا أَحْسَنُهُمْ خُلُقًا، وَخَيْرُكُمْ خَيْرُكُمْ لأَهْلِهِ»[1] "د کامل ایمان څښتن هغه دی چې اخلاق یې ښه وي او ښه تاسو کې هغه دی چې له خپل اهل سره ښه وي".

---

۱ - متفق علیه

د حسن معاشرت ځينې موارد په لاندې ډول دي:

• سړی دې دښځې په خطا ګانو باندې صبر کوي، په حديث کې راځي چې رسول الله ﷺ وفرمايل: «لاَ يَفْرَكْ مُؤْمِنٌ مُؤْمِنَةً إِنْ كَرِهَ مِنْهَا خُلُقًا رَضِيَ مِنْهَا آخَرَ»[1] "مؤمن سړی دې له خپلې مؤمنې ښځې څخه بد نه وړي، کينه دې نه ورسره کوي، که يې دهغې کوم خوی خوښ نه وي بل به يې ورڅخه خوښ شي".

• د ښځې په نفقې کې دې وسعت کوي او د سوغاتونو په وړاندې کولو دې يې کله کله نازوي، په حديث کې راځي چې سوغات د زړه کينه له منځه وړي.

• له خپلې ښځې سره دې خوش طبعي او خوش کلامي کوي، د احاديثو له مخې دا ثابته ده چې رسول الله ﷺ به له خپلو مېرمنو مطهراتو سره خوش طبعي کوله.

• خپلې ښځې ته ددينې امورو ورښودل، ترڅو ښځې له ضروري مسايلو څخه خبرې شي او د هغو په رڼا کې د ژوند چارې په شرعي توګه پر مخ بوځي، الله تعالى ﷻ فرمايي:

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا قُوا أَنفُسَكُمْ وَأَهْلِيكُمْ نَارًا وَقُودُهَا النَّاسُ وَالْحِجَارَةُ﴾ [التحريم: ٦]

"اې مؤمنانو! خپل ځانونه او خپل اولاد او کورنۍ له هغه اور نه وژغورئ چې د هغه د سون مواد به انسانان او تيږې وي".

• د کور په کارونو کې دې ورسره مرسته کوي، له عايشې رضى الله عنها څخه روايت راغلی چې نبي کريم ﷺ به دکور په کارونو کې ورسره مرسته کوله.[2]

• د شريعت د لارښوونو مطابق د ښځو تر منځ عدالت کول، که يې له يوې څخه زياتې ښځې درلودې.

که سړی موجه عذر ونه لري، نو تر څلور مياشتې زيات دې له خپلې ښځې څخه نه جلا کيږي، حضرت عمر رضي الله عنه يوه شپه په مدينه منوره کې د حالاتو دځارنې لپاره ګرځېده، چې ديوې ښځې غږ يې واورېد، د کومې چې مېړه جهاد ته تللی و، ښځې يې د مېړه د فراق له کبله شعرونه ويل او شکايت يې کاوه.

نو حضرت عمر رضى الله عنه له خپلې لور بي بي حفصې رضى الله عنها څخه پوښتنه وکړه چې يوه ښځه څومره صبر کولای شي؟ هغې مبارکې ورته وويل: څلور مياشتې، نو حضرت عمر رضى الله عنه خپلو لښکرو ته امر وکړ چې له څلورو مياشتو څخه زيات دې له کوره نه لېرې کيږي او که تر څلورو مياشتو زياته موده مضره نه وای، نو الله تعالى به په ايلاء کې د ښځې او خاوند تر منځ جلا والی روا نه ګرځاوه.

---

١ - صحيح مسلم.

٢ - صحيح البخاري.

د امام مالک رحمه الله او امام احمد رحمه الله په وړاندې په ځلورو میاشتو کې باید سړی کور والاته راشي. دا راتګ هلته لازم دی چې په سفر کې عذر ونه لري، نو که عذر ولري لکه دعلم زده کړه، جهاد، فرضي حج او یا د رزق پیدا کول، نو بیایې راتګ لازمي نه دی.

فعالیت

زده کوونکې دې دا واضح کړي چې ددوی په سیمو کې د ښځو خاوندان له خپلو ښځو سره تر کومې کچې حسن معاشرت مراعاتوي؟

پوښتنې

۱. لاندې حقوق چې ښځه یې په خاوند لري په تفصیل بیان کړئ:

أ- ښځې ته مهر ورکول.

ب-ښځې ته نفقه برابرول.

ت-له ښځې سره احسان او نیکي کول.

۲- نفقه برابرول د سړي مکلفیت دی، خو که ښځه کار کول وغواړي کولای یې شي که څنګه؟

۳- که ښځه څه وګټي خاوند یې له نفقې خلاصیدای شي؟

۴- په حسن معاشرت کې کومې خبرې شاملیږي؟

کورنی دنده

د ښځې د حقوقو په هکله یوه مقاله ولیکئ.

د خاوند حقوق په ښځې باندې

خاوند په خپلې ښځې باندې دا لاندې حقونه لري

۱ – **د خاوند تابعداري:** اسلام په ښځې باندې دمېړه اطاعت په هغو چارو کې چې شریعت رواکړي او ګناه په کې نه وي واجب ګرځولی دی. ځکه کورنۍ د انساني ټولنې یوه برخه ده او د وګړو مجموعه چې په هره سطحه وي، لکه ښوونځی، دفتر، کارخانه، شرکت او حکومت یو مشر او سرپرست ته اړتیا لري، نو سړی چې له یوه پلوه له جسمي او ذهني پیاوړتیا څخه برخمن دی او له بل لوري د ژوند په عملي ډګر کې تل په تمرین او تجربو کې قرار لري، د الله تعالی له لوري د کورنۍ مشر ټاکل شوی. همدا راز نارینه د کورنۍ تمویل کوونکی دی. د ټولو د نفقې بار دده په اوږو پروت دی، ځکه باید ښځه او اولادونه د هغه اطاعت وکړي. الله تعالی ﷻ فرمایي: ﴿الرِّجَالُ قَوَّامُونَ عَلَى النِّسَاء بِمَا فَضَّلَ اللّهُ بَعْضَهُمْ عَلَى بَعْضٍ وَبِمَا أَنفَقُواْ مِنْ أَمْوَالِهِمْ﴾ [النساء: ٣٤] «نارینه پر ښځو واکمن، اداره چیان دي، له دې امله چې الله ﷻ د هغو ځینو (نارینه وو) ته پر ځینو نورو (ښځو) لوړتیا وربښلې ده او له دې کبله چې نارینه خپل مالونه لګوي».

په یوه حدیث کې رسول الله ﷺ فرمایي: «إِذَا صَلَّتْ الْمَرْأَةُ خَمْسَهَا وَصَامَتْ شَهْرَهَا وَحَفِظَتْ فَرْجَهَا وَأَطَاعَتْ زَوْجَهَا قِيلَ لَهَا ادْخُلِي الْجَنَّةَ مِنْ أَيِّ أَبْوَابِ الْجَنَّةِ شِئْتِ»[۱]

" کومه ښځه چې خپل پنځه لمونځونه په خپل وخت اداء کړي، د روژې د میاشتې فرض روژه ونیسي، خپل د شرم ځای وساتي (له زنا څخه ځان وژغوري) او د خپل خاوند اطاعت وکړي، نو دې ته به وویل شي: له هرې دروازې د جنت چې غواړې جنت ته ورداخله شه".

په یوه بل حدیث کې حضرت عایشې رضی الله عنها له رسول الله ﷺ څخه پوښتنه وکړه چې په ښځو باندې تر ټولو زیات حق کوم خلک لري؟ دوی ﷺ وفرمایل: دهغې مېړه، بیایې پوښتنه وکړه: کوم خلک په نارینه ډیر حقدار دي، ویې فرمایل: د هغه مور.[۲]

---

۱ – مسند أحمد.

۲ – السنن الكبرى للنسائي – (٨ / ٢٥٤)– فتح الباري – ابن حجر – (١٠ / ٤٠٢).

۲- په کورکې پاتې کیدل او بې ضرورته د خاوند له اجازې پرته له کور څخه نه وتل:

خاوند په ښځې باندې دا حق لري چې دده له اجازې پرته له کور څخه بهر ولاړه نه شي، تر څو هغه دکور کار او د اولادونو تربیې ته فارغه او په فتنو کې له لویدلو څخه محفوظه وي، الله تعالی ﷻ فرمایي: ﴿وَقَرْنَ فِي بُيُوتِكُنَّ وَلَا تَبَرَّجْنَ تَبَرُّجَ الْجَاهِلِيَّةِ الْأُولَى﴾ "په خپلو کورونو کې میشتې اوسئ او د تېرو جاهلي دورو غوندې سینګار کړې بې سترې مه ګرځئ".

د سړیو سرپرستي دا معنا نه لري چې دوی به استبداد کوي، بلکې په ګډو چارو کې به مشوره کیږي، د هر نظر خاوند به په کور کې پوښتل کیږي، له تصمیم نیولو وروسته به ټول د کور د مشر اطاعت کوي.

۳- د خاوند د عزت، کور، مال او اولادونو حفاظت او پالنه

خاوند په خپلې مېرمنې باندې دا حق لري چې دده د کور، مال او اولادونو ساتنه او پالنه وکړي، نبي کریم ﷺ فرمایي: (ښځه د خاوند د کور او اولادونو پالونکې او مسؤوله ده)[1]

او الله تعالی ﷻ د صالحو ښځو په هکله فرمایي: ﴿فَالصَّالِحَاتُ قَانِتَاتٌ حَافِظَاتٌ لِّلْغَيْبِ بِمَا حَفِظَ اللَّهُ﴾ [النساء: ٣٤] "نو کومې ښځې چې صالحې دي هغوی د فرمان منونې خوی لري او د نارینه وو په غیاب کې د الله ﷻ تر ساتنې او څارنې لاندې د هغو د حقوقو ساتنه کوي".

په یوه حدیث کې رسول الله ﷺ فرمایي:«**المرأة الصالحة، إذا نظر إليها سرَّته، وإذا أمرها أطاعته، وإذا غاب عنها حفظتْه**»[2] "نېکه ښځه هغه ده چې کله (یې خاوند) ورته وګوري خوښ یې کړي چې امر ورته وکړي ویې مني او چې ورڅخه پناه شي، نو (په هر څه کې) دده ساتنه کوي".

په ښځه د دیانت له مخې دا لازمه ده چې په ځان اعتماد ولري، د کور کار په خپله وکړي او د دې کوښښ وکړي چې خادمه ځان ته ونه نیسي، ځکه په کور کې ددې له خاوند او اولادونو سره د خادمې یوځای اوسېدل کله کله د مصیبتونو سبب ګرځي، رسول کریم ﷺ د خپلې لور فاطمې بي بي او د هغې دخاوند حضرت علي کرم الله وجهه

---

١ - صحيح مسلم.

٢ - سنن أبي داود.

تر منځ دکار وېش داسې وکړ چې فاطمي رضی الله عنها ته يې وفرمايل: ته به د کور دننه کار او حضرت علي کرم الله وجهه به دکور د باندې کارونه کوي. [1]

٤- د سړي لپاره زينت کول: د مېړه په سترګه دا حق دی چې سترګه يې، په ښايسته او ښه بڼه چې دده د خوښۍ سبب شي ورته ښکاره شي، تر څو د دوی ترمنځ مينه پيدا شي. رسول کريم ﷺ فرمايي: «الدُّنْيَا مَتَاع، وخَيْرُ مَتَاعِهَا المَرْأَةُ الصَّالحَةُ، إنْ نَظَرَ إلَيْها سَرَّتْهُ، وإنْ أَمَرَهَا أَطَاعَتْه، وإنْ غَابَ عَنْها حَفِظَتْه في نَفْسهَا وَمَالِهِ»[2]. "دنيا متاع(ناچيزه شی) ده چې ګټه ورڅخه اخيستل کيږي او د دنيا ښه متاع او ښه شی صالحه او نېکه ښځه ده چې سړی ورته وګوري خوشحاله شي او چې ورته امر وکړي، نو اطاعت يې کوي او چې کله ورڅخه چيرته ولاړ شي، نو د خپل ځان او دده د مال ساتنه کوي".

د ښځې او خاوند ګډ حقوق

١- دواړه به له يو بل سره په نيکۍ کې ژوند کوي، يعنې ښه او خوښ ژوند به تېروي، الله ﷻ فرمايي: ﴿وَعَاشِرُوهُنَّ بِالْمَعْرُوفِ﴾ [النساء: ١٩]

ژباړه: له هغو سره په ښه چلند ژوند تېر کړئ.

او فرمايي: ﴿وَلَهُنَّ مِثْلُ الَّذِي عَلَيْهِنَّ بِالْمَعْرُوفِ﴾ [البقرة: ٢٢٨] "د ښځو لپاره هم په معروفه توګه هماغسې حقوق دي لکه څنګه چې د نارينه وو پر هغو حقوق دي".

٢- چې څه شرعي مانع لکه حيض، نفاس او مرض نه وي د بشري طبيعت د غوښتنې مطابق له يو بل څخه مشروع خوند او ګټه اخيستل.

٣- د کور دننه کارونه کول، د ماشومانو پالل، يو له بل سره مرسته کول او يو بل ته په نيکۍ او تقوی نصيحت کول، الله ﷻ فرمايي: ﴿وَتَعَاوَنُواْ عَلَى الْبِرِّ وَالتَّقْوَى وَلاَ تَعَاوَنُواْ عَلَى الإِثْمِ وَالْعُدْوَانِ﴾ [المائدة: ٢]

ژباړه: کوم کارونه چې د نيکۍ او خدای پالنې دي په هغو کې له ټولو سره مرسته وکړئ او کوم کارونه چې د ګناه او تېري وي په هغو کې د چا ملاتړ مه کوئ.

٤- د وراثت حق: زوجينو ته شرعاً د وراثت حق ثابت دی، کله چې يو له دوی څخه مړشي بل ورڅخه ميراث وړي.

---

١ - مشكاة المصابيح.

٢ - سنن ابن ماجه.

فعالیت

زده‌کوونکې دې په دریو ډلو ووېشل شي او په خپلو منځونو کې دې په لاندې موضوعاتو بحث وکړي:

۱. په ښځه تر کومه حده د خاوند تابعداري لازمه ده او دلیل یې څه دی؟

۲. په حدیث کې د نیکې ښځې صفت څه ښودل شوی دی؟

۳. د ښځې او خاوند ګډ حقوق کوم دي؟

پوښتنې

۱. هغه کومې چارې دي چې ښځه به یکې د خپل خاوند اطاعت کوي؟

۲. آیا ښځه پرته له اړتیا او د خاوند له اجازې پرته له کوره د باندې وتلای شي؟

۳. آیا خاوند په ښځې دا حق لري چې د هغه دکور، مال او اولادونو ساتنه او پالنه وکړي؟

٤. آیا خاوند په ښځې دا حق لري چې د هغه لپاره زینت وکړي؟

۵. د ښځې او خاوند ګډ حقوق کوم دي؟

کورنۍ دنده

د خاوند د حقوقو په هکله یوه مقاله له دلایلو سره ولیکئ.

حجاب

اسلام د فطرت دين دی او په خپلو احکامو او لارښوونو کې يې د انسان جسمي او روحي سلامتيا ته پاملرنه کړې، جامې او پرده يو له هغو موضوعاتو څخه ده چې اسلامي شريعت ورته پام اړولی. اسلامي شريعت نارينه او ښځينه مسلمانانو ته په ټولو حالتونو کې په ځانګړي ډول بهر ته د وتلو او عامو ځايونو ته د ورتګ په وخت کې په پردې کولو او د حياء په ساتلو امر کړی.

لکه څنګه چې نارينه نشي کولای د عورت د پټولو پرته يا هم د حياء او عفت څخه مخالف په کاليو په عامو ځايونو کې خرګند شي، ښځې هم مکلفي دي چې له کور څخه د وتلو، په عامو ځايونو کې د خرګندېدو او د نامحرمو خلکو سره د مخامخ کيدو په مهال شرعي حجاب او پرده مراعت کړي.

دحجاب تعريف

حجاب په لغت کې: ستر او پټوالي ته وايي.

په شريعت کې: دې ته وايي چې ښځه خپل عورت پټ کړي، د خپل نظر حفاظت وکړي، له نارينه وو سره له بې ځايه اختلاط او له پرديو سره له خلوت څخه ځان وساتي.

د حجاب حکم

قران کريم او نبوي سنت د حجاب په هکله ځانګړې لارښوونې لري: الله تعالى فرمايي:

﴿وَقُل لِّلْمُؤْمِنَاتِ يَغْضُضْنَ مِنْ أَبْصَارِهِنَّ وَيَحْفَظْنَ فُرُوجَهُنَّ وَلَا يُبْدِينَ زِينَتَهُنَّ إِلَّا مَا ظَهَرَ مِنْهَا وَلْيَضْرِبْنَ بِخُمُرِهِنَّ عَلَى جُيُوبِهِنَّ وَلَا يُبْدِينَ زِينَتَهُنَّ إِلَّا لِبُعُولَتِهِنَّ أَوْ آبَائِهِنَّ أَوْ آبَاء بُعُولَتِهِنَّ أَوْ أَبْنَائِهِنَّ أَوْ أَبْنَاء بُعُولَتِهِنَّ أَوْ إِخْوَانِهِنَّ أَوْ بَنِي إِخْوَانِهِنَّ أَوْ بَنِي أَخَوَاتِهِنَّ أَوْ نِسَائِهِنَّ أَوْ مَا مَلَكَتْ أَيْمَانُهُنَّ أَوِ التَّابِعِينَ غَيْرِ أُوْلِي الْإِرْبَةِ مِنَ الرِّجَالِ أَوِ الطِّفْلِ الَّذِينَ لَمْ يَظْهَرُوا عَلَى عَوْرَاتِ النِّسَاء وَلَا يَضْرِبْنَ بِأَرْجُلِهِنَّ لِيُعْلَمَ مَا يُخْفِينَ مِن زِينَتِهِنَّ وَتُوبُوا إِلَى اللَّهِ جَمِيعًا أَيُّهَا الْمُؤْمِنُونَ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ﴾ [النور: ٣١]

" او اې پيغمبره! مؤمنو ښځو ته هم ووايه چې خپل نظرونه ښکته ساتي او د خپلو شرمځايونو ساتنه کوي او خپل ښايست او سينګار دې نه ښکاره کوي، مګر هغه چې ښکاره وي (مخ او دلاسونو او پښو پنجې) او پر خپلو سينو دې خپل پروني واچوي او خپل سينګار دې نه ښکاره کوي هېڅاته، خو خپلو مېرونو ته، پلرونو ته، دمېړونو پلرونو ته، زامنو ته، دمېړونو زامنو

(بنزيانو) ته، وروړو ته، ورږرونو ته، خوريونو ته، خپلو اصيلو ښځو ته، خپلو مريبانو ته، خپل هغه لاس لاندې نارينه وو ته چې شهوت والا نه وي او هغو ماشومانو ته چې لاتر اوسه پورې د ښځو له پټو خبرو سره آشنا شوي نه وي او هغوی دې خپلې پښې دومره په زوره نه وهي چې دهغوی پټ کړی سينګار خلکو ته څرګند شي او اې مؤمنانو! تاسې ټول په ګډه سره الله ﷻ ته توبه وباسئ، ښايي چې بری درپه برخه شي"

بل ځای فرمايي

﴿يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ قُل لِّأَزْوَاجِكَ وَبَنَاتِكَ وَنِسَاء الْمُؤْمِنِينَ يُدْنِينَ عَلَيْهِنَّ مِن جَلَابِيبِهِنَّ ذَلِكَ أَدْنَىٰ أَن يُعْرَفْنَ فَلَا يُؤْذَيْنَ وَكَانَ اللَّهُ غَفُورًا رَّحِيمًا﴾ [الأحزاب: ٥٩]

{اې پيغمبره ! خپلو ميرمنو او لونړو او د مؤمنانو ښځوته ووايه چې پر خپل ځان باندې د خپلوټکريو پلوونه خواره کړي. دا ډېر مناسب کار دی، ترڅو چې هغوی وپېژندلی شي او ونه ځورول شي او الله تعالی غفور او رحيم دی}.

د سنت نبوي دليل:

حضرت عايشه رضي الله عنها وايي چې: «لَقَدْ كَانَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ يُصَلِّي الْفَجْرَ, فَيَشْهَدُ مَعَهُ نِسَاءٌ مِنْ الْمُؤْمِنَاتِ , مُتَلَفِّعَاتٍ بِمُرُوطِهِنَّ ثُمَّ يَرْجِعْنَ إِلَى بُيُوتِهِنَّ مَا يَعْرِفُهُنَّ أَحَدٌ , مِنْ الْغَلَسِ»[1]

"د سهار په لمانځه کې به له رسول الله ﷺ سره مؤمنو ښځو هم ګډون کاوه، په داسې ډول چې په خپلو حجابونو کې به سر تر پايه پټې وې، بيا به بېرته کورونو ته ستنيدلې، د جامې دپټ والي او د سهار د اول وخت د تيارې له امله به چا نه پېژندلې چې نارينه دي که ښځينه".

په يوه بل حديث شريف کې رسول الله ﷺ بي بي اسماء رضی الله عنها ته چې باريکې جامې يې اغوستې وي وفرمايل: «يَا أَسْمَاءُ إِنَّ الْمَرْأَةَ إِذَا بَلَغَتِ الْمَحِيضَ لَمْ يَصْلُحْ أَنْ يُرَى مِنْهَا إِلاَّ هَذَا وَهَذَا وَأَشَارَ إِلَى وَجْهِهِ وَكَفَّيْهِ»[2].

" اې اسماء! ښځه چې حيض ته ورسيږي (بالغه شي)هغې ته پکار نه دي چې دبدن کومه برخه يې ښکاره شي، له دې او له دې څخه پرته، مخ او دواړو لاسونو ته يې اشاره وکړه".

---

١ – صحيح البخاری.

٢ – سنن الكبرى للبيهقي.

له پورته قرآني او نبوي لارښوونو څخه په ډاګه څرګندیږي چې حجاب ته پاملرنه د هرې مسلمانې ښځې لازمي دنده ده، همدغه راز په سړیو واجب ده چې پردیو ښځو ته له ضرورت پرته ونه ګوري او د تهمت له ځایونو څخه لیرې وګرځي.

د حجاب د مشروعیت حکمت

د محمدي شریعت د اخلاقو له مکارمو څخه یو هم حیاء ده، رسول الله ﷺ هغه د ایمان جز او یوه برخه بللې ده او هغه حیاء چې شرعاً او عرفاً یې په کولو امر شوی دی هغه داده چې ښځه باید دداسې اخلاقو خاونده وي چې هغه یې له فتنو او د شک له ځایونو څخه لیرې وساتي، په دې خبره کې کوم شک نشته چې د حجاب مراعاتول او د محجب لباس اغوستل هغه اخلاق او ګاڼه ده چې د بې حیا خلکو له تېري او نورو فتنو څخه یې خوندي ساتي، نو حجاب د ښځې مصؤنیت دی نه محرومیت.

د حجاب مراعاتول یوازې په مېړه او ښځه پورې د جنسي اړیکو او د هغو د مقدماتو محدودولو لاره ده او د ټولنې له نفسیاتي سلامتی سره ډیره مرسته کوي، د مېړه او ښځې تر منځ د بشپړ صمیمیت د پیدا کیدلو سبب کیږي او یو د بل په وړاندې د ارزښت د لوړیدو باعث جوړیږي.

د حجاب رعایت په ښځو باندې لازم کړای شوی دی، نه په سړو باندې، دا پدې خاطر چې ښځه نظر په بدني جوړښت سره تل د سړي مرغوبه او د مینې د غوښتلو مورد ده.

په ښځه کې همدا فطري زړه راښکون او کشش ددې سبب کیږي، ترڅو سړی د ښځې طلب کوونکی او غوښتونکی شي، ددې علمي او فطري حقیقت په نظر کې نیولو سره، اسلام د واقعي او فطري دین په حیث ښځې په دې مکلفې کړې دي چې خپل بدنونه د پردو نامحرمو سړو څخه پټ کړي، ترڅو د ناپاکو نظرونو مخ څخه محفوظې او امن کې وي، له همدې امله حجاب د ښځو په حق کې یو درناوی او عزت دی نه تبعیض او محدودیت.

دحجاب د احکامو شرحه

د شرم د ځایونو د ساتنې امر

الله تعالیﷻ ښځو ته د خپلو شرم ځایونو د ساتنې امر کړی دی، حجاب او ځان پټول د هغو د ساتنې وسیله ګرځي، ځکه د عورت لوڅول ددې سبب کېږي چې سړي ورته وګوري په هغو کې فکر وکړي او خوند ورڅخه واخلي، بالاخره له دې لارې انسان زنا

او فحشاء ته لار پيدا کوي. رسول الله ﷺ فرمايي: "سترګې هم زنا کوي او د هغو زنا کتل دي، تر دې چې فرمايي: "او فرج بيا يا د هغو تصديق او يا تکذيب کوي".

په تېر شويو آيتونو کې سړي په دې مامور شوي دي چې خپلې سترګې ښکته، ځان له فواحشو ليرې وساتي او ښځې هم د سړيو په شان همداسې ماموريې دي.

د سترګو ښکته ساتل

نر او ښځې ته لومړنی امر د سترګو د ښکته ساتلو شوی دی او له ښکته ساتلو څخه مقصد د زنا له مقدماتو څخه د سترګو ساتل دي چې په احاديثو کې يې بيان راغلی دی، لکه چې د ښځو له لوري سړو ته کتل ښځو ته د فتنې لامل دی، همدا شان د سړيو له لوري ښځو ته کتل او د هغو له جمال څخه خوند اخيستل د سړيو لپاره د فتنې او فساد منبع ده، نو د شريعت حکم دا دی چې که نظر تصادفي وي هغه ګناه نه لري، خو د دويم ځل او خوند لپاره کتل منعه دي.

په يوه حديث کې رسول الله ﷺ فرمايي: «څوک چې د ښځو محاسنو او ښايست ته ګوري، الله تعالى به د قيامت په ورځ د هغه په سترګو کې سرپ واچوي»[1]

نو اسلامي شريعت د جمال او ښايست ذوق محوه کول نه غواړي، بلکې غواړي چې سړی دې ځان ته يوه ښځه غوره کړي چې خوښه يې وي هغه په نکاح کړي او هغه د توجه او ذوق مرکز وګرځوي او د هغې له ښايست څخه دې خوند واخلي، او له نورو خواوو څخه دې ځانونه وساتي چې د خپلې ښځې په ځای په بل لوري وانه وړي او په فحشا او نارواوو کې ونه لويږي.

د زينت له ښکاره کولو څخه منعه

د سترګو د ښکته ساتلو حکم هم نارينه وو او هم ښځو ته شوی دی، خو اجنبي ته د ښکلا ښکاره کول ښځې ته حرام ګرځول شوي دي، ځکه د ښځې بدن پرته له مخ او لاسونو ټول عورت دی چې پردیو سړيو ته يې ښکاره کول جواز نه لري.

هغه زينت چې ښکاره کولای شي

هغه زينت چې ښکاره کولای يې شي، هغه په معين چوکاټ کې دی چې هغه د جامو، لاسونو، مخ، سترګو رنجو، نکريزو، زيوراتو لکه د لاس د ګوتو زينت دی او ددې زينت

---

۱ – سنن ابی داود.

ښکارول هغو کسانو ته جواز لري چې له هغو سره يې نکاح د ابد لپاره حرامه وي، او يا هغه ماشومان او لاس لاندې چې له جنسي مسايلو سره مينه نه لري.[1]

له نوموړو سړو پرته هېڅوک ددې حق نه لري چې د ښځې زينت ته وګوري، حتی ښځو ته د دې ممانعت دی چې د تګ په وخت کې خپلې پښې په داسې زور سره ووهي چې د هغوی د زيوراتو غږ څرګند شي او د خلکو د پاملرنې سبب شي لکه چې مو وويل د زينت ښکاره کول په يوه محدود او کوچني چوکاټ کې دي او هغه دا دی چې له ارادې پرته ښکاره شي.

ښځه خپل ظاهري زينت خپلو هم جنسو ښځو ته ښکاره کولای شي، خو که ښځه ناپېژندل شوې وي او يا د بد شهرت خاونده او يا شک منه وي هغو ته هم د ذکر شوي زينت ښکاره کول پکار نه دي چې د روايتونو له مخې د فتنې سبب کېږي.

د عورت پټوالی

د عورت پټول که هغه په لمانځه کې وي او که له لمانځه څخه بهر وي له ديني فرايضو څخه دي، حتی که هېڅوک هم نه وي بايد چې عورت يې پټ وي، په يوه حديث کې يوه صحابي له رسول الله ﷺ څخه پوښتنه وکړه چې يا رسول الله که موږ يوازې يو څه به کوو؟ رسول الله ﷺ ورته وفرمايل: الله تعالی تر ټولو ددې حق دار دی چې خلک ورڅخه حيا وکړي.[2]

د عورت پټولو مسايل

۱. د ښځو او سړيو يو بل ته بې ضرورته بيا بيا کتل جواز نه لري، بلکې يوازې لومړی کتل روا دي، خوکه ضرورت و لکه د ګواهۍ په وخت کې، يا د مرض ځای ته د ډاکټر کتل روا دي.

۲. نا محرمو سړيو ته د ښځې له مخ، لاسونو او پښو څخه پرته ټول بدن عورت دی.

---

۱ – تفسير ابن كثير.

۲ – سنن الترمذی.

۳. محرمو سړیو ته یې له نامه تر ځنګنو، خیټه او شا عورت دی. یعنې مخ، سر او وېښتانو ته یې کتل جواز لري. د مخ، سر، سینې (ګربوان) لینګو، مټو او وېښتانو ته د نارینه محارمو کتل، ځکه جواز لري چې دغه ځایونه د ګاونو د ځړولو ځایونه دي.[۱]

٤. سړی د خپلې ښځې ټول بدن ته کتلای شي او هم یې مسه کول ورته جواز لري.

٥. یوه ښځه د بلې ښځې له عورت څخه پرته ټول بدن ته کتلای شي او له نامه تر زنګنونو(خیټه او شا هم پکې شامل دي) عورت دی چې کتل ورته جواز نه لري. خو ډاکتره ښځه د ښځې فرج ته د ضرورت له مخې کتلای شي.

٦. د سړیو عورت د ښځو او نارینه وو په حق کې له نامه څخه تر ځنګنونو پورې دی.

۷. د ښځو لپاره د چسپو جامو کارول چې د بدن لوړ او ټیټ ځایونه یې ورڅخه څرګند شي جواز نه لري، که څه هم لمونځ ورسره کېږي، ځکه حجاب ته پاملرنه په پراخو جامو سره کیږي.

باید په پام کې ولرو چې د اسلام مبارک دین د پردې حکمونه د ټولنې د سلامتیا او خوندیتوب لپاره ایښي او موخه یې له هر ډول اخلاقي او ټولنیزو مفاسدو مخنیوی او د یوې پاکې او سالمې ټولنې رامنځ ته کول دي، د ښځو له خوا د پردې مراعاتول، د سړو له خوا په جامو او ناسته ولاړه کې د حیاء او ټولنیزو ادابو مراعاتول هېڅکله په انسانانو کې د محدودیت او بندیز لګولو په معنا نه وي.

دا حکمونه نه یوازې دا چې د ټولنې د پرمختګ مخه نه نیسي، بلکې د ټولنې د روحي او جسمي آرامۍ او ډاډ لامل کیږي او د ټولنې ودې او پرمختګ ته لاره هواروي.

پوښتنې

۱. حجاب تعریف کړئ.

۲. حجاب مراعاتول څه حکم لري؟

۳. د حجاب د مشروعیت حکمت څه دی؟

٤. د حجاب په احکامو کې کومې خبرې ضروري دي؟

٥. ښځه کوم زینت ښکاره کولای شي؟

---

[۱] _ الاختیار لتعلیل المختار

د ښځې او مېړه د ستونزو د حل لارې

د انساني طبيعت له مخې کله کله د ښځې او خاوند تر منځ ستونزې او غلط فهمي پيدا کيږي، اسلام د هغو د حل لارې مور ته ښودلې دي.

د نېکمرغه مسلماني کورنۍ اصلي انځور

د اسلام دين له مسلمانانو څخه په کلکه غوښتنه کوي، چې په خپلو منځونو کې ښه چلند وکړي او دې ته يې هڅوي چې يو په بل ښې لورينې ولري او خاص ډول ښځه او خاوند يې متقابل احترام او خلوص ته هڅولي دي. يو بل ته د زيان نه رسولو حکم کوي، سړي ته له ټولو نژدې شخص د هغه ښځه او ښځې ته تر ټولو نژدې کس د هغې خاوند دی، نو ددې لپاره چې دوی په نېکمرغۍ کې ژوند تېر کړي، يو بل ته نه يوازې داچې د ستونزو لامل نه شي، بلکې د يو بل لپاره سرښندنه او تېريدنه وکړي، نو ځکه د اسلام شريعت ښځې او خاوند دواړو ته ځانګړې لارښوونې کړې، مېړه ته امر دی(**وَعَاشِرُوهُنَّ بِالْمَعْرُوفِ**)[1] په ښه توګه ژوند ورسره وکړئ. په حديث کې راغلي: د الله ﷻ په نزد په تاسو کې ډير ښه هغه څوک دی چې خپلې کورنۍ ته ډير ښه وي او زه په تاسو ټولو کې خپلې کورنۍ ته غوره يم.[2]

له عايشې رضی الله عنها څخه روايت دی چې رسول الله ﷺ له جهاد څخه علاوه په هيڅا هم ګذار ندی کړی او نه يې څوک وهلي دي.

همدا راز ښځو ته د اطاعت امر شوی، په حديث شريف کې راغلي که له الله تعالی څخه پرته بل چاته سجده کيدلای، نو ښځې به خاوندانو ته په سجده کولو ماموريې شوې وای.[3]

دا ټول د ښيرازه ګډ ژوند لپاره دي، ځکه چې نېکمرغي په مينه، محبت، زړه سوي او اطاعت کې ده، په تاوتريخوالي او سختۍ کې بدمرغي پرته ده او د کورنۍ د ړنګيدو سبب جوړيږي.

خو څرنګه چې د طبيعي او محيطي لاملونو له کبله، کله نا کله په ځينو کورنيو کې دا غوره اصلي حالت بدلون مومي او په کورنيو اړيکو کې ستونزې راولاړيږي، نو اسلامي شريعت ددې غير مطلوب حالت لپاره هم د حل لارې وړاندې کړي چې په لاندې توګه بيانيږي:

---

[1] سورة النساء آيت: ١٩.

٢ – شرح صحيح البخاری.

٣ – سنن أبي داود.

د ښځې او خاوند تر مینځ د ستونزو د حل لارې

که چیرې په ازدواجي ژوند کې ستونزې پیدا شي او ښځه په ناحقه ډول نافرماني او سرغړونې کوي نو شریعت د هغو د حل لاره ښکاره ښودلې ده چې په نصیحت، ځای جلا کولو پیلیږي او بیا په طلا ق پای ته رسیږي. الله تعالی ﷻ فرمایي:

﴿وَاللاَّتِي تَخَافُونَ نُشُوزَهُنَّ فَعِظُوهُنَّ وَاهْجُرُوهُنَّ فِي الْمَضَاجِعِ وَاضْرِبُوهُنَّ فَإِنْ أَطَعْنَكُمْ فَلاَ تَبْغُواْ عَلَيْهِنَّ سَبِيلاً إِنَّ اللّهَ كَانَ عَلِيًّا كَبِيرًا﴾ [النساء: ۳۴] " او تاسې چې د کومو ښځو له سر غړونې څخه اندېښمن یاست: هغوی پوه کړئ، د خوب ځایونه ورڅخه جلا کړئ او ویې وهئ، (آسانه وهل، داسې سخت وهل نه چې په بدن اثر پریږدي یا یې څه مات شي)، نو که هغوی ستاسې فرمان برداري شي، نو هغو ته د لاس غځونې له پاره بیځایه پلمې مه جوړوئ، یقینا الله تعالی ډیر لوړ او لوی ذات دی.

د حل ددغو لارو د روا کیدلو یواځینی مقصد د کورنۍ دساتنې هڅه ده، دا دنفوسو او د حالاتو د اصلاح لپاره یو وقایوي عمل دی، نه داچې زړونه له فساد، بغض او کینې څخه ډک کړي.

د میړه او ښځې د کورنۍ مینځګړتوب

که له ذکر شویو لارو د ښځې او میړه تر مینځ ستونزې حل او محبت پیدا شو، خو ښه او که نه نو بیا اسلام ددې امر کوي چې د دواړو خپلوان دې مداخله وکړي، الله تعالی ﷻ فرمایي: ﴿وَإِنْ خِفْتُمْ شِقَاقَ بَيْنِهِمَا فَابْعَثُواْ حَكَمًا مِّنْ أَهْلِهِ وَحَكَمًا مِّنْ أَهْلِهَا إِن يُرِيدَا إِصْلاَحًا يُوَفِّقِ اللّهُ بَيْنَهُمَا﴾ [النساء: ۳۵] "او که تاسې د میړه او میرمنې د اړیکو د خرابیدو په باب اندیښمن یاست؛ نو یو منځګړی د میړه له خپلوانو څخه او یو د میرمنې له خپلوانو څخه وټاکئ، که هغوی دواړه روغه جوړه کول وغواړي نو الله به د هغو دواړو تر مینځ د توافق لاره برابره کړي".

او په دې کې شک نشته چې ددغو دواړو اړخونو له مینځګړو څخه خیرخواه او د ښه نیت او ارادې لرونکي کسان غوره کول، له هغو مهمو اسبابو څخه دي چې دواړه لوري په خپل ورسپارل شوي کار کې بریالیتوب ته رسولای شي، چې هغه د اختلاف او ستونزو د اسبابو لیرې کول او د زوجیت د ژوندانه بیرته راګرځول دي.

د حل وروستۍ لاره

که دا ټولې هڅې ناکامې شوې او د اصلاحي کوششونو څخه هم نا امیدي راغله، نو بیا د ستونزو د لیرې کولو لپاره طلاق یواځینۍ لاره پاتې کېږي چې اسلام روا کړې ده، الله تعالی ﷻ فرمایي: ﴿وَإِن يَتَفَرَّقَا يُغْنِ اللّهُ كُلاًّ مِّن سَعَتِهِ وَكَانَ اللّهُ وَاسِعًا حَكِيمًا﴾ [النساء: ۱۳۰]

{خو که مېړه او ښځه یو له بله ښه هم شي، نو الله به په خپل پراخ قدرت سره هر یو بل ته له محتاجۍ نه بې نیازه کړي. د الله ﷻ د لورینې لمن ډېره ارته ده او هغه د حکمت خاوند دی}.

په دې آیت کې میړه او ښځې دواړو ته وروسته له دې چې له لوی نعمت (زوجیت) څخه چې الله تعالی ﷻ ورپه برخه کړی و محروم شول تسلیت او ډاډګیرنه ورکړل شوې ده.

﴿وَإِذَا طَلَّقْتُمُ النِّسَاء فَبَلَغْنَ أَجَلَهُنَّ فَأَمْسِكُوهُنَّ بِمَعْرُوفٍ أَوْ سَرِّحُوهُنَّ بِمَعْرُوفٍ وَلاَ تُمْسِكُوهُنَّ ضِرَارًا لِّتَعْتَدُواْ وَمَن يَفْعَلْ ذَلِكَ فَقَدْ ظَلَمَ نَفْسَهُ﴾ [البقرة: ۲۳۱] « او کله چې تاسې ښځو ته طلاق ورکړئ او د هغو عدت په پوره کېدو شي، نو یا یې په ښه توګه وساتئ یا یې په ښه شان رخصت کړئ محض د ربړولو لپاره یې مه ایساروئ چې دا به تېرى زیاتي وي او څوک چې دا کار وکړي هغه به په حقیقت کې خپله پر خپل ځان ظلم وکړي».

که ستونزې د سړي له خوا وي

که چیرې ښځه وویني چې میړه یې رغبت ورسره نه لري، مخ ورڅخه اړوي او ستونزې ورته پیدا کوي، په دې صورت کې ښځې ته په کار دي چې د ستونزو په سبب ځان پوه کړي او د هغو د لیرې کولو او علاج لپاره هڅه وکړي، نو که چیرې دا ستونزه په دې حل کیده چې د سړي د خوښۍ لپاره ښځه له خپلو ځینو حقوقو څخه ورتېره شي، دا ښه کار دی چې د تاوتریخوالي د ډېریدو مخه ورباندې ونیسي، الله تعالی ﷻ فرمایي: ﴿وَإِنِ امْرَأَةٌ خَافَتْ مِن بَعْلِهَا نُشُوزًا أَوْ إِعْرَاضًا فَلاَ جُنَاحَ عَلَيْهِمَا أَن يُصْلِحَا بَيْنَهُمَا صُلْحًا وَالصُّلْحُ خَيْرٌ﴾ [النساء : ۱۲۸] «که چې کومه ښځه د خپل میړه له ناوړه چلند یا مخ اړونې څخه په وېره کې وي، نو هېڅ باک نشته، که میړه او میرمن (د څه حقوقو پر کمولو زیاتولو) په خپلو مینځو کې روغه جوړه وکړي. روغه جوړه په هر حال ډېره ښه ده».

او که میړه د ښځې په حق کې ظلم کوي، نفقه نه ورکوي، یا بې دینه وي، ناوړه او ناروا اخلاق لري، اسلام ښځې ته دا حق ورکړی چې قاضي ته مراجعه وکړي او د خلعې غوښتنه ورڅخه وکړي. الله تعالی ﷻ فرمایي: ﴿وَلاَ يَحِلُّ لَكُمْ أَن تَأْخُذُواْ مِمَّا آتَيْتُمُوهُنَّ شَيْئًا إِلاَّ أَن يَخَافَا أَلاَّ يُقِيمَا حُدُودَ اللّهِ فَإِنْ خِفْتُمْ أَلاَّ يُقِيمَا حُدُودَ اللّهِ فَلاَ جُنَاحَ عَلَيْهِمَا فِيمَا افْتَدَتْ بِهِ﴾ [البقره : ۲۲۹]

" او تاسو (میړونو) ته روا نه دي چې له هغه څه څخه چې دوی ته مو ورکړي (مهر) ورڅخه واخلئ، مگر که دواړه د الله ﷻ پرحدودو په دریدو کې اندېښمن وي په داسې حال کې که ښځه د ځان د خلاصونې لپاره (میړه ته) څه ورکړي، نو په دوی دواړو څه ګناه نشته".

د طلاق اختيار خاوند سره دی

الله تعالیﷻ د طلاق اختيار يوازې د نارينه په لاس کې ورکړی او په دې کې ډېر حکمتونه دي چې ځينو ته يې په لاندې ډول اشاره کيږي:

۱.سړی تر ښځې په خپلو عواطفو او احساساتو زيات کنټرول او واکمني لري، نو که د طلاق اختيار ښځې ته ورکړ شي، نو ډيرې به په يوه معمولي ستونزه د طلاق خواته مخه کړي.

۲.نارينه د واده په مهال مهرونه اداء کوي، نور مصارف هم دوی کوي او ښځې په واده کې مصارف نه لري، بلکې مهرونه لاس ته راوړي، نو سړي د نکاح په قطع کولو کې سنجول شوی قدم پورته کوي او په آسانه طلاق نه ورکوي.

۳.د اسلام شريعت د طلاق د کميدلو پلوی دی او له همدې کبله يې په حلالو چارو کې تر ټولو ناوړه کار شمېرلی، خو د نا چاری په صورت کې يې يوازې سړيو ته د هغه د کارولو حق ورکړی، که ښځو ته يې هم دا حق ورکړی وای، نو بيا به د طلاق ورکولو پديده ډېره پېښيده او کورنۍ به د ړنګېدو له تهديد سره زياته لاس او ګريوان وه.

فعاليت

ښوونکی دې زده کوونکي په دريو ډلو وويشي چې په لاندې موضوعاتو باندې يو له بل سره خبرې اترې کړي:

۱. د ښځې او خاوند تر منځ د ستونزو د حل لارې کومې دي؟
۲. که ستونزې د سړي له خوا وي، څه کول پکار دي؟
۳. د طلاق اختيار خاوند ته ولې ورکړ شوی دی؟

پوښتنې

۱. د نېکمرغې مسلمانې کورنۍ انځور بيان کړئ.

۲. د ښځې او خاوند تر منځ د ستونزو د حل لارې څه دي؟

۳. د ښځې او خاوند د ستونزو د حل وروستنۍ لاره کومه ده؟

٤. که ستونزې د سړي له خوا وي، نو حل څه دی؟

٥. د طلاق اختيار خاوند ته ورکړ شوی دی، په دې کې څه حکمتونه دي؟

کورنۍ دنده

د مسلمانې کورنۍ اصلي انځور څه دی؟ په دې هکله يوه مقاله وليکئ.

طلاق

د الله ﷻ په وړاندې په حلالو کې ناخوښ حلال طلاق دی او شریعت د میړه او ښځې تر منځ د ستونزو د وروستي حل په توګه روا کړی دی.

د طلاق تعریف

طلاق په لغت کې: د قید لېرې کولو ته وایي

په اصطلاح کې: په ځانګړو الفاظو سره د نکاح د قید لېرې کولو او پای ته رسولو ته طلاق ویل کیږي.

د طلاق د مشروعیت حکمت

طلاق له هغو حلالو شیانو څخه دی چې الله تعالی ﷻ ته خوښ نه دی، لیکن دا د هغې مریضې کورنۍ علاج دی چې نورې ټولې دواوې یې کارولې وي او یوازې همدغه دوا ورته پاتې وي، د طلاق مثال داسې طبیب او ډاکتر ته ورته دی چې په بدن کې د خراب شوي غړي پرېکیدو ته اړ کیږي، تر څو نور بدن ته سرایت ونه کړي.

کله چې د میړه او ښځې حالت دې حد ته ورسیږي چې کرکه او کینه د مینې او محبت ځای ونیسي، د ژوند پر مخ بیول ورته ګران او ناشوني شي، نو بیا غوره دا ده چې په خوشحالۍ سره بیل شي او د خپلې خوښې نوی ژوند پیل کړي، د کرکې له شتون سره سره د زوجینو یو ځای اوسېدل او د طلاق لاره بندول لکه په کفري ټولنو کې چې معمول دي، ددې باعث ګرځي چې ناروغي د کورنۍ نورو غړو ته سرایت وکړي، طبیعتونه یې فاسد او له کینو څخه ډکیږي، انساني پاک احساسات یې بدلون پیدا کوي، د ماشوم ژوند بیا د مور پلار له داسې ګډ ژوند څخه چې هغه له اختلافه او نفرتونو ډک وي په جلا والي کې ډیر ښه او یا کم ضرره وي، له کرکجنو او متخاصمو والدینو سره به څنګه ماشوم صالحه تربیه تر لاسه کړي؟ او له کومه به د ماشوم د مینې، شفقت او مهربانۍ عاطفې ته ځواب وویل شي، په داسې حال کې چې هغه ورته په دې عمر کې ډیره اړتیا لري. ناروغه کورنۍ د ټولنې د فساد سبب جوړیږي، نو هغه سړی به څه کوي چې له خپلې ښځې نه یې کرکه وي بې له دې چې ځان ته به بله ملګرې پیدا کوي او د شهوت غریزه به وربانديې سړوي، ښځه به بیا خامخا دې ته ورته کار کوي او په دې ډول

به د همدې کورنۍ ناروغي د ټولنې نورو وګړو ته سرایت کوي او ټولنه به په فساد اخته کیږي، نو ددې قاعدې له مخې چې: له دوو زیانونو څخه کم او خفیف زیان غوره کیږي، اسلام طلاق رواکړی دی.

اسلام صبر او زغم ته ترغیب ورکوي

اسلام د ستونزو با وجود هم میړه او ښځه دواړه دې ته هڅولي دي چې له صبراو زغم څخه کار واخلي، نارینه یې هڅولي چې د ښځو په طبائعو دې صبر وکړي او د زوجیت دا ژمنه دې نه ماتوي، الله تعالی ﷻ فرمایي:

﴿وَعَاشِرُوهُنَّ بِالْمَعْرُوفِ فَإِن كَرِهْتُمُوهُنَّ فَعَسَى أَن تَكْرَهُواْ شَيْئًا وَيَجْعَلَ اللّهُ فِيهِ خَيْرًا كَثِيرًا﴾ [النساء: ١٩]

«له هغو (خپلو ښځو) سره په ښه چلند ژوند تېر کړئ که ستاسې هغوی نه خوښیږئ، نو کېدای شي چې تاسې به یو شی نه خوښوئ، خو الله ﷻ به په هغه کې ډېرې ښېګڼې ایښې وي».

همدا شان اسلام ښځه هم دې ته ترغیب کړې چې له میړه سره په ژوند کولو کې د صبر او زغم څخه کار واخلي، په آسانۍ دې داسې حالات نه جوړوي چې د کورنۍ جوړښت ته یې زیان ورسیږي، په یوه حدیث کې رسول الله ﷺ فرمایي:

«أَيُّمَا امْرَأَةٍ سَأَلَتْ زَوْجَهَا الطَّلَاقَ فِي غَيْرِ مَا بَأْسٍ فَحَرَامٌ عَلَيْهَا رَائِحَةُ الْجَنَّةِ» "کومه ښځه چې بې موجبه له میړه څخه طلاق غواړي، نو په هغې د جنت بوی حرام دی".

د طلاق حُکم

په طلاق کې اصل منعه او نه کول دي، خو د اړتیا لپاره روا شوی دی چې له املـه یې د ښځې او میړه تر منځ بېلتون راځي.

د طلاق شرطونه

په طلاق کې مهم شرطونه په لاندې ډول دي:

١. طلاق ورکوونکی به زوج وي، یعنې په صحیح نکاح به دښځې خاوند وي.

٢. طلاق ورکوونکی به بالغ وي، نو د هلک طلاق نه واقع کیږي.

٣. طلاق ورکوونکی به عاقل وي، نو د لېونې طلاق نه صحیح کیږي.

٤. طلاق به په داسې الفاظو ورکوي چې صراحتاً یا کنایتاً وربانديې دلالت وکړي
٥. د کنایی الفاظو په صورت کې به سړی د طلاق نیت لري.

فعالیت

زده کوونکي دې ووایي چې ددوی په سیمو کې سړي خپلو ښځو ته کوم الفاظ استعمالوي چې له ورایه د طلاق معنا ورکوي؟

پوښتنې

١. طلاق تعریف کړئ.
٢. د طلاق د مشروعیت حکمت بیان کړئ.
٣. اسلام میړه صبر او زغم ته رابولي دلیل یې بیان کړئ.
٤. د طلاق حکم څه دی؟
٥. د طلاق شرطونه بیان کړئ.

د طلاق ډولونه

له ابراهيم النخعي رحمه الله څخه روايت شوی دی چې صحابه کرامو به د سنت مطابق دا غوره ګڼل چې ښځې ته له يوه څخه زيات طلاق ورنه کړي (په يو ځل بايد درې طلاقه ورنکړل شي) يو طلاق به يې ورکاوه اوعدت به يې تېريده.

د طلاق ډولونه

طلاق په مختلفو اعتبارونو وېشل شوی چې په لاندې توګه بيانيږي:

طلاق د لفظ له مخې: طلاق د صيغې او لفظ له مخې په دوه ډوله دی: صريح او کنايه.

۱. **صريح:** هغه لفظ دی چې د طلاق مراد ورڅخه په واضح ډول معلوميږي، په عرف او رواج کې هغه په طلاق دلالت کوي، لکه چې ښځې ته ووايي: ته طلاقه، يا ته په ما حرامه يې.

د صريح طلاق حکم: د صريح لفظ په ويلو سره بې له نيت کولو طلاق واقع کېږي، نو که ښځې ته وويل شي چې ته طلاقه يې او بيا دعوه وکړي چې مطلب مې طلاق نه و، دده دغې دعوې ته اعتبار نه ورکول کېږي.

۲- **کنايه:** په طلاق ورکولو کې داسې لفظونو ته وايي چې هم د طلاق او هم د بل شي معنا ولري، خو خلک يې د صريح طلاق په معنا نه پېژني، لکه چې ووايي: له خپلې پلارګنۍ سره دې يو ځای شه، يا له کوره ووځه.

دکنايي طلاق حکم: د کنايي لفظ په ويلو سره طلاق هلته واقع کېږي چې نيت يې د طلاق وي او که يې نيت د طلاق نه وي طلاق نه واقع کېږي.

طلاق د بدعت او سنت له مخې: د سنت او بدعت له مخې طلاق په دوه ډوله دی: سني او بدعي.

۱.**سني طلاق:** سني هغه طلاق دی چې د سنت موافق وي او هغه داسې چې سړی خپله ښځه د ريښتيني عذر د لرلو په اساس په يوه طلاق په داسې طهر کې طلاقه کړي چې ورسره يو ځای شوی نه وي او حامله هم نه وي، له يوه طلاق اچولو وروسته يې پرېږدي چې عدت يې تېر شي او ورڅخه بيله شي دا غوره لاره ده. خو که د سړي د جلا کيدو قصد د دلايلو پر بنسټ پوخ وي د دې لپاره چې خپله او د ښځې طمعه قطعه کړي او په يوه طهر کې يو په بل طهر کې دويم او په دريم طهر کې دريم طلاق ورواچوي، دا هم سني طلاق دی.

۲. **بدعي طلاق:** هغه طلاق دی چې د سنت طریقې خلاف ورکړ شي هغه داسې چې خاوند خپلې میرمنې ته په یو ځل دوه یا درې طلاقه، یا د حیض او یا دحمل په دوران کې ورته طلاق ورکړي یا په داسې طهر کې طلاق ورکړي چې په هغه کې یې جماع کړې وي، دا طلاق واقع کیږي، خو ورکوونکی یې ګنهګار دی.

دریم- د رجعیت او بینونت له مخې طلاق په درې ډوله دی:

۱. **رجعي طلاق:** هغه دی چې زوج له طلاق څخه وروسته ددې واک او اختیار ولري چې خپله میرمن راوګرځوي بې له دې چې نوي عقد ته اړتیا پیدا شي، د هغې خوښه وي او یا یې نه وي. دا د لومړی او دویم طلاق له ورکولو وروسته، خو په دې شرط چې د عدت وخت یې لا پاتې وي او که یې د عدت وخت تېر شو، بیا رجعي طلاق په بائن بدلیږي او د میرمنې خاوند له نوې عقد پرته د هغې د راګرځیدو واک نه لري.

۲. **باین طلاق:** هغه طلاق ته وایي چې په کنایي الفاظو لویدلی وي، لکه چې ورته ووایي ته نوره جلا کړای شوې یې، کورته دې ولاړه شه، یا له کوره ووزه او داسې نور، خو په دې شرط چې د طلاق نیت ولري، په دې صورت کې یو باین طلاق واقع کیږي زوج کولای شي په نوي عقد او مهر طلاقه کړې ښځه بېرته په نکاح کړي.[1]

۳. **مغلظ طلاق:** هغه طلاق ته وایي چې په درې طلاقه سره خپله میرمن طلاقه کړي، په دې صورت کې خاوند نه شي کولای چې طلاقه کړې میرمن ځان ته راوګرځوي، خو هلته یې په نکاح کولای شي چې دا میرمن له بل چا سره په صحیحې نکاح سره واده وکړي، هغه ورسره یو ځای شي، بیایې یا طلاقه کړي او یا ورڅخه مړ شي او عدت یې هم تېر شي، نو ده ته په دې صورت کې روا ده چې نوې نکاح ورسره وکړي.

فعالیت: زده کوونکي دې په خپلو منځو کې د طلاق ډولونه روښانه کړي.

پوښتنې

۱. طلاق د لفظ له مخې په خو ډوله دی؟ بیان یې کړئ.

۲. طلاق د بدعت او سنت له مخې په خو ډوله دی؟ شرحه یې کړئ.

۳. د طلاق ډولونه د رجعیت او بینونت له مخې په ګوته کړئ.

---

۱ - العنایة شرح الهدایة - (٥ / ٢٧٢).

د تفريق ډولونه [1]

له طلاق څخه علاوه د ښځې او خاوند تر منځ د خلع، لعان، ايلاء، او ظهار په ذريعه هم بيلتون را منځ ته کيږي، غواړو په دې لوست کې په همدې موضوعاتو خبرې وکړو.

۱. خلع

کله کله د مېرمنې او خاوند تر منځ ژوند تريخ او ستونزمن شي، مېرمن کولای شي د څه مال په عوض کې خپل خاوند په خلع کولو قانع او ځان ورڅخه جلا کړي.

د خلع تعريف

خلع په لغت کې: لېرې کولو ته وايي.

د فقهاوو په اصطلاح کې: له ښځې څخه د هغې د مال په عوض کې د خلع په لفظ سره د نکاح د واک ختمولو ته ويل کيږي[1]

د خلع مشروعيت

کله کله د طبيعي، اخلاقي، ديني او صحي سببونو له امله د مېرمن او خاوند ترمنځ ژوند ستونزمن شي چې په نتيجه کې مېرمن، نور نه غواړي چې د خپل خاوند سره ژوند وکړي. د همدې اړتيا له مخې اسلامي شريعت خلع روا کړې، څو د مال په عوض کې وکړای شي ځان له دې حرج او تکليف څخه خلاص کړي، تر څو د الله ﷻ د حدودو څخه د تېرې او د خاوند د اطاعت په مخالفت کې ونه لوېږي.

دخلع د مشروعيت دليل

الله تعالی ﷻ فرمايي: ﴿فَإِنْ خِفْتُمْ أَلاَّ يُقِيمَا حُدُودَ اللّهِ فَلاَ جُنَاحَ عَلَيْهِمَا فِيمَا افْتَدَتْ بِهِ﴾ [البقرة: ۲۲۹]

" نو که تاسې ته دا وېره وي چې هغوی دواړه به د الله ﷻ پر حدودو ټينګ پاتې نشي، نو د هغو دواړو په منځ کې ددې خبرې باک نشته چې مېرمن خپل مېړه ته يو څه بدل ورکړي (او ځان ورڅخه بېل کړي.) "

نبوي حديث: له ابن عباس رضي الله عنهما څخه روايت دی چې د حضرت ثابت بن قيس الانصاري رضي الله عنه مېرمن (**جميلة** بنت أبي بن سلول) رسول الله ﷺ ته راغله ويې ويل: اې د الله رسوله ! زه د ثابت بن قيس په دين او اخلاقو نيوکه نه لرم، خو نه غواړم

---

۱ - العناية شرح الهداية - (٥ / ٤٦٥).

چې د تريخ ژوند له امله په ناروا کار او د کفر په اسبابو کې ولويرم، رسول الله ﷺ ورته وفرمايل: (ته غواړې چې خپل باغ ببرته ورکړې) هغې وويل: هو، نو ده ته يې باغ ببرته ورکړه او رسول الله ﷺ ثابت رضی الله عنه ته د منلو امر وکړ، نو يې پرېښوده.[1]

د خلع حکم

د خلع په تر سره کيدلو باين طلاق واقع کيږي او په ښځې د ټاکلي مال ورکول لازميږي.

د خلع او طلاق تر منځ توپير

طلاق د سړي له لوري ورکول کيږي او خلع د مېرمنې له خوا د يوه څه مال په ورکولو غوښتل کيږي. کله چې د دواړو اړخونو موافقه راغله، خلع تر سره کيږي او په ښځې باندې د ټاکلي مال ورکول لازميږي.

بې سببه د خلع د غوښتنې کراهيت

له کوم موجه سبب څخه پرته د خلع غوښتنه مکروه کار دی، په يوه حديث کې له رسول الله ﷺ څخه روايت شوی چې فرمايي: «أَيُّمَا امْرَأَةٍ اخْتَلَعَتْ مِنْ زَوْجِهَا مِنْ غَيْرِ بَأْسٍ لَمْ تَرِحْ رَائِحَةَ الْجَنَّةِ»[2] "هره ښځه چې له اړتيا پرته له خاوند سره خلع وکړي د جنت بوی به يې تر سپږمو نه شي".

او په بل حديث کې فرمايي: «أَيُّمَا امْرَأَةٍ سَأَلَتْ زَوْجَهَا طَلَاقًا فِي غَيْرِ مَا بَأْسٍ فَحَرَامٌ عَلَيْهَا رَائِحَةُ الْجَنَّةِ»[3] "هره ښځه چې له شديدې اړتيا پرته له خاوند څخه د طلاق غوښتنه وکړي په هغې د جنت بوی حرام دی.

د خلع احکام

- که چيرې جفا، نافرماني او بده کړنه د خاوند له خوا وي، نو سړي ته دا مکروه ده چې له مېرمنې څخه بدل واخلي، خو که نافرماني د مېرمنې له خوا وي بيا د خلع په مقابل کې د عوض او مال اخيستل روا دي.
- هر هغه شی چې مهر او د نکاح بدل جوړېدلای شي، هغه د خلع عوض او بدل هم کېدای شي.

---

١ – السنن الكبرى للبيهقي.

٢ – مسند الصحابة في الكتب الستة.

٣ – السنن الكبرى للبيهقي.

● خلع د زوج له موافقې پرته صحت نه پيدا کوي، ځکه طلاق ورکول د سړي حق دی، نو که خاوند يې ونه مني خلع نه واقع کيږي.

۲- لعان

د لعان تعريف

لعان په لغت کې: له لعن څخه اخيستل شوی چې لېرې کولو ته وايي.

په شرعي اصطلاح کې: د مېرمنې او خاوند تر منځ له لعن او غضب سره شهادت ورکولو ته وايي چې د زنا د شهادت په څېر د څلورو شاهدانو ځای نيسي، سړی په دې ډول شاهدي ورکولو سره د قذف له حد څخه خلاصيږي او قسمونه يې د څلورو شاهدانو حکم پيدا کوي او ښځه په دې ډول شاهدي ورکولو سره د زنا حد له ځان څخه دفع کوي او له حد څخه ژغورل کيږي.

د لعان مشروعيت

د لعان مشروعيت په قرآن کريم ثابت دی، الله تعالیﷻ فرمايي:

﴿وَالَّذِينَ يَرْمُونَ أَزْوَاجَهُمْ وَلَمْ يَكُن لَّهُمْ شُهَدَاء إِلَّا أَنفُسُهُمْ فَشَهَادَةُ أَحَدِهِمْ أَرْبَعُ شَهَادَاتٍ بِاللَّهِ إِنَّهُ لَمِنَ الصَّادِقِينَ ۞ وَالْخَامِسَةُ أَنَّ لَعْنَتَ اللَّهِ عَلَيْهِ إِن كَانَ مِنَ الْكَاذِبِينَ ۞ وَيَدْرَأُ عَنْهَا الْعَذَابَ أَنْ تَشْهَدَ أَرْبَعَ شَهَادَاتٍ بِاللَّهِ إِنَّهُ لَمِنَ الْكَاذِبِينَ ۞ وَالْخَامِسَةَ أَنَّ غَضَبَ اللَّهِ عَلَيْهَا إِن كَانَ مِنَ الصَّادِقِينَ﴾ [النور: ٦ – ٩]

«او کوم کسان چې پر خپلو مېرمنو باندې تور لګوي او له هغو سره په خپله د هغو له خپل ځان نه پرته نور شاهدان نه وي، نو له هغو نه د يوه تن شاهدي (دا ده چې هغه) څلور ځله په اللهﷻ باندې په قسم خوړلو سره شاهدي ووايي چې هغه (په خپل تور ويلو کې) ريښتونی دی او پنځم ځل ووايي چې پر هغه باندې دې د اللهﷻ لعنت وي که هغه (په خپل تور ويلو کې) دروغجن وي او له ښځې نه د سزا مخنيوی په دی ډول سره کېدای شي چې هغه څلور ځله په اللهﷻ باندې په قسم خوړلو سره شاهدي ووايي چې دغه سړی (په خپل تور ويلو کې) دروغجن دی او په پنځم ځل کې ووايي چې پر هغې باندې دې د اللهﷻ غضب وي که هغه (په خپل تور ويلو کې) ريښتونی وي.»

له ابن عمر رضي الله عنه څخه روايت دی چې رسول الله ﷺ د انصارو د يوه سړي او دده د ښځې تر منځ لعان تر سره کړ او دوی يې سره جلا کړل.[1]

د لعان د مشروعيت حکمت

لعان ددې لپاره روا شوی دی چې د تور لګولو په صورت کې سړيو ته د خپل حريم څخه د دفاع وروستۍ لاره جوړه شي، څو سړی وکولای شي دنورو شاهدانو د نه شتون

---

۱ – صحيح البخاري.

په صورت کې د وروستۍ وسیلې په توګه له خپلو مؤکدو ګواهیو څخه کار واخلي او میرمنې ته دده د حریم د پایمالولو سزا ورکړي. خو څرنګه چې د اسلامي شریعت بنسټ په عدل ایښودل شوی، ښځې ته هم له ځان څخه ددفاع او د خاوند د تور د لیرې کولو حق ورکړ شوی، څو په خپلو مؤکدو ګواهیو دا عذاب او پیغور له ځان څخه لیرې کړي.

د لعان کیفیت

کله چې خاوند خپله میرمن په زنا تورنه کړي او یا د هغې د ماشوم له نسب څخه منکر شي (چې دا هم د صریح زنا کولو په معنا ده) او په دې خبره کوم ښکاره دلیل هم ونه لري، ښځه دده تور ونه مني او د قذف د حد د اقامت غوښتنه وکړي، نو قاضي به د دوی تر منځ د لعان پرېکړه کوي او دواړه به هغه مخصوص الفاظ چې قرآن کریم د لعان لپاره ټاکلي د قاضي په وړاندې وایي، له دې څخه وروسته قاضي ښځه او خاوند سره جلا کوي چې بیا دا میرمن په دې سړي باندې حرامېږي.

د لعان حکم

د لعان د شاهدۍ په ویلو د میرمن او خاوند تر منځ جلا کیدل واجبیږي، قاضي به د دوی د جلا والي حکم کوي، په دې سره باین طلاق واقع کیږي او له میرمنې سره جماع او د جماع دواعي حرام ګرځي، که څه هم سره جلا شوي لا هم نه وي.

پوښتنې

۱. خلع تعریف کړئ.
۲. د خلع د مشروعیت حکمت څه دی؟
۳. د خلع د مشروعیت دلیل څه دی؟
٤. د خلع حکم څه دی؟
٥. آیا د خلع او طلاق توپیر شته؟
٦. بې سببه د خلع کول څه حکم لري؟
۷. لعان تعریف کړئ.
۸. د لعان د مشروعیت حکمت او دلیل روښانه کړئ.
۹. د لعان کیفیت څه دی؟ بیان یې کړئ.
۱۰. د لعان حکم وښیئ.

د تفريق پاتې ډولونه [۲]

۳- ايلاء

ايلاء په لغت کې: قسم ته وايي.

په شرعي اصطلاح کې: په تاکيد سره داسې قسم کولو ته وايي چې خپلې منکوحې ته به تر څلورو مياشتو يا له هغه زيات وخت پورې نه ورنژدې کېږي (جماع به ورسره نه کوي).

د ايلاء کفاره:

کله چې خاوند د څلورو مياشتو څخه مخکې خپلې مېرمنې ته رجوع وکړي کفاره پرې لازميږي، دغه کفاره د قسم کفاره ده.

د ايلاء مشروعيت

د ايلاء مشروعيت د الله تعالىﷻ په دې قول ثابت دی: ﴿لِّلَّذِينَ يُؤْلُونَ مِن نِّسَآئِهِمْ تَرَبُّصُ أَرْبَعَةِ أَشْهُرٍ فَإِنْ فَآؤُوا فَإِنَّ اللّهَ غَفُورٌ رَّحِيمٌ ۞ وَإِنْ عَزَمُواْ الطَّلاَقَ فَإِنَّ اللّهَ سَمِيعٌ عَلِيمٌ﴾ [البقرة: ۲۲۶ – ۲۲۷]

"کوم خلک چې له خپلو مېرمنو سره د نا اړوندۍ لوړې کوي، هغوی ته څلور مياشتې وخت دی، که يې ورته رجوع وکړه، نو الله ښونکی او رحيم دی او که هغوی د طلاق هوډ کړی وي، نو ودې پوهيږي چې اللهﷻ هر څه اوري او په هر څه پوهيږي."

په حنفي مذهب کې ايلا مکروه تحريمي ده؟

د جاهليت په زمانه کې به عربو د خپلو ښځو د ځوروولو لپاره د اکار کاوه چې تر يوه کاله يا له يوه کال څخه زيات هغه به خپلو ښځو ته نه ورنژدې کيدل، اسلامي شريعت ايلاء داسې قسم وګرځاوه چې په څلورو مياشتو کې بايد پای ته ورسيږي، قسم کوونکی په دې کې مخير دی چې قسم مات کړي او خپلې مېرمنې ته رجوع کوي او يا په قسم وفا

کوي او ښځه له ځان څخه بيلوي، نو که يې بېرته رجوع وکړه د قسم کفاره به ورکوي او که نه نو مېرمن يې ورباندې د وخت په پوره کېدو سره په باين طلاق طلاقيږي.

د ايلاء حکم

که چېرې څلور مياشتې تېرې شي، نو مېرمنې يې په باين طلاق ورباندې طلاقيږي، که يې خپلې مېرمنې ته رجوع وکړه اوقسم يې مات کړ، نو د قسم کفاره به ورکوي.

۴- ظهار

د ظهار تعريف: د خاوند لخوا د خپلې مېرمنې تشبيه کولو ته وايي، له داسې مېرمنې سره چې هغه په ده د ابد لپاره محرمه وي، لکه چې ورته ووايي ته په ما لکه زما مور داسې يې، يا ته په ما لکه زما د مور د شا په څېر يې.

د ظهار حکم

ظهار ناروا او حرام کار دی او ظهار کوونکی ورباندې ګناهګاريږي، الله تعالیﷻ فرمايي: ﴿الَّذِينَ يُظَاهِرُونَ مِنكُم مِّن نِّسَائِهِم مَّا هُنَّ أُمَّهَاتِهِمْ إِنْ أُمَّهَاتُهُمْ إِلَّا اللَّائِي وَلَدْنَهُمْ وَإِنَّهُمْ لَيَقُولُونَ مُنكَرًا مِّنَ الْقَوْلِ وَزُورًا وَإِنَّ اللَّهَ لَعَفُوٌّ غَفُورٌ﴾ [المجادلة: ۲] "له تاسې نه چې کوم کسان له خپلو ښځونه ظهار کوي (مور ورته وايي)، د دوی مېرمنې د دوی مينديې نه دي، د هغو مينديې، خو همغه دي چې هغوی يې زېږولي دي. دوی يوه ډېره ناوړه او درواغ خبره کوي او حقيقت دادی چې اللهﷻ ډېر معافي کوونکی او ښښونکی دی."

د ظهار حکم

د ظهار په ترسره کولو خاوند ته له ښځې سره جماع او يا د جماع مقدمات لکه مسه کول ښکلول تر هغو حرامېږي، څو چې کفاره ورنکړي.

د ظهار کفاره

د کفاري په نيت د يوې رقبې (غلام) آزادول او که يې نه درلوده بيا، نو ددوو پرله پسې مياشتو روژه نيول دي او که د روژو د نيولو قدرت نه و، بيا شپيتو مسکينانو ته په مړه

ګډه خواړه ورکول، یا د خوړو قیمت ورکول دي چې سهار او بېګا وربانـدې ځـان مـوړ کړای شي. الله تعالی فرمایي:

﴿وَالَّذِينَ يُظَاهِرُونَ مِن نِّسَائِهِمْ ثُمَّ يَعُودُونَ لِمَا قَالُوا فَتَحْرِيرُ رَقَبَةٍ مِّن قَبْلِ أَن يَتَمَاسَّا ذَٰلِكُمْ تُوعَظُونَ بِهِ وَاللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرٌ ۞ فَمَن لَّمْ يَجِدْ فَصِيَامُ شَهْرَيْنِ مُتَتَابِعَيْنِ مِن قَبْلِ أَن يَتَمَاسَّا فَمَن لَّمْ يَسْتَطِعْ فَإِطْعَامُ سِتِّينَ مِسْكِينًا ذَٰلِكَ لِتُؤْمِنُوا بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ وَتِلْكَ حُدُودُ اللَّهِ وَلِلْكَافِرِينَ عَذَابٌ أَلِيمٌ﴾

[المجادلة: ٢ – ٣]

"کوم کسان چې له خپلو مېرمنو نه ظهار وکړي بیا له خپلې هغې خبرې نـه راواوړي چـې کړي یې وه، نو مخکې له دې نه چې دواړه یوبل تـه لاس ور وړي، یـو غـلام آزادول بـه وي، پدې (کفاري) سره تاسې ته نصیحت کیږي او تاسې چې څه کوئ الله ﷻ ترېنـه ښـه خبر دی او څوک چې غـلام ونـه مـومي هغـه دې دوه میاشـتې پرلـه پـسې روژه ونیـسي. مخکې له دې نه چې دواړه یوبل ته لاس ورووړي او څـوک چـې پـه دې هـم قادرنـه وي هغه دې شپیتو مسکینانوته خواړه ورکړي د (کفاري) دغه حکم د دې لپاره درکول کیږي چې تاسې پر الله ﷻ او د هغه پر پیغمبر ﷺ ایمـان راوړئ. دا د الله ﷻ تـاکلي حـدود دي او دکافرانو لپاره دردناکه سزا ده".

پوښتنې

١. ایلاء لغتاً او اصطلاحاً تعریف کړئ.
٢. د ایلاء د مشروعیت دلیل څه دی؟
٣. د ایلاء حکم بیان کړئ.
٤. ظهار تعریف کړئ.
٥. د ظهار حکم له دلیل سره بیان کړئ.
٦. د ظهار کفاره څه ده؟ تفصیل ورکړئ.